

ERDÉLYI MAGYARSÁG

XVI. ÉVFOLYAM
2005. október –
december

Trianon és Európa

A vasgárda és a
diákság

A magyar
holokauszt

Egy haza – két
ország

Egy elfeledett
nemzetiségi
törvény

61

„Mindenható Atyánk, történelem Ura. Hozzád folyamodunk, hogy édes hazánkért kérjünk. Te akartad, hogy mi, kicsiny magyar nép itt a népek tengerében védjük a kereszténység érdekeit. Kérünk Téged, hogy első szent királyunk keresztjéhez, tanításához, az Egyházhoz mindig hűek legyünk. Adj országunk vezetőinek lelki- testi erőt, bölcsességet s adjad, hogy mi, a te gyermekeid a kereszthez méltón éljünk s Szűz Anyánkhoz hűek legyünk. Magyarország Nagyasszonya, könyörögj érettünk!”

Mindennek megszentelt ideje van. Ideje van a harcnak, de ideje van a fegyverletételnek is. Búcsúzik a lap, s a szerkesztő. Köszöni a szerzők és az olvasók kitartását! Az Erdélyi Magyarság anyagi okok miatt átmeneti (?) szüneteltetésével, eggyel kevesebb – ahogyan atyámfia, egyik feljelentőnk/nk írta volt még az előző kormány idején, 2002-ben – a nemzeti, konzervatív, múlton nosztalgizáló, közép- osztály körében népszerű lap. Legtöbb hátha szűrő támadás saját térfelünkéről jött. Így a megítélt kormány- támogatás elsinkófálása is.

Tizenöt év lezárult, le a 2005-ös év, ideje leltárt készíteni. Volt egy elsikkasztott rendszerváltásunk, van egy milliárdosokból álló kormányunk, amely Magyarországot saját kft-jének tekinti. Hogyan juthattunk idáig? A rendszerváltást nem a nép végezte el, békés vagy kevésbé békés eszközökkel, hanem külső hatalmak egyeztek meg benne. Az elit a hatalmát továbbra is megtarthatta – írja Krauss Ottó jogász. A nemzeti vagyon 90 %-a vagy az ők, vagy külföldiek kézbe került. Ma a jövedelem 30 %-át a társadalom 10 %-a éli fel. Építőipar, élelmiszer, tej, cukor idegen kézen. Idegenek határoznak termelésről, bérekről. Az adópolitika, a család, a közszolgáltatások, közlekedés, az elhanyagolt utak, a korrupció, a társadalmi egyenlőtlenség, városok, régiók lepusztulása, munkanélküliség mind a bitortlók számlájára írandó.

Védhetetlenné vált az ország. A 10 millió lakosú Magyarország hadseregének létszáma 16 ezer fő. Szlovákiában 5,4 millió lakosra 22 ezer, Szerbia-Montenegróban a 8 millióra 120 ezer, a 22 milliós Romániában 300 ezer fős a hadsereg.

Mi hát a tennivaló? – teszi fel a kérdést az említett jogász. Jogászi nyelven: fel kell mondani a társadalmi szerződést! Magyarul: el kell kergetni a kormányt! 2005 februárja, a gazdatüntetés utolsó alkalom volt erre. Csak egy tett kellett volna: a tömeg elére állni. Csak egy tett kellett volna: na, gyerünk emberek! Előre! És fegyvertelenül megtörtént volna, amit elhalasztottak.

Az elmúlt három év mérlege: 4 millió szegény él a hazában, de kormányzat mobiltelefonra: 6,8 milliárd, kormányzati gépkocsira: 13,5 milliárd, kormányzati propagandára: 1,7 milliárd, irodabútorra: 14 milliárd, sőtörökre: 2,4 milliárd ment el. Nem ritkák a 20 milliónál is nagyobb havi fizetések, de százezer gyerek éhezik. Van olyan kórház, ahol egy beteg 1 napi életkötésére 176 forintot költenek. A pontrendszernek köszönhetően – egy vakbélműtét =1,06 pont, ezért 134.000

forintot utal át az Egészségügyi Pénztár a kórháznak. Következésképp – vallják rendszerint névtelenül az orvosok – mindenféle fölösleges vizsgálatnak vetik alá a kiszolgáltatott beteget. A kisebbik kormányzó párt kezdeményezte a liberális droghetet az iskolákban.

Brüsszelben sarokba állították a hazudós fiukból álló kormányt, a magas költségvetési deficit és a félrevezetés miatt. A száz lépés programot lenini módon gondolták: egy lépés előre, két lépés hátra. A Tokaji írotáborra, művészeti intézmények, színházak fenntartására egy fillért nem adott a minisztérium.

Szlovákiában a Magyar Koalíció Párt képviselőit a szlovákok kiszorították a helyhatósági választások alkalmából. Jan Slota Budapestet a földdel tenné egyenlővé, Szerbiában, egy ejnye-bejnye, dádád jár a magyarverésért és gyilkolásért, Basescu pedig kijárná a regionális autonómiát Koszovónak, de otthon még egy kisebbségi törvényt sem adnak nekünk. Károlyi,

IMA A HAZÁÉRT

Kádár után a jelenlegi miniszterelnök is lemondott Erdélyről. Majd ha együtt leszünk az EU-ban – szól a varázsmondat állandóan. Nos, voltunk mi már együtt a Hármaskörben, a Varsói Szerződésben... folytat- sam? Fölösleges. Mitől lenne jó az UNIO, ha egyetlen nemzeti kérdésünket nem vethetjük fel?

A Felvidékről elszármazott Igazgató Úrrr, Sz. L. – kivel többé az életben nem fogok kezdet – olyan hajmeresztő ostobaságokat nyilatkozik, hogy „...most a régió nemzeti közösségei megújulhatnak, ha képesek lennének saját, egyenrangú részeként kezelni az egymással érintkező területeken élő, többnyelvű közösségeket... S lehet, hogy a két- és többnyelvűség lesz a polgári erény, ami együtt tartja őket. Nem egyszerűen arra gondolok, hogy magyarok és románok elkezdenek beszélni egymással, hanem talán másként is fognak beszélni. Angolul aligha lesz Trianon az első számú téma”.

Tamás Gáspár Miklós mit válaszolt erre?: „Dehogyan, folyton arról beszélnek a magyarok és a románok angolul a közép-európai egyetemeken...” Bevalom ezért a mondatáért, meg egy másikért is. „Nem hiszem, hogy az, amit itt csináltunk, szolgálta a magyar nép ügyét” – kezdem becsülni ezen urat.

„Magyarországon olyan szemléletváltásra van szükség, amely a nemzetegyesítést jelöli meg első számú célként... Magyarországi jövője nem a tízmillió Magyarországon, hanem a tizenötmillió magyar nemzetben van” – mondotta Orbán Viktor 2005. június 23-án Tusnádfürdőn. Mondotta, s október 26-án tette itthon az ellenkezőjét. Néhányan a hatalomból kiesve (Für, Raffay) bevallják Antall, sőt saját súlyos felelősségüket, mert több alkalommal elhalasztották, hogy kérjék a határrevíziót, elrabolt nemzetreszeinket.

„Mindenható Atyánk, történelem Ura. Hozzád folyamodunk, hogy édes hazánkért kérjünk. Uram! Ne büntess minket azok miatt, akik ezt nem tették titkos diplomáciával, nem tették fegyverrel. Adj még egy kis időt, mert ezért érdemes lenne még egy kicsit élni.”

Lipsey Heliko

A nemzetiségi jogok szabályozása

A Magyar Népi Szövetség százas intéző bizottsága elé került tervezet a nemzetiségi jogok szabályozásáról

(AZ RMDSZ VEZÉRKARÁNAK FIGYELMÉBE, AKIK SZERINT AZ Ő KISEBBSÉGI TÖRVÉNYTERVEZETÜK AZ ELSŐ ROMÁNIA TÖRTÉNETÉBEN)

I. FEJEZET

1.§ Románia az alapvető emberi jogokat minden állampolgár számára nyelvi, faji és vallási különbség nélkül egyformán biztosítja és mindennemű támadással szemben azonos védelemben részesíti.

2.§ Az állampolgárok közjogi helyzete, faji, nyelvi és vallási különbség nélkül azonos; kötelezéseiket, polgári és politikai jogait, valamint a hatóságok igénybevételeire irányuló jogosultságukat azonos jogszabályok állapítják meg, s ezek a jogszabályok mindenkivel szemben faji, nyelvi és vallási különbség nélkül azonos módon hajthatók végre.

3.§ Közhivatali állások és méltóságok betöltése, valamint a különböző foglalkozások gyakorlása tekintetében faji, nyelvi, és vallási okokból egyetlen állampolgár sem lehet másoknál hátrányosabb helyzetben.

4.§ Egyetlen állampolgár sem korlátozható bármely nyelv szabad használatában, a magán- vagy üzleti forgalomban, a vallási életben, a sajtó útján történő vagy bármely közzététel terén és a nyilvános üléseken. Anyanyelvének az üzleti életben való használata miatt senki külön illetékkel vagy más vagyoni hátránnyal nem sújtható.

5.§ A földrajzi és utcanév magyar elnevezésének használata sem korlátozható.

6.§ Az állam és a közterületek szervei az egyesek gazdasági helyzetét befolyásoló intézkedéseikben kötelesek gondoskodni arról, hogy intézkedéseik folyamánként a nemzetiségi állampolgárok részére a gazdasági boldogulás azonos lehetősége biztosítottassék.

Ugyanez a kötelezettség terheli mindazokat az intézeteket és vállalatokat, amelyek az államtól kapott jogok, privilégiumok vagy más előnyök birtokában vannak.

7.§ A nem román anyanyelvű román állampolgárok jogosítva vannak az egyesülési jog általános szabályai szerint minden, a törvény által nem tiltott célra, nemzetiségi jellegű egyesületeket alakítani.

A nemzetiségi jellegű egyesületek együttes érdekeik biztosítására közös szervezetet alkothatnak, s ezáltal vehetik fel a kapcsolatot az állami és köztisztviselői szervekkel, valamint a többi nemzetiségek hasonló intézményeivel és szervezeteivel. A nemzetiségi jellegű egyesületek, pl. EMKE, valamint a nemzetiség gazdasági szervezetei és intézményei, minő pl. a „Kalácsa”, Erdélyi Szövetkezetek Központja, „Szövetség”, a Gazdasági és Hitelszövetkezetek központja, és az EMGE, nemzetiségi számarányban részesülnek mindennemű állami kedvezményben és támogatásban, ideértve a bankok, hitelintézetek és szövetkezetek hitelezését, az ipari és mezőgazdasági termelés energia- és anyagellátását, valamint a forgalmi lehetőségek megteremtését. Teljes illetékmentességet is élveznek.

8.§ Mindenki olyan nemzetiségű, amelynek vallja magát. A nemzetiségi beval-

lás, a faji eredet kutatása, vagy névelemzés, vagy más eljárás útján felül nem bírálható és meg nem változtatható.

II. FEJEZET

9.§ Azokban a községekben, járásokban és megyékben, ahol az azonos nyelvű, nem román nemzetiségű állampolgárok számaránya a 15%-ot meghaladja, ezek az állampolgárok jogosítva vannak bármely minisztériumnak alárendelt közhivatallal és közintézménnyel való érintkezésben mind szóban, mind írásban, saját anyanyelvüket használni, igényelhetik, hogy beadványaikat a hatóság velük ugyanazon a nyelven tárgyalja le és intézze el.

Ezekben a községekben, járásokban és megyékben a hatósági hirdetmények azon a nyelven is közzéteendők, amely a lakosság legalább 15%-ának anyanyelve. Azokhoz, akik a lakosságnak ehhez a 15%-ához tartoznak, a hatósági felhívások anyanyelvükön intézendők.

Ugyanezek a rendelkezések alkalmazandók azokban a városokban is, amelyekben az azonos anyanyelvű, nem román nemzetiségű állampolgárok arányszáma a 15%-ot nem haladja meg, de számuk az 5000-re eléri.

10.§ Azokban a községekben, járásokban, megyékben, ahol az azonos anyanyelvű, nem román nemzetiségű állampolgárok arányszáma a 65%-ot eléri, mind a közigazgatásban, mind a bírósági eljárásban a lakosság többségének anyanyelve a belső igazgatás nyelveként alkalmazandó.

Az a hatóság, amelynek belső ügykezelési nyelve nem a román, a felettes hatósággal való érintkezésben ez utóbbi hivatalos nyelvet köteles használni.

11.§ Azokban a községekben, járásokban és megyékben, ahol az azonos anyanyelvű, nem román nemzetiségű állampolgárok aránya a 15%-ot meghaladja, az illető községben, járásban és megyében székelő összes közhivatali állások betöltésénél – ideértve a csendőrséget, a rendőrséget, a közjegyzőket, az állami ügyvédeket és az állami üzemi alkalmazottakat is – figyelemmel kell lenni arra, hogy az állások ugyanannyi százaléka a nem román anyanyelvű polgárok közül töltsék be, ahány százaléka az illető községben, járásban, illetőleg megyében az összlakosságnak anyanyelv szerint ebbe a csoportjába tartozik.

Azoknál a hatóságoknál, amelyeknek illetékessége egy megyénél nagyobb területre terjed ki. A tisztviselői állásokat abban

Temesvári menekültek felvonulása Nagyváradon, 1940.

Független szemle

A határainkon túli magyarok fóruma

Alapító főszerkesztő: Köteles Pál

XVI. évfolyam 61. szám

2005. október – december

Kiadja **Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány**

Levelezési cím: 2001 Szentendre, Pf. 154.

Felelős kiadó: Atzél Ferenc

Felkért főszerkesztő: Lipcsey Ildikó

**Az Erdélyi Magyarság c. folyóirat
szerkesztőségének címe:
2001 Szentendre, Pf. 154.
Telefon/fax: 06/26/381-299
Drótposta: azerma@dunakanyar.net**

HU ISSN 0865-6819

Tördelés: **CoGraf**, Budapest

Nyomdai munkálatok:

TONYO-GRÁF Nyomdai és Grafikai Stúdió

(1154 Budapest, Tompa Mihály utca 25.)

Felelős vezető: Szűcs Barnabás (Tel.: 238-0462)

KÉZIRATOKAT NEM ÖRZÜNK MEG

ÉS NEM KÜLDÜNK VISSZA.

AZ ALÁÍRT CIKKEKÉRT A SZERZŐK

VISELIK A FELELŐSÉGET.

A SZERKESZTŐSÉG FENNTARTJA

AZ ÍRÁSOK SZELLEMEÁT ÉS TARTALMÁT

NEM ÉRINTŐ RÖVIDÍTÉSEK JOGÁT.

**A folyóirat támogatására küldött befizetésekről
– kérésre – (APEH) igazolást állítunk ki, mely
összeggel – az érvényben lévő rendelet szerint
– támogatóink a befizetés évében adóalapjukat
csökkenthetik.**

Bankszámlánk:

Országos Takarékpénztár (OTP)- Szentendrei

Fiók 11742087 – 20071776

Angol elnevezés: National Savings and

Commercial Bank Limited (2000 Szentendre)

SWIFT kód: OTPVHUHB

Adószámunk: 19667173-1-43

**AZ ERDÉLYI MAGYARSÁG AZ INTERNETEN:
www.cograf.hu/erma**

**KÖVETKEZŐ SZÁMUNK
megjelenése bizonytalan**

TARTALOM

Ima a hazáért

Nemzetiségi törvénytervezet

Alföldi Géza: ELÉG

VALÓSÁG-MÉRLEG

- Székelyhidi Ágoston: Trianon és Európa 4-6
- A lengyel ellenzék az erdélyi magyar
szamizdatban 7-8
- Lipcsey Ildikó: Az MNSZ nemzetiségi
törvénytervezete 9-12

HISTÓRIA

- Takács Ferenc: A Vaszgárda és a diákság 13-15
- Bereczki Károly: Székely szabadságharcok a múlt
időben 16-18

DOKUMENTUM

- Csisztay Gizella: A magyar holokauszt – Napló .. 19-24

VISSZAPILLANTÓ

- Szomorú év szomorú tanulsága 25-26

MŰHELY

- Sebesy Tamás: Kalotaszeg etnikai változása 27-28
- Polgárdy Géza: A száz éve elhunyt
Bartha Miklós 29-31
- Medvigy Endre: Madéfalvi veszedelem 32-35
- Szász István Tas: Naplójegyzetek 36-38
- Kornis Gabriella: Az ÚT 39
- Rászlai Tibor: A balkánkutatás megindítója –
Thallóczy Lajos 40-42

FIGYELŐ

- Egy haza – két ország – Könyvismertető 43
- Erdély a hadak útján – Szubjektív
könyvismertető 44-45
- Hábel György: A pozsonyi csata 43

POSTABONTÁS

- Internetes postánkból 44-49

**Lapszámunkat *Erdély a hadak útján 1940-1944 c. kö-*
tet képei illusztrálják. (Illézfalvi Péter – Szabó Péter –
*Számvéber Norbert – Pueblo Kiadó Bp., 2005.)***

Trianon és Európa

(A MEGJELENÉS ALATT ÁLLÓ KÖNYV UTOLSÓ FEJEZETÉNEK RÖVIDÍTETT VÁLTOZATA)

Márai Sándor és a cseh Milan Kundera hasonló gondolatokat vetett papírra, azt, hogy Közép- és Kelet-Európa kis és nagy nemzetei számára Európa, a fenséges asszony az örök szerelem. Ez a szerelem többnyire viszonzatlan. Hiszen e nagyszorongó 1920-ban hozzájárult ahhoz, hogy úgy döntsünk sorsunk felett, mintha kisebb afriai gyarmat lettünk volna – fogalmazta meg Bajcsy-Zsilinszky Endre. Azután 1945-ben a bolsevizmus karjaiba taszított minket. 1990 után kiderült, hogy e szépséges delnő álarca mögött a globalizmus vérszomjas és félelmetes vasorrú bábája lapul, aki mint a mesebeli elődje felfalni készül bennünket. (L. I.)

Mi magyarok Trianon óta számokban is kifejezhetjük a sorsunkat. Ha azt mondjuk, a tízmillió felelősséggel tartozik az ötmillióért, a nemzet hazai és határon túli lélekszámát értjük rajta. Ez az iszonyú arány Trianonból ered. Trianon következménye másfajta arányban is megjelenik. Három nemzedék életideje alatt azóta az európai népesedési haladványhoz viszonyítva fokozatosan kevesebb magyar született. Ez a veszteség utóbb már a kárpát-medencei magyarok lehetséges lélekszámának tizedét teszi ki. Napjainkban, Trianon nyolcvanötödik évfordulóján így megtizedelt nemzet vagyunk.

Háború és népiirtás nélkül sodródunk ide. Az első és a második világháború után ugyanis átmenetileg bővült a népszaporulat. Békeidőben szakadt ránk a baj, különösen amikor másodszer is törvénybe iktatták a trianoni állapotokat. A párizsi békeszerződés 1947-től Trianont folytatta, ám még több teher-tétellel. A nemzedékek magatartása aztán ebben a mesterséges mederben hagyományozódott. Büntető ítéletek hatására ítéltük magunkat megtizedelésre. Ez minden bizonnyal a korszak ma-

gyar lelkületéhez tartozott. Az önbüntetés lelki zavarát a trianoni hatalmi büntetés gerjesztette. Három nemzedék lelkületében a felettes ént Trianonban nevezhetjük meg. Ezt először Makkai Sándor fejtette ki 1937-ben, Erdélyben. Az erdélyi magyarokra már a trianoni békeszerződés előtt két évvel ránehezedett a nemzeti kisebbségi nyomorúság. Romániában a többségi kirekesztő hatalomgyakorlás áldozataiként Versailles-Trianontól legalább európai szellemű ítéletet reméltek. De a legyőzöttek alávetettségét kellett megélniük. Makkai Sándor láttelepe az erdélyi magyar közösségi lelkületről ennek a hatását világította meg: „Eltekintve attól, hogy a kisebbségi sors politikai, gazdasági, szociális, kulturális szempontból elhordozható-e vagy nem, mindezek mögött legmélyebb gyökerében elviselhetetlen, mert merőben ellenkezik az emberi méltósággal. A mi véreink idegen nacionalizmusok testében szenvednek olyan kibeszélhetetlen sérelmet, amely a világtörténelem e legsötétebb korszakának valamikor rettenetes ítéletévé fog válni”. A kolozsvári református püspök a bibliai utolsó ítéletre gondolt. Ezt alkalmazta és fokozta egy későbbi „rettenetes ítéleté” az em-

beri méltóság meggyalázóival szemben. Magyarként és európaiként gondolkodott. A leghitelesebb mércét választotta, amikor az ember személyes és közösségi méltóságát védte.

Ami az 1920 utáni elszakított magyar nemzeti közösségek és a hazai megcsonkított nemzet lelkületét illeti a mélyben mindenütt az emberi és a nemzeti méltóság „kibeszélhetetlen sérelmére” találunk. Ez a lelkület bizalmatlanul fordul el a világtól, és önbizalom nélkül szemléli magát. A hatalmi döntésekben rossz és idegen erők világuralmának jeleit látja. Fél ettől a jelentől és jövőtől. Még szorongóbban fél attól, hogy a fenyegető jövőnek utódot neveljen. Ezzel ugyan önmagát bünteti, mégis ezt hiszi a kisebb rossznak. Nem a tiszta ész és nem az ésszerűség világa ez. A felettes erő és az irgalmatlan büntetés nyomása alatt a magyarázatot kereső értelem kényszerképzetre hajlik, a sorsszerűség mitoszába menekül. A magyar nemzeti önkép Trianon óta hagyományozódó általános változata a hazai csonka ország és csonka nemzet, illetve a határon túli elszakított országrészek és nemzetrészek fájdalmas alakjában jelenik meg.

Ezzel a lelkülettel és önképpel éljük meg mindennapjainkat. De ha teljességre, emelkedésre, sikerre vágyunk, akkor is ebből indulunk ki. Nemzeti önképünk mostanára, a századvég és a századforduló évtizedeire sok új vonást foglalt magába. Értelmiségi nemzedékeink gondolkodását szigorú önellenőrzés érleli. Trianon nyomasztó hatása azonban nem nagyon szűnik. Egy európai kutatócsoport kárpát-medencei magyar értelmiségiek körében mérte fel Trianon hatását 1983-ban, majd 1989-ben, épp az ítéletalkotás szempontjából. Először 64, majd 73 százalék minősítette igazságtalannak a trianoni hatalmi döntést. Ugyancsak először 35, majd 16 százalék vélte úgy, hogy az osztrák-magyar birodalom elkerülhetetlen lebontását etnikailag és gazdaságilag célszerűbb és távlatosabb megoldásnak kellett volna követnie. Ezek a felmérések az emberi és a nemzeti méltóság immár kelet-európai méretű tör-

ténelmi sérelméről is tanúskodtak. Hiszen a trianoni hatalmi döntés oly fontos szellemi feldolgozását az 1945 utáni párizsi hatalmi döntés Kelet-Európában nemcsak félbeszakította, hanem újabb súlyos ellentétekkel terhelte, végül pedig a tények és az érvek nyilvános mérlegelését is parancsszóval fojtotta el.

Közben persze végig Európában élünk. De milyen Európában? Erre a mindenkori hatalmak döntéseinek szelleme adhat világos választ.

Tény, hogy az 1919-1920-as béketárgyalásokon a győztes antanthatalmak valamilyen részben figyelembe vették ezt az európaiságot. A vesztesek előterjeszthették érveiket és cáfolataikat. Más kérdés, hogy a győztesek saját érdekeiket avatták az igazság mércéjévé.

Legkíméletlenebbül Magyarországra sújtott le ez a magatartás. Apponyi Albert és az általa vezetett magyar békeküldöttség két elvi jellegű érveléssel igyekezett elhárítani a veszélyt: „Olyan mesterséges rendelkezésekkel, mint amilyeneket a békeszerződés tartalmaz, Európának ebben az oly fontos részében nem lehet békés politikai helyzetet teremteni” – hangzott el 1920. január 16-án, a bemutatkozáson a teljes békekonzferencia előtt. Később, májusban, zárószóként a magyarok a béke mellett a szabadság elvét is latba vetették: „Nem is szólva a hazánkkal szemben való igazságtalan intézkedésekről, a békeszerződés sérti az új államokhoz csatolt népek elvitathatlan jogát, mivel nem volt módjukban, hogy akaratuknak kifejezést adjanak. Kézzelfoghatóan ellenkezik ez a szabadság elvével, amelyre a magyar békedelegáció egész működését alapította, abban a hiszemben, hogy ebben a tekintetben közös alapon áll a Szövetséges Hatalmakkal”. Külön érdemes említenünk Apponyi Albert hivatkozását az európaiságra magára. Bemutatkozó beszédében ez a gondolat bizonyult igazán emelkedettnek és hatásosnak: „Nem hisszük, hogy ez volna a győzelmes nagy nemzetek mentalitása. Ne vegyék rossz néven, hogy most a győzelmes Franciaországon, Anglián és Olaszországon túl – hogy csak az európai nemzeteket említsem – meglassam a körvonalait annak a másik Franciaországnak, amely mindig nemes törekvések előőrsé és nagy eszmék szócsöve volt, annak a másik Angliának, a politikai szabadságjogok szülőanyjának, annak a másik Olaszországnak, amely a reneszánsznak, a művészeteknek és a szellemi fejlődésnek a bölcsője volt... Engedjék meg, Uram, hogy azt tanácsoljam:

A 106. hadtáp-zászlóalj csendőrei a falu szépeivel. Kőrösfő, 1940. október.

ne veszélyeztessék örökségüknek ezt a legszebb részét, ezt a nagy erkölcsi befolyást az erőszak fegyverének alkalmazásával, amely ma az Önök kezében van, de amelyet holnap más ragadhat meg”. Kaszszandrai jóslat volt ez a befejezés. De senki sem figyelt rá.

Trianon a magyarokat nemzeti életközösségként megharmadolással büntette. Lloyd George angol miniszterelnök a kormányfők tanácsának 1920. márciusi londoni zárt ülésén néven is nevezte ezt, a maga nyers modorában: „Milyen következménnyel járhat két és fél milliónál több magyar átparancsolása más államok határai közé? Közép-Európában nem lesz béke, ha utólag kiderül, hogy Magyarország igényei jogosak, és egész magyar közösségeket úgy adtak át Csehszlovákiának és Romániának, mint egy marhacsordát, pusztán azért, mert a konferencia elutasította a magyar ügy megvitatását”. A kérdésre ott és akkor senki sem válaszolt. A „marhacsordát” idéző hasonlatot azonban nem feledhetjük. Ezt a hasonlatot kell társítanunk az „emberi méltóság kibeszélhetetlen sérelmének” felpanaszolásához.

Magyarországon a nemzeti önrendelkezést természetesen többségi közakarat táplálta. De percről percre, lépésről lépésre küszködni kellett a külső alkalmazkodás kényszerével. A megoldásban ezért is különböztek annyira az utak. Szekfü Gyula 1934-es helyzetrajza szerint: „Bármily mélyek is közöttünk a különbségek, abban mindnyájan megegyezünk, hogy nemzeti céljaink között legelső helyen áll Trianon eltüntetése, s területi épségünknek valami mó-

don való helyreállítása... Eltérés itt nem objektív nézetekben mutatkozik, hanem pusztán vérmésségekben. Vannak hevesvérűek, forrófejűek, akik a bennünket körülfogó trianoni ércfal ledöntését a közeljövőben várják, a revízió érdekében sem különösebb pozitív lépéseket, még kevésbé nemzetpolitikánk rendszerének megváltoztatását nem látják szükségesnek”. Itt a nemzetállam Trianon előtti és utáni felfogását szembeesíti egymással: „Ebben a Trianon határai közé szorult magyarság akár régi és újabb, legújabb európai példákat követhetne”. Apponyi Albert és Bethlen István politikai törekvését jelöli meg mércéül, vagyis a nemzeti képviselőlet összehangolását a határon túli magyar, illetve a határon inneni más nemzeti kisebbségek önrendelkezésének támogatásával. Ezt nevezi a „magyarság érdekében végzett organikus munkának”.

Követőik a közgondolkodásban hitelen és tárgyilagos országismertetre, nemzetismeretre, kisebbségismeretre és európaiság-tudatra törekedtek. Ezt szolgálta az 1928-tól a Magyar Tudományos Akadémia keretében működő Magyar Szociográfiai Intézet és Államtudományi Intézet. A magyar irodalomban a társadalomábrázolás minden addiginál tudatosabb és sokszínűbb fénykora kezdődött akkor tájt. A trianoni válságban és építésben feltárult emberi és közösségi világ új szintézisének megteremtését a népi írók csoportja végezte el élén Németh Lászlóval.

A győztes hatalmak és a Népszövetség is elismerték a magyarság politikai

és szellemi teljesítményét. Hozzájárultak magyar kulturális intézetek nyugat-európai megnyitáshoz. Enyhítettek a háborús jóvátétel követelményén. Egy 1929-ben New Yorkban közzétett európai beszámoló megemlíti: „Magyarország büszkén vár arra az időre, amikor saját sorsának irányítója lehet. Nemzetközi helyzete javult, és tekintélyt vívott ki”. Bethlen Istvánt, az 1931-es magyarországi nemzeti kisebbségi törvény előterjesztőjét őszinte megbecsülés övezte a Népszövetségben. A miniszterelnök később, 1933-ban Londonban mégis veszélyérzetét hangoztatta: „Sötét és viharteljes idő következik. Közép-Európa kis népeire vagy a keleti szláv óriás fog kezdet emelni, vagy a germán erőközpont, vagy egymással megegyezve mindkettő”. Bethlen István maga ehhez igazodó nemzetpolitikát és Európa-politikát képviselt. Távolságot tartott a „keleti szláv óriástól” is, meg a „germán erőközponttól” is. Nem sokáig bírta.

Többszörös kényszerhelyzet alakult ki 1939-re. A szövetséges hatalmaknak az emberiség jövőjéről kellett döntenük. Európa földjén ezért a kevésbé veszélyes Szovjetunió támogatását választották. Európát csak úgy védhették meg a nemzetiszocializmus belső hódításától, hogy egy részét átengedték a kommunista internacionalizmus külső erőszak hatalmának. Nyugat-Európáért feláldozták Kelet-Európát. Magyarországot vasfüggönnyel zárták el Nyugat-Európától, a Nyugattól, és Kelethez csatolták, ahol a személyiség és a természetes emberi közösség helyzete még rosszabbra fordult.

Az európai nemzetfejlődés kialakította és elismerte a nemzeti méltóságot, elvben minden nemzet egyenrangú méltóságát. Ha mégoly súlyos ellentmondás árán, de az első és a második világháború nemzeti indítékai is ebből táplálkoztak. Ezzel szemben a kommunista internacionalizmus a nemzeti méltóságot, a nemzeti önrendelkezést nem ismerte el. A kommunista és munkáspártok moszkvai világtalálkozójának nyilatkozata 1972-ben a nemzetet végleg megkívánta fosztani történelmi szerepétől: „A szocializmusban is van nemzet, ám bár merőben új jellegű. Fő tulajdonságát az adja, hogy a szocialista nemzeti államok társadalmi rendszerük közös osztálytartalma alapján mind szorosabban kapcsolódnak egymáshoz. Ezen államok szoros együttműködését biztosítja: 1. Kommunista pártjaik legteljesebb együttműködése, 2. Nemzetközi politikájuk összehangolása, 3. Leghaté-

konyabb együttműködésük katonai téren, 4. A szocialista gazdasági integráció megvalósítása. Így a nemzeti kommunista mozgalmak szorosan összekapcsolódnak az egyes korszakok osztálytartalmú forradalmi törekvéseivel”. Közép-Európa felett a hatalmi döntéseket ez az erőszakos és tagadó szellemiség mozgatta. A világtörténelem ezen utolsó birodalmi erőszakrendszere majd csak 1991-ben, a Szovjetunió széthullásával ért véget.

Most 2005-ben Magyarország az Európai Unió tagjaként emlékezik meg Trianon nyolcvanötödik évfordulójáról. A szomszédos államok is vagy tagjai, vagy tagjelöltjei az új európai közösségnek. Az évforduló főpróbaféléje zajlott Magyarországon 2004. december 5-én. Ez a főpróba egy népszavazási javaslatlall kezdődött a kettős állampolgárságról, vagyis a határon túli magyarok honosításáról. A szocialista-liberális kormánykoalíció elutasította a határon túli magyarok honosítását. A népszavazás előtt a társadalmat arra szólították fel, hogy ne menjenek el szavazni, vagy nemmel szavazzanak.

Tudni illet és kellett volna, hogy a hazai baloldal minnek is fordított hátat. Nemzetpolitikai kérdésben elsősorban a nemzeti önazonosság tényei igazíthatnak el. Trianon évfordulójára készülve épp 2004-ben szolgált figyelmeztető érvekkel egy erdélyi évforduló. A román kommunista pártállam negyvenöt évvel ezelőtt, 1959-ben zárta be az 1872-ben alapított kolozsvári magyar állami egyetemet. Mi történt azóta? Lozsádi Károly 2004-ben megjelent erdélyi magyar tudománytörténeti munkájából emelhetünk ki néhány jellemző adalékot: „Romániában az 1999-2000-es tanévben 111 egyetem működött. Ezen az alapon az erdélyi magyarságot, számárnyát tekintve legalább 8 egyetem illetné meg. Az 1999. július 1-jén megjelent tanügyi törvény azonban világossá tette, hogy önálló magyar állami egyetem létrehozására belátható időn belül nincs mód... Ezért cselekedni kellett. Így nyílt meg 1999 decemberében Nagyváradon a Partiumi Keresztény Egyetem, majd 2001. júniusában a csíkszeredai központú Erdélyi Magyar Tudományegyetem. Csak hát ugyebár az előbbi egyházi alapítványtól, az utóbbi a magyar államtól kap támogatást... Magyar anyanyelvén így is igen kevesen tanulhatnak: Romániában összesen 23381 magyar egyetemistát jegyeztek, de ebből csak 7483, azaz 32 százalék tanulhatott magyarul”. A végkövetkeztetés

ijesztő képet rajzol anyanyelv, nemzet-tudat, nemzeti létmód, nemzeti megmaradás kölcsönhatásairól.

Romániában, Szlovákiában, Szerbiában a túlélő kommunista birodalmi baloldal még ma is ezzel a túlélő kisanantti birodalmisággal terheli az újraegyesülő Európát. Ez a régi baloldal túlélésének egyik ága. Nálunk a baloldal a túlélés másik ágán indult el. A pártállam úgynevezett pragmatikus szocialistáinak igazodási iránya 1982-83 tájt keletről nyugatra fordult. A kimerülő gazdasági és fenttartási forrás pótlását a szintén kimerülő szovjet birodalom helyett a Világbanktól, a Nemzetközi Valuta Alaptól, Észak-Amerikától remélhették. A titkos hitelek és tőkebefektetések fejében gazdasági, politikai, közjogi feltételeket kellett vállalniuk.

Mindemellet a magyar-magyar kapcsolatoknak van még egy eddig feltáratlan területe: ez pedig a magyar multikulturalizmus. Ezáltal létrejöhet a magyar ajkúak közössége, amelyet hungarofóniának is lehet nevezni, a frankofónia, a francia nyelv-közösség nyomán. A hungarofon közösség a magyar értékek és örökség gyarapítását segítené elő. A magyar-magyar kapcsolat nem fog eltűnni, bármi is történik Európában, benne Közép-Európában”. Ugyanerre, nevezetesen a magyar-magyar kapcsolatteremtésre nyílik további esély a régiók terén. Az elveket az Európai Régiók Gyűlése 2003-ban szabtta meg: „1. A régió az a közjogi területi testület, amelyet az állami szint alatt közvetlenül hoztak létre, és politikai önkormányzattal van felruházva. 2. A régiót el kell ismerjék a nemzeti alkotmányban vagy törvényhozásban, amely garantálja függetlenségét, indentitását, hatalmát és szervezeti felépítését. 3. A régióknak meg kell, hogy legyen a joguk arra, hogy saját képviselőket állítsanak fel, akár egyénileg, akár együtt más régiókkal más államokban és nemzetközi szervezetekben”. Ha már igazodunk, inkább ehhez a természetes és szilárd kerethez és elvhez igazodjunk. Ha „nyugatiasságról és modernségről” beszélünk, inkább ezt értsük rajta.

Székellyhidi Ágoston

(Az Erdélyi Magyarság köszönti a 70 éves Székellyhidi Ágostont! – a szerk.)

A lengyel ellenzék az erdélyi szamizdatban, az Ellenpontokban

„Polák-venger dve bratanki”! Ez nemcsak az ivókban, a közös kocsmázás alkalmára érvényes. Régióinkban a lengyel nép az egyetlen, akivel felhőtlen a magyarság kapcsolata. Mindenkor át tudtuk érezni: mit jelentett, amikor névleg sem létezett Lengyelország, mint ahogyan ők pontosan ismerik a magyar tragédia okát: amely a trianoni, és megisméteelten a párizsi döntés miatt következett be. Mi több! Történeiszek, íróik, diplomataik még a részletkérdésekkel – az erdélyi politizálás sajátosságai például – is tisztában vannak, mint Macej Kozminski, aki korábban, és Rafel Wisniewski, aki mostanáig képviselte hazánkban Lengyelországot.

A lengyel értelmiség képviselői a 70-es évek végétől figyelemmel kísérték a romániai hatalom nacionalista politika rafinált módszereit, az erdélyiek pedig a szovjet beavatkozás mikéntjét, a Szolidaritás harcát a hatalommal. Alábbi válogatásunk az Ellenpontok romániai szamizdatból való.

„Az Ellenpontok szamizdat folyóirat. Megjelenése alkalmasszerű. Célja a kelet-közép-európai emberi jogfosztottságnak, s ezen belül az erdélyi magyarság politikai, gazdasági, kulturális elnyomásának ismertetése. Szerzőink nevét nyilvánvaló okokból nem közölhetjük, kivéve ha külföldön más névvel megjelent szövegek újraközléséről van szó. Kérjük olvasóink támogatását e próbálkozásokban; kérjük olvassák el, másokkal is olvassassák el e folyóirat számait. A folyóirat e számának szerkesztése és sokszorosítása Erdélyben történt, 1982 júniusában.”

Bíró Péter: *Lengyel széljegyzetek* (Molnár Gusztáv a szerző, 47. old.). Molnár Gusztáv napról napra tudósít (részben lengyel, részben nyugati újságok alapján) a gdanski megállapodásról, a BBC-i, a Szabad Európa s egyéb nyugati sajtóorgánumok alapján az aug. 31., a szept. 3-i, a szept. 5-i, a szept. 7-i, a szept. 8-i, a szept. 9-i megállapodásról. (Ellenpontok 1. szám)

Haraszi Miklós írja: A képmutató ígéretek ellenére a kádárizmus ma az 1980 augusztusa előtti állapotokhoz való visszatérést jelenti, céljuk az, hogy rábírák a lengyeleket, ériék be gazdasági reformokkal. A tábornok Kádár példáját követi, fő ellenfelének Lech Walesának kezdetekben való letartóztatása idején – miként Kádár is Nagy Imrét – Walesa „különleges” bánás-

módjában részesül és nagy nyomást gyakoroltak rá, hogy nyilvánosan keljen a rezsim védelmére. Miután Nagy Imrével kapcsolatban egy év után kiderült, hogy „áldására” Kádár nem számíthat, titkos tárgyalásokon a magyar miniszterelnököt halálra ítélték és kivégezték. Talán Walesa élete sincs veszélyben, de szabadsága viszont igen. Szerepe még fontosabb, mint Nagy Imréé, mert igazi hatalmat képvisel a szervezett munkások vezéréként. Ha a tábornok megengedné, hogy Walesa visszatérjen követői közé, ez jelentős eltérés volna a magyar recepttől, és szélnek eresztené a kádárista álmot. (2. sz.)

Ara-Kovács Attila: *Milyen messze van Lengyelország?*

Kelet-Európában a szubjektív felhangoktól majdnem teljesen függetlenül minden, ami megtörténik, valamennyiünkkel történik meg, s figyelemreméltó dolog ez, annak ellenére, hogy e „közösséget” egy minden emberi formát eleve tagadó nagy, totális kényszer vonta közénk. Lengyelország tragédiája a mi tragédiánk is, annak ellenére, hogy a lengyel nép e tragikus napokban közel sincs akkora végveszélyben, mint mi. Sőt, Lengyelországban egy szabadságélmény próbájáról van ma szó, hisz e mozgalmon még korántsem mutatkoznak a kifáradás jelei.

Tamás Gáspár Miklós: *A csöndes Európa I.*

1981. december 13-án katonai államszínvetett véget a lengyelországi szabadságmozgalmaknak. Úgy látszik, földrészünk „keleti” felén a „kommunista” parancsuralom legyőzhetetlen: sem az 1956-i magyar forradalom, sem az 1968-i, a KP által felülről kezdeményezett cseh reform nem tudta elérni a rendszer demokratikus átalakítását, sem pedig a szovjet befolyás mértékének csökkentését és természetének megváltoztatását. A közép-kelet európai szabadságmozgalmak számtalan veresége nem bizonyítja sem eszméinek hamisságát, sem vonzerejük hiányát...

A varsói puccsal kapcsolatban a többség a gyalázatos rendpártiság és a sunyi káröröm undorító kéjében fetreng, s pedig sem hall, se lát a kommunistaellenes históriától vagy a kétségbeesés keserű könyneitől. (3. sz.)

A csöndes Európa II.

Mindebből következik, hogy a munkásmozgalom csakis a hitelt és bizalmat érdemlő, sokfelől biztosított szabadelvű demokrácia körülményei között maradhat meg kizárólag szocialistának (mint ahogy a munkásmozgalom tartalmi, materiális értékei nélkül a modern európai demokráciának csődbe kell jutnia), szocialistának, vagyis csak félig-meddig politikai jellegűnek.

A szakszervezetekre támaszkodó szocialdemokrata tömegpárt – éppen azért, mert a demokratikus politika nem az osztályérdekek politikája – a demokráciában szükségképpen és helyesen néppárttá válik, bár a munkásság politikai kultúrájának színeit viseli a politikai játszmában, amely többek között hagyományok és szimbólumrendszerek játszmája is, nemcsak ideológiák és gazdasági érdekcsoportoké.

Érdekes és jelentős paradoxon, hogy az egyetlen kiváltképpen politikai irányzat, amely a munkásság és a radikális parasztmozgalmak lázadó-plebejus kulturális kozmoszának igazi letéteményese, a mára már sajnos kifáradt anarchizmus, éppen a politika szférájának mint olyannak a maradéktalan kiiktatására, a hatalomnak, az uralomnak, az államnak mint olyannak a hiánytalan megszüntetésére törekszik. A nagy Henry David Thoreau írta híres esszéjében, A polgári engedetlenség iránti kötelességben, hogy a legjobb kormányzat az, amely nem kormányoz. A liberális demokratizmus végző következtetéseiben természetesen találkozik az anarchizmussal, amelynek szélső-

séges és elemien rokonszenves politikája a politika ellen irányul.

Nem vitás, hogy az etatista-bürokratikus kollektizmus, a „létező” (tehát nem az elképzelt, hanem valamilyen más) „szocializmus” országaiban a munkásmozgalomnak legelőbb a szabad szakszervezeteket és a munkásönigazgatás hálózatát kell megteremtenie. De kérdés, hogy lehet-e és szabad-e megmaradnia ennél, ahogyan lényegében a Szolidaritás megmaradt. A lengyel sztrájkolok kétségtelenül eredményesen követelték a szólás-, sajtó- és gyűlekezési szabadságot, elérték a cenzúra korlátozását, valamelyest megtörték a LEMP tájékoztatósi monopóliumát, jelképes megalázkodásra kényszerítették a hatalmat (a 70-i sor-tűz áldozatainak emlékműve), de majdnem mindvégig tartózkodtak az állam reformjára irányuló javaslatoktól, mondván – az európai munkásmozgalom érintett jellegzettségének megfelelően –, hogy az nem az ő dolguk. Valószínűleg helyesebb lett volna az ún. Hálózat munkástanácsaiban nagyon hamar létrehozni a demokratikus és szocialista munkáspártok pluralizmusát.

A Szolidaritás demokratikus tömegmozgalmának alapján álló politikai pártok kikényszeríthették volna a szocialista tevékenység politikai előfeltételét, a parlamentaris demokráciát felelős kormánnyal és független bírói karral, a néphez hűséges csekély hadsereggel. A feloszlott KOR-KSS egykori vezetői egyébként az utolsó pillanatban meg is próbálkoztak ezzel, az Önigazgatói Köztársaság Klubjainak megalakításával. Az 1956-i magyar forradalomban létrejött a szükséges hármasság: többpártrendszer, munkástanácsok, szabad szakszervezetek – s megvolt hozzá a szabad nyilvánosság is. A Nagy Imre vezette hazafias és demokratikus párt egy pillanatra valódi politikai szervezetként vett részt a megújulás munkájában. Hogy miként végződött volna a forradalom, nem tudjuk, az orosz páncélosok a szabadság mellett a történelmi tanulságoktól is megfosztottak bennünket. De magyar hadsereg nem tudta volna leverni a magyar forradalmat. Igaz, 1956-ban és 1968-ban az orosz imperialisták agressziója a magyar, illetve a cseh kommunista párt ellen is folyt. A LEMP behódolt, meggyöngült, begyuladt, jelentéktelenné vált, de – szemben a magyar és a cseh fordulattal – soha, egy pillanatig sem állt a nép partjára. Jelentőségét persze a katonai államcsínnyel sem nyerte vissza – szörnyű figyelmeztetés a kelet-európai „kommunista” állampártok politbürokratáinak! –, de a másfél éves szabadságharc alatt elgyávult tagjai nyilván passzív támaszt jelentenek Jaruzelski hadseregtábor-nak, Siwicki vezéreztetésnek, Kiszczak altábornagy és a többi diszipinty számára.

Úgy tűnik, a Szolidaritás végtelen önmérséklete, türelme, fegyelmezettsége, az egész másfél év humort, józanságot, ironiát nem nélkülöző mély pátosza mégsem tudott elkerülni egy taktikai vétséget: nehéz megítélni, de utólag úgy tűnik, nem volt he-

lyes félszívvvel és hátsó gondolatokkal aláírni a gdanski egyezménynek a LEMP vezető szerepét elismerő záradékát, vagy idejében és nyíltan föl kellett volna mondani. A záradék nem azért volt őszintétlen, mert a Szolidaritásnak volt az állampárttal szembeni politikai és gazdasági reformjavaslata, ezt a szférát átengedte az éppen ezáltal némi legitimációs alapra szert tett hivatalos és nyilvános, monolit államapparátusnak, a gazdasági reform pedig örök időktől fogva a munkáltató tulajdonos, tehát itt a kollektív birtokosként fölfogható uralkodó kaszt bajora; a katolikus egyházra maradt, hogy a nyilvános politikai szféra néhány tátongó részét betömje (ettől láthatólag – számomra érthetetlen okokból – némileg visszariadt).

A LEMP ily módon létrejött soványka kis legitimációját természetesen nem saját napról napra csökkenő erejének köszönhet, hanem annak a hipotézisnek, amelyet az SZKP és a szovjet vezérkar engedékenységének határaitól alkotott a Szolidaritás. Ezzel azonban a harc – amelynek jelentőségét a szolidaritás megdöbbentő sikerei, az egész lengyel társadalmat forrongó és tarka egységben átfogó, „hangos és követelő” (Bibó István) demokratikus konszenzus láttán hallatán alábecsültük – áthelyeződött arra az igen előnytelen frontvonalra, ahol a Szolidaritásnak, ha nem akart állandó botrányt és konfrontációt, márpedig nem akart, folyton bizonygatnia kellett, hogy tartja magát adott szavához, miközben a kormányzat az elképzelt legnagyobb cinikus elvete-műltéssel szegte meg a magáét.

Tehát nem azt gondolom, hogy a Szolidaritás követett el hibát – különben sem óhajtom tovább erősíteni azt a látszatot, hogy hasztalan, elkésett tanácsokat osztogatók, pedig csak okukni szeretnék –, hanem mintegy a demokratikus és szocialista munkáspártok és –frakciók azzal, hogy nem alakultak meg időben. A KOR vezetői egyébként régebben már gondoltak erre, ahogyan a nép ellen vezényelhető állandó hadsereg veszélyére is. De be kell látnunk, hogy Közép-Kelet-Európában a politizáló értelmiséginek a munkáspárt fogalmáról a bolsevikok nyecsajevista és leninista, ne adj’ Iszten sztálinista módszerei jutnak eszébe. Miközben e sorokat rogom, nehéz megfelelkezni róla, hányan fognak afféle ellenzéki bolseviknak vagy minek tartani, amiért pozitív értékhangsúllyal merem emlegetni a párt szót, bármit jelentsen is. Mielőtt ez bekövetkeznék, sietek leszögezni, hogy csak azért beszéltem munkáspártokról, mert a munkásmozgalomnak megfeleltethető politikai szervezeteket is szükségesnek tartok, mint ahogy a többi társadalmi erő politikai képviselőjét is, sőt, Robespierre-rel szemben szabadságot kívánok és biztosítanék a szabadság ellenségeinek is.

Azt is tudom, hogy tudatosan és szándékolatlan használt baloldali beszédmódom nem fog nekem nagy népszerűséget szerezni az ún. másként gondolkodók kis táborában a 68 eszméiből való kiábrándulás mi-

att. A párizsi és prágai ’68 számomra is történelem – de a történelemből nem vagyok hajlandó kitagadni, bár sem a párizsi chilizmus, sem a prágai paternalisztikus reform nem az esetem. Arra az ellenvetésre, hogy a Szolidaritás, a Hálózat munkástanácsai, az új demokratikus politikai szervezetek és talán a LEMP szabadelvűbb revizionistái együttesen sem érthettek volna el alkotmánymódosítást, népszavazást, tiszta és szabad választásokat, mert a muszka nem engedi – nehéz válaszolni.

Ám teljes válasz helyett talán vegyük figyelembe a következőket: 1. az oroszok végig világosan kimutatták, hogy semmi kedvük besétálni egy háborús kelepcebé, hacsak nem föltétlenül muszáj; 2. kérdés, nem áll-e fönn még mindig Berija „szulejmáni ajánlata”, a finnesítés, hogy nem lett volna-e hajlandó a Szovjetunió néhány támaszpont és hadikikötő, pár presztizsmentő külsőség ellenében sok mindenbe belemegugor, fönttartva persze néhány kiváltságot „kommunista” klienseinek; kérdés, hogy valóban annyira örül-e a Kreml a lengyel katonai diktatúrának, amely a maga nacionalista dinamikájával számos csinos meglepetést tartogathat még szomszédai számára, a LEMP vezetői szerepét pedig hatékonyabban küszöbölte ki, mint amennyire azt a Szolidaritás legvérmesebb álmaiban remélhette, s ezzel megmutatta, hogy a „létező szocializmusban” nemcsak egy uralkodó kaszt képzelhető el.

Azt sem lehet tudni, mire megy a WRON (a Nemzeti Újvater Tanácsa) kijárási tilalommal, éhezéssel, sovínymussal és snájdigsággal. Ha sikerül Kádár és Ceausescu valamiféle kombinációjával kikormányozni Lengyelországot a gazdasági összeomlás legmélyéről és a teljes lelki benuultságból, az még istenes. De egy újabb krízis kizárja a békés megoldást – márpedig az erőszakmentesség híve volnék... Jó megoldás aligha van. A katolikus egyház két szereposztásban előadott kompromisszumos kísérleteire is kevés idő maradt. Nem vagyunk a „minél rosszabb, annál jobb” pártján, nem kívánunk sem hazánknak, sem másoknak szenvedéseket, akármekkora erkölcsi szépség születhetne is belőle. Isten őrizzen polgárháborútól Lengyelországban.

Kétségtelen, hogy az immár rogyatwykát, kackiás öslengyel dalicsákot viselő lengyel hadsereg alig ütközött ellenállásba, amikor aljas, áruló és törvénytelen tettét véghezvitte. Kétségtelen, ez érthetetlen, negatív, ördögi csoda. De talán ez sem következett volna be, ha a munkásság világtörténetének eddigi legcsodálatosabb, legerkölcsösebb, legokosabb, legszebb mozgalma nem kikerül, hanem egyenesen célbaveszi a politikának a zsarnokság által a társadalomtól elragadott körét: az államot, a hatalmat és a törvényt. (4. sz.)

Közreadja: Csisztay Gizella

Az MNSZ nemzetiségi törvénytervezete

(Az MNSZ II. kongresszusa, 1946. június 27-30 – Székelyudvarhely)

A Külügyminiszterek Tanácsának 1946. május 7-i döntése után minden magyar remény szertefoszlott az igazságosságot megközelítő békeszerződésről. Romániában jól érzékelhető, hogy nyitabb lett a magyarellenesség, vészjósló hírek érkeztek Erdély kis- és nagyvárosaiból. Nem szűnt meg a panaszáradat a helyi magyarellenesség miatt.

A felelősséget, mint annyiszor, a belügyminiszter, Teohari Georgescu a román reakcióra hárította. Kolozsvári villámlátogatása alkalmával így fogalmazott: „A reakció ügynökeinek uszítása és egyes velük rokonszenvező hatósági közegek engedékenysége következtében napirenden lettek a magyarverések, a munkásság elleni merényletek, itt, ott gyilkosságok és rombolások.”

Ilyen kül- és belpolitikai körülmények között adott utasítást Kurkó Gyárfás, az RMDSZ elöldejének tekinthető Magyar Népi Szövetség elnöke Demeter Jánosnak, a jogügyi iroda vezetőjének 1946. május első napjaiban, hogy készítsék el a nemzetiségi törvénytervezet végleges formáját. A törvénytervezet az MNSZ-t jelölte ki a romániai magyarok kollektív jogvédelme letéteményeséül, kimondatlanul elmenve az autonómiáig, területi-közigazgatási, kulturális, gazdasági téren. 15 % nemzetiségi lakos esetén a közigazgatás, igazságszolgáltatás belső ügyintézésében biztosított volna az anyanyelv használatát – gyakorlatilag szavolta a kétnyelvűséget.

A törvénytervezet a következőket kérte: magyar tanácsok felállítását a minisztériumokban; nemzetiségi alapon történő egyesületek – ld. EMKE, EMGE, „Kálák”, „Szövetség” – jogi státuszának helyreállítását; az arányszám betartását minden intézménynél, hivatalnál, a karhatalmi szerveknél; 65 % esetén külön területi egységek kialakítását, az egymással szomszédos magyar többségű megyék szövetkezését, külön kerületi beosztással, magyar főtisztviselőkkel, az állami költségvetésből a magyar lakosság számára nyújtott megfelelő részesülést; földrajzi és utacanevek anyanyelven történő használatát;

a kulturális kapcsolatok területén a Magyarországgal való érintkezés akadálymentességét, beleértve a határon való átélést; a Nemzetiségi Minisztérium teljesen önálló minisztériumként való működésének biztosítását; végül: egy Magyar Közművelődési Tanács létrehozását, melynek véleményét a minisztériumok kötelesek figyelembe venni.

A megyei nemzetiségi tanácsokat a tervezet készítők a Nemzetiségi Minisztériumban működő Országos Nemzetiségi Tanács hatáskörébe utalták, amelynek tagjait a Minisztertanács nevezné ki; négy román és hat nem román tagból állna, a nemzetiségi minisztérium vezetőjének, vagy helyettesének elnöklése alatt. A Nemzetiségi Tanácshoz bárki fordulhatna panaszával, ha úgy látja, hogy a hatóságok megsértik a nemzetiségi törvényt. Ez esetben a panasz a Táblák kebelében megszervezett Nemzetiségi Tanácshoz, illetve fellebbezés esetén a Semmitőszék keretében működő Nemzetiségi Tanácshoz kerülne.

A május 30. – június 1. között, a 150 fős jogügyi és közigazgatási szakemberekből álló bizottsági vitaülésen Kurkó összegezte az MNSZ szándékát: „Olyan intézményes jogvédelmet kell kiépítenünk, mely megkönnyíti nemcsak magyarjaink helyzetét egyénenként, hanem intézményeink és egész magyarságunk intézményes biztosításáról gondoskodik. Mi sohasem építünk arra, hogy valaki kívülről intézze el a mi saját bajainkat, mert tudjuk, hogy szükséges minden olyan alkalmat megragadni, mely belülről, a saját kezdeményezésünkől származik és megvalósítható.”

Az MNSZ II kongresszusa előtt a 100-as intézőbizottság ülésezett Székelyud-

varhelyen. Jelentését Csákány Béla, az MNSZ központi irodájának vezetője olvasta fel. Hozzászóltak: Kós Károly a mezőgazdasági főiskolai és ipari szakoktatásról, Csögör Lajos arról, hogy az állam a magyar egyetem költségvetésének csak egyharmadát vállalta, Katona-Szabó István, a Kolozsvári Móríc Zsigmond Kollégium igazgatója – bölcsészek, jövőendő színészek, képzőművészek, az erdélyi magyar értelmiség közül igen sokan innen indultak pályájukra – a népfőiskolai tanfolyamok állandóvá tételét javasolta. Arról is itt szereztek tudomást a megjelentek, hogy a Nemzetnevelésiügyi Minisztérium egyik instruktora 1946 tavaszán Háromszék és Csik megyében 80 magyar óvodát záratott be.

A székelyudvarhelyi II. MNSZ kongresszuson minden tájegység és a magyar társadalom minden rétege képviselve volt. Tanárok, munkások, egyházi emberek, írók érkeztek Kalotaszeg, Székelyföld, Bihar, Szilágy, Krassó-Szörény, Temes-Torontál megyékből, a fővárosból, a kis- és nagyvárosokból, a falvakból. A díszelnökségen Kurkó Gyárfás országos elnök, Oláh Péter és Bányai László alelnökök, s a szakbizottság tagjai mellett helyet foglalt Udvarhely főispánja, a román hadsereg két képviselője, az RKP küldötte: Mogyorós Sándor, a Haladó Ifjúság részéről Fazekas János, a Demokrata Nők Országos Szövetségének és az Ekésfront képviselői.

Az MNSZ kongresszusai – így volt ez 1945 májusában is – mindig alkalmat kínáltak egyfajta erdélyi kulturális sereg-szemlére. Székelyudvarhelyen is sokféle rendezvényre került sor. „A székelyföldi könyvnapok” alkalmából például új könyvekkel vonultak ki az erdélyi magyar könyvkiadók is. 1945-46-ban a következő kiadók, intézmények adtak ki könyveket, füzeteket, ideológiai tájékoztatókat, tanulmányokat: Józsa Béla Athenaeum, Erdélyi Székelység, Bolyai, Méhkas, Móríc Zsigmond Kollégium, EMKE, Bolyai Tudományegyetem, Magyar Népi Szövetség, RKP Kolozsvár Tartományi Politikai Nevelő Osztálya.

A kongresszus kulturális eseményeihez az is hozzátartozott, hogy a marosvásárhelyi Székely Színház díszelőadás keretében mutatta be Kós Károly: Budai Nagy Antal című színművének harmadik felvonását, Tamási Áron darabját és Kiss Jenő

jelenetét, valamint azt is, hogy az Utunk néhány fontos közös román-magyar kulturális eseményről közölt statisztikát. Eből tudható, hogy 1945-46-ban több irodalmi est vendége volt Nicolae Cocea, Zaharia Stancu, Emil Isac, Gala Galaction, Eugen Jebeleanu, Costa Carei. Magyarországon, a magyar rádióban 1946. január – március között 15 román előadóművész, 64 román hanglemmez, 65 prózai darab szerepelt. Az 1946-os Petőfi évfordulót több román folyóirat is megünnevelte: az Universul, a România Liberă, a Libertatea, a Națiune, Aurora, Timpul, Poporul, Tribuna Nouă, Crișana.

Emlékezetes volt a jelenlévő Kohn Hillel felszólalása arról, hogy a magyar nép nem azonosítható a magyar fasizmussal, amelyet oly szívesen emlegetett a román fél. Vlădescu-Răcoasa, a kormány nemzetiségi minisztere is szólásra emelkedett. Biztosította a romániai magyarságot: a nehézségek, sőt, az ellenséges légkör ellenére az MNSZ, és az egész magyar nemzetiiség nyugodtan bízhat abban, hogy e házában számára a legtestvéribb, a legemberibb együttélést biztosítják.

A kongresszus meghallgatta az összesen 449.111 főt képviselő 24 megyei, 1240 helyi szervezet vezetőinek és a Központi Intézőbizottságnak a jelentését. Az ügyosztályok élén álló tisztségviselők is beszámoltak munkájukról, javaslataikról. Kiderült, hogy számos kérdésben – ld. állampolgársági kérdés, CASBI, visszapereleési törvény, megkülönböztető adók, szövetkezetek hátrányos helyzete – második éve egy helyben topogtak.

Látványosabb eredményeket értek el az oktatás területén, a kulturális életben. Számos magyar óvoda nyílt, a besorolt tanítók fizetése is csordogált, nem voltak azonban még tantervek és tankönyvek. A magyar tantestületek – állami támogatás hiányában – 100 millió lejt adtak össze a tanfelügyelők eltartására. Különösen súlyos állapotok uralkodtak az iskolai épületek elosztásában: pl. Kolozsváron 1 kivételével a magyar középiskolák ki voltak zárva az állami iskolai épületekből – hangzott a jelentés. Az állami nyugdíj pénzátartat hiába ostromolták a tanári nyugdíjak folyósításáért.

Kolozsváron Állami Zenei és Képzőművészeti Főiskola biztosította az oktatást, de késlekedett a nemzetiségi szakoktatás beindítása – csak 6 magyar tanonciskola kapott működési engedélyt –, s nagy nehézséggel néhány egyházi igazgatású iskola. Általában betartották, hogy ahol 20 nemzetiségi tanulót kell indítani; javulás állt be a dél-erdélyi iskolahálózatban is.

1946-ban:

	Észak-Erdély iskolái	Dél-Erdély iskolái
állami népiskola	764	151
felekezeti népiskola	594	171
Összesen	1680	
állami középiskola	59	1
felekezeti középiskola	49	18
Összesen	127	

A felsőfokú oktatást illetően a három kolozsvári és a marosvásárhelyi karon 2300 hallgató tanult. Marosvásárhelyen állami szubvencióval működött a Székely Színház, de a kolozsvári, nagyvárad, aradi és a szatmári színházakat irányító magyar művészeti felügyelőséget is az MNSZ tartotta fenn. Igény mutatkozott magyar nyelvű mezőgazdasági főiskola és műszaki egyetem létesítésére. Az MNSZ tudományos osztálya rendbe hozta a sepsiszentgyörgyi múzeumot. Aradon kiállítást nyitott.

Felhívták a figyelmet arra, hogy a gazdasági jellegű problémákat már 8 memorandum foglalták össze, terjesztették az illetékesek felé, de nem sikerült előbbre vinni sem a szövetkezeti kérdést, sem a kisiparosokat sújtó megkülönböztető adókat nem törölték el. Érvényben volt a CASBI, a 645-ös törvény, több százezer állampolgár helyzete rendezetlen volt. Itt is kérték, hogy bizottság vizsgálja felül a földreformot. Sételmezték, hogy nemcsak a vegyes lakosú megyékben nincs képviseltetve a magyarság számarányának megfelelően, hanem a székely megyékben sem, s nem rendezték a vármegyei és városi közigazgatáson kívüli nyelvhasználatot. Változatlanul magas volt a magyar kereskedőkre és iparosokra kivetett adó, viszont alacsony a magyarság részvétele az igazságügyi, pénzügyi, földművelésügyi tárcáknál, a karhatalmi szerveknél és a közigazgatásban. A kongresszus másnapján Csögör Lajos a magyar egyetem létét méltatta. Felszólaltak az EMGE, a Kaláka, a Romániai Magyar Írók Szövetsége képviselői is.

Az új tisztségviselők megválasztásával, s nemzetiségi törvény elfogadásával zárult az MNSZ második kongresszusa Székelyudvarhelyen, annak ellenére, hogy az nem aratott osztatlan sikert. Mikó Gábor lelkész azt húzta alá: az MNSZ kongresszusa illetéktelen a magyarság egészét érintő törvény meghozatalára. Ő a székely autonómiát tartotta reális célnak.

Nagy Géának, aki a nemzeti törvénytervezet végrehajtási utasítását hiányolta – a nélkül csak papír marad – ko-

moly szakmai és tartalmi kifogásai voltak. Helytelenítette – tekintettel arra, hogy az MNSZ nem nevezhető közjogi személynek – az Országos Magyar Közművelődési Tanács létrehozásának tervét az MNSZ kebelén belül, s mert a törvénytervezet az állami magyar tanfelügyelőségekkel, a külön nemzetiségi oktatási törvénnyel kapcsolatban félreértett valamit.

Az MNSZ - Nagy véleménye szerint – összekeverte a közigazgatási és igazságügyi szervek hatáskörét, mivel a minisztériumok hatáskörébe tartozott a költségvetés készítése, az MNSZ a tanügyi és a művelődésügy vonatkozásában azt nem sajátíthatta ki. Nagy Géza kifogásolta még, hogy a törvény nem foglalkozott az EMKE, EMGE, az EME stb. autonóm szervezetek jogi statusának megerősítésével, nem állt ki eléggé a magyar nyelv hivatalossá tétele mellett, s hogy a Legfelsőbb Nemzetiségi Tanácsba 4 románt, s csak 6 nem román javasoltak.

Végezetül Kurkó mindenkit arról szeretett volna megnyugtatni, hogy „jogunk és szabadságunk annyi lesz, amennyit a magunk által épített egészséges demokráciában ki tudunk vívni.” Hivatalosan is bejelentette: a novemberi választásokon külön listával indul az MNSZ. Az ún. „magyar blokk”-ról az volt a véleménye – ez a SZDP-t, EMGE-t, EMKE-t jelentette –, hogy külön blokkba tömörülve a magyarság megosztaná az erőket. A jogegyenlőség ellenben csak egy egységes és erős nemzetiségi parlamenti képvisellel biztosítható – állította Kurkó.

A kongresszust komoly, megfeszített munka követte: az MNSZ tudta (?), megsejtette (?), hogy a béketárgyalások ideje alatt kell elérjék, amit akarnak. Július végén nyújtotta át az MNSZ küldöttsége Bukarestben a kormánynak az udvarhelyi kongresszus határozatait, és több konkrét javaslattal fordult az illetékes minisztériumokhoz. Miközben Masaryk és Clementis úgy nyilatkozott a külföldi sajtó képviselőinek, hogy ragaszkodnak a szlovák-magyar lakosságcserehez, és ahogy a Szabad Nép idézte: a csehszlovák kormány nem fogad el olyan megoldást, amely kisebbségi jogokat élvező magyar lakosságot hagyna a területén, Groza az MNSZ vezetőségének minden jogos igény teljesítésére ígéretet tett. **De csak ígéretet!!!**

Július végén a magyar vezértitkár és a 6 magyar tanfelügyelő járt a Művelődési Minisztériumban, augusztus 5-én Kolozsváron országos tanügyi értekezletet tartottak, Emil Suciu nevelésügyi államtitkár és Felszeghy Ödön tanügyi felügyelő jelenlétében. Kelemen Béla a Bolyai Egyetem működésével kapcsolatosan az anyagi nehézségeket vette számba. Kós Károly tragikusnak nevezte a mezőgazda-

sági oktatás helyzetét, a fiatalság elvándorlását Erdélyből a főiskola hiányának tudta be. Többen hozzászóltak az iskolaépületek igazságtalan elosztásához. Kurkó a népi kollégiumok fontosságáról szolt, László Gyula a Kolozsvári Móricz Zsigmond Kollégium szerepét emelte ki az értelmiségi utánpótlás biztosítása terén. Dóczyne Berde Amál a magyar árvaházakról, Takáts Lajos a külföldi állampolgárságú tanárok nehézségeiről beszélt.

Augusztus 5-7. között az MNSZ az Országos Tanügyi Bizottságban tárgyalta az iskolaügyekről. A hónap végén táviratban kérte a kormányt, hogy a nagyszalontai Arany János Gimnáziumot adják vissza a magyaroknak. Az új iskolaév elején az MNSZ nagyszabású akcióba kezdett a moldvai csángók között – Czikkó Nándor képviselő szerint a Bákó megyében élő 60.000 csángónak csak a fele beszélt már a magyar nyelvet -, és Felszeghy Ödön magyar tanfelügyelő azonnal felvette a kapcsolatot a minisztérium megfelelő munkatársával. Egy évre rá sorra nyitották meg kapuikat Moldvában az első magyar nyelvű iskolák. Lelkes pedagógusok innen és máshonnan teherautókon szállították az iskoláskorú gyermekeket a népi kollégiumokba. (Ezért őket az '50-es években, mint magyar nacionalistákat hurcolták meg.)

1946-ban nemcsak mentőakciók kezdődtek a csángó-magyarok érdekében.

Amint azt a Világosságból is – de még inkább a követi jelentésekből – kitetszik, félhivatalos propaganda indult a moldvai magyarok kivándorlásának ösztönzésére. Májusban például Pusztináról 250 személy azért akart távozni, mert nem kaptak földet, Lészped lakói pedig azért akarták elhagyni szülőföldjüket, mert a katolikus papok nem voltak hajlandók „az ördög nyelvén”, azaz magyarul prédikálni, és mert ekkor Moldvában egyetlen magyar iskola sem volt.

Az MNSZ közbenjárására érték el, hogy a diákok a marosvásárhelyi gazdasági iskola magyar tagozatán magyar nyelven teheték le érettségi vizsgájukat. Szeptember 3.-án a 692. sz. törvényerejű rendelet elismerte a magyar diplomákat és a korábbi szolgálati időt. 10 napra rá a Közoktatásügyi Minisztériumban a magyar nyelvű képzésről volt szó. Az 1946. szeptember 20.-i 649/45. sz. törvény végrehajtási utasítása az anyanyelv szabad megválasztását biztosította; a 26-i 11. és 12. sz. minisztertanácsi rendelet megtiltotta az etnikai és felekezeti alapon történő megkülönböztetést.

Október 2-án a 707. sz. törvény az Erdélyi Művelődésügyi Felügyelőség felállításáról gondoskodott; 8-án nevezték ki Felszeghy Ödönt nevelésügyi államtit-

Újoncok eskütétele a /I. harckocsizászlóaljnál. Szilágysomlyó, 1941. december 6.

kárrá; november végén a 936. sz. törvény hivatalosan is elismerte a már létező kolozsvári és brassói tanügyi főigazgatóságot. Szeptember utolsó napjaiban Groza táviratilag intézkedett a kolozsvári 5. számú népiskola ügyében, ahonnan teljesen kiszorították a magyar diákokat és a tanárokat. Ugyancsak a hónap végén a kolozsvári és marosvásárhelyi színházaknak előleget, a szatmári és váradai színházaknak adócsökkentést próbáltak kijárni. Október elején hozták nyilvánosságra a 767. sz. rendelet. E szerint a romániai magyar művészeti élet irányítására Kolozsvár székhellyel művészeti felügyelőséget létesítettek, színházi, zenei és képzőművészeti szakosztályokkal.

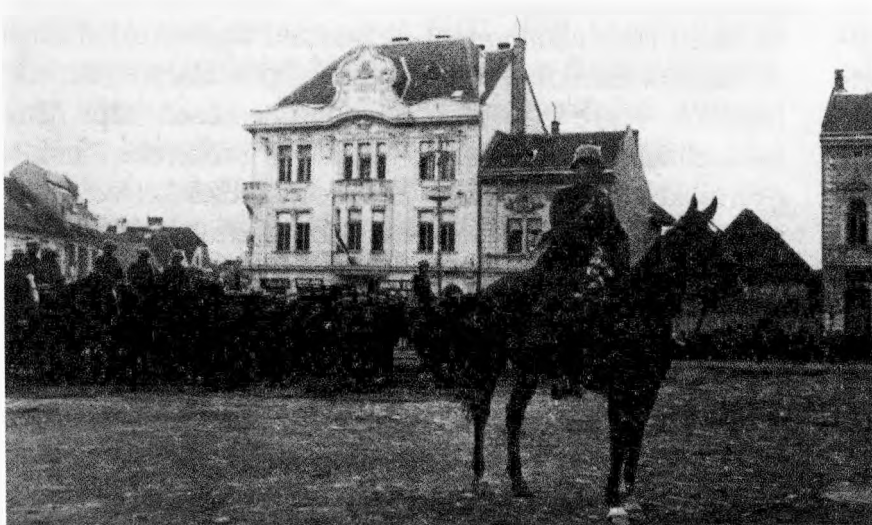
A párizsi béketárgyalások befejezése alatt, amelyről a sajtó mindkét országban terjedelmes beszámolókat közölt, a magyarság presztízs veszteségének a jelei hamar megmutatkoztak. Már májusban a belügyminiszter több erdélyi helységben személyesen teremtett rendet a magyarokat ért bántalmazások miatt. Júniusban a Nemzeti Paraszt Párt (NPP) részéről Mihalache ismét felvetette a lakosságcserét: A Nemzeti Liberális Párt (NLP) is a magyarok kiutasításáról cikkezett. A kommunista igazságügyi miniszter, Lucretiu Patrascanu erdélyi körútján, Nagyváradon és Kolozsváron elhangzott beszéde sem ígért sok jót június végén. Szerinte 3-400.000 állampolgárság nélküli magyart ki kellene utasítani az országból. Szeptember 27-én jelent meg az MNSZ-nek a kormányhoz intézett távirata, mivel a nagyszebeni, brassói, kolozsvári katonai törvényszékek, amelyek a megszűnt nép-

bíróságok és hadbíróságok helyébe léptek, ismét tömegesen ítélték el olyan magyarokat, akiknek semmi háborús bűnük nem volt. Az év második felében többen nehezményezték, hogy a magyar közéleti személyiségek is nehezen kaptak útlevelet Magyarországra.

Az év átmeneti jellegére több tényező utalt. Jó néhány törvény, rendelkezés ideiglenes jellegére kitűnő példa volt a „Csíki Közjavak” ügye. 1946. május 24-én megjelent 384. sz. törvény visszaszolgáltatta a Csík megyei közösségi vagyont. Megalakult a Csíki Közjavak Igazgatósága, amely ígérete szerint érintettek érdekeit szolgálja majd. Az október 1.-én megjelent 765. sz. törvény ezzel teljesen ellentétes volt, mivel elrendelte a „Csíki Magánjavak” nevű nagyvállalat létrehozását, ami a közösségi javak államosítását jelentette.

A párizsi béketárgyalások alatt és után az MNSZ-nek az 1945. november marosvásárhelyi 100-as intézőbizottsági határozatát aláíró vezetősége igazolva látta ezt a sokak által bírált aktust. Kurkó Gyárfást a hagyományos erdélyi realpolitika örökösének tekintették, s ha nyíltan vagy titokban párhuzamot vontak a magyarországi és az erdélyi magyar politikusok valóságérzete között, az utóbbiak javára döntöttek.

Ugyanakkor Kurkó mélységes reményét fejezte ki, hogy „a történelem adta új keretek között is magyarok vagyunk és magyarok maradunk”. Még nyomatékosabban húzta alá: nem mondhatnak le arról, hogy számarányuknak megfelelő képviselőhöz és szerephez jussanak az ország politikai életében. Hogy milyen mértékben volt ez önámítás és vagy tu-

A 24. határvadász-zászlóalj ünnepélyes bevonulása Kézdivásárhelyre, 1940. november 1.

datos félrevezetés, az bizonyítja, hogy a marosvásárhelyi határozatokat Tatarescu úgy tette le Párizsban az asztalra, mint annak döntő bizonyítékát, hogy az erdélyi magyarok Romániához akarnak tartozni. Jól kihasználta az észak-erdélyi román- és zsidóellenes intézkedéseket is.

A román béke delegáció azt hangoztatta: a Szovjetunió elleni háborúban kényszerből vettek részt, az ország határainak megvonásánál Románia háborús érdemeit feltétlenül figyelembe kell venni; Groza Romániája pedig valóra váltotta a népek békés együttélését.

A magyar baloldal képviselői Romániában szintén a beletörődést, megnyugvást sugallták. Balogh Edgár a román nép történeti jogaira hivatkozott, holott még a kommunista Gheorghiu-Dej is figyelmeztetett: annak, hogy Romániának ítéltek Erdélyt, nagy része volt az ország demokratikus nemzeti politikájának, illetve – tehetjük hozzá – e nemzeti politikai ígéretének.

Nagy István így szólt Románia magyar állampolgáraihoz: ne higgyétek, hogy Párizsban dől el a magyarság sorsa. „Főként ne higgyétek, hogy amiért a Magyar Köztársaság béke delegációjának minden módosító javaslatát, még a méltányosakat is sorra elvetik a nyugati nagyhatalmak képviselői, hogy most már elvesz a magyarság”. Vigasznak szánta, hogy vegyék figyelembe azt az óriási különbséget, amely a csehszlovákiai és a romániai magyarok helyzete között van.

Gáll Ernő is azonosult a román béke delegáció álláspontjával. „Párizsban nem többről és nem kevesebbről, mint kenyérünkről és jövőnkről van szó. Béke delegációnk mindkettőt védelmez a francia fővárosba”. Nem helyes taktika tehát, ha a romániai magyarság ezzel ellentétes álláspontot képvisel. Szenkovics Sándor teljesen hamis helyzetképet festett. Kérdéses:

kit akart becsapni: magát vagy másokat? Szerinte örülni kell, hogy a párizsi békeszerződéssel véget vetettek a faji és nemzeti megkülönböztetésnek. „Be kell vésődjön minden magyar ember fejébe és szívébe, aki a szabadságot szereti, aki a háborút gyűlöli, aki békét akar az összes népek között, hogy a párizsi határozat az egyetlen helyes megoldás”.

Bányai László szerint a romániai magyarság azért nem jutott a Csehszlovákiában élők sorsára – ahol júliusban tartóztatták le Fábry Zoltánt –, mert az MNSZ olyan politikát folytatott, amely bizalmat keltett a román demokrácia képviselőiben.

Méliusz megállapította: a romániai magyarság sorsa eldőlt. Ebből következik, hogy nemzeti létre kell berendezkedjen, ami a politikai és társadalmi fejlődés mellett a jogegyenlőség jogos igényét jelenti. Ezt, mint írta, három tényező dönti el: 1) a román demokrácia győzelme, 2) a romániai magyarság demokratikus irányú fejlődése és 3) a két ország viszonya. A helyzet elfogadására biztatott az MNSZ valamennyi felelős vezetője is.

A Romániai Magyar Írók Szövetsége szeptember 20-i ülése után kiáltványt intéztek a magyar néphez: „Erdély földjén ma mintegy kétmillió magyar csüggedésre hajlamos része a világgal és önmagával is meghasonulva, megcsaltnak és elhagyottnak érzi mag... amikor egész Európa s benne a mi népünk sorsa függ a politikától”, attól a politikától, amely gyakorlati lesz Romániában és Magyarországon, és amely meghatározza a két ország közötti kapcsolatrendszerét.

Gaál Gábor így folytatta a romániai magyar írószövetség kolozsvári tanácskozásának gondolatmenetét: „az irodalmi hídverés gondolata, a két nép, a román és a magyar nép között, itt benn az országban és túl a határon, nem írói kér-

dés, nem is szép lelkek atelier kérdése... Az írói közeledés teljes és igazi értelemben az együtt- és egymás mellett élés kérdése, s mint ilyen, egyetemes romániai és egyetemes Duna-medencei kérdés.”

Jól időzítve, a beletörődést sugallva, Gaál Romániában, Köpeczi Béla Magyarországon vázolta fel a magyarság és a szomszéd népek közötti együttműködés tartalmi és formai mikéntjét. Ez volt az egyetlen, amiben reménykedhettek előbbiek Magyarországon belül és kívül, a történelmi igazságtétel reménye nélkül. „Mindenki számára világos, hogy a dunatáji népek a nacionalizmus alapján sohasem találkozhatnak. A gazdasági, társadalmi és kulturális valóság helyes feltárása vezethet egymás megismeréséhez és az együttműködéshez. Éppen ezért kívánatosnak tartjuk: 1) felvenni a közvetlen kapcsolatot a környező népek haladó értelmiségi csoportjaival; 2) megszervezni a folyóiratok és könyvek cseréjét; 3) lehetőséget találni egy dunai, fiatal értelmiségi konferencia összehívására; 4) szorgalmazni a diákcserét, ösztöndíjasok kiküldetését; 5) tudományos intézetek felállítását, a kutatómunka lehetővé tételét” – írta Köpeczi.

Pavle Rucsinszki tervezete „Válaszúton a Dunát”^{*} címmel került bemutatásra a béketárgyalások hónapjaiban Budapesten a Magyar-Román és a Magyar-Jugoszláv Társaságban. A tervezet szerint a kulturális program – előadóművészek, szakemberek, diákok cseréje, különböző rendezvények és fordítások, közös lapok kiadása, sajtótermékek szabad terjesztése, az itt élő népek nyelvének oktatása – teremti majd meg a gazdasági (közös tervgazdálkodás, pénznem, vámhatár) és politikai együttműködés (kétoldalú vámuniók, majd föderáció) feltételeit.

Románia természetesen a számára győzedelmes békeszerződés aláírása után, amikor megszűnt a bizonytalan helyzetből adódó kényszerítő körülmény, akár csak 1938-ban (Kisebbségi törvény) és 1945-ben (Kisebbségi Statútum) elfeledkezett a Magyar Népi Szövetség által kidolgozott, a külföld és az egyetemes magyarság megtévesztését szolgáló kisebbségi törvénytervezete törvénybe iktatásáról.

(L. I.)

(Magát a törvénytervezetet lásd a borítólap belső oldalain!)

^{*} 1. az Erdélyi Magyarság 2006/59. számát

A Vasgárda és a diákság*

A Vasgárda gyökerei tulajdonképpen a '20-as évek első felének diákmozgalmaihoz nyúlnak vissza. Nem kis mértékben Codreanu tevékenységének következtében az akkori diákmozgalom a Nemzeti Keresztény Védelmi Liga (LANC) befolyása alá került. Mikor Codreanu és társai 1927-ben kiváltak a LANC-ból, a diákság összezavarodott, elszakadt a LANC-tól, de csak néhány tucat egyetemi hallgató csatlakozott idővel Codreanuhoz.

Szokás volt minden évben egy-egy diákkongresszust rendezni. Ezeket többnyire olyan városokban tartották meg, ahol a románság kisebbségben volt, azzal a nyilvánvaló céllal, hogy az egyféle erődemonstráció megfélemlítse az „idegeneket”. Annak szemléltetésére, hogy miképpen zajlott le egy-egy ilyen esemény, érdemes felidézni a *Nagyvárad* című napilap nyomán az 1927-es nagyvárad diákkongresszuson¹ történeteket.

A háromnapos kongresszust eredetileg november 27-én akarták megnyitni, de a „nagy” Ionel Brătianu, a Nagy-Romániát létrehozó liberális miniszterelnök halála miatt a kezdést december 4-re (vasárnapra) halasztották. A fentebb említett lap már jó előre beharangozta az eseményt, és a korábbi diákkongresszusokon kiobbant hőbörgések ellenére meg lehetős rokonszenvvel írt a román „intelligens ifjúság” eme nagy seregszemlájéről. December 1-jén közzé tette a rendőrség felhívását, amelyben felszólítják a megfelelő lakással rendelkező polgárokat, hogy nemzetiségre és vallásra való tekintet nélkül lássanak vendégül egy-egy diákot, vagyis bocsássanak rendelkezésére, három napig, egy szobát, mivel a kongresszusi küldöttek száma meghaladja a tervezettet, és a kaszárnnyákban, illetve diákrentálásokban nem tudnak elszállásolni minden résztvevőt. A felhívás udvarias hangnemébe néminemű fals hangot visz be az a hír, amely a lapnak ugyanabban a számában olvasható, miszerint rendőrtisztviselők járkák a várost, hogy listát készítsenek a „vendéglátásra alkalmas” lakásokról.

A lap december 4-i száma a diákokat szállító különvonatok december 2-i, illetve 3-i érkezéséről számol be. A küldöttek a bukaresti, iasi-i, cernăuți-i, chișinăui egyetemek, a temesvári műegye-

tem és az aradi teológiai akadémia diákjait képviselik, akikre a nagyvárad i jogakadémia diákjai várnak a nagyvárad i nagyállomáson. Az érkezőket katonazeknek fogadják, a megyei és városi potentátok üdvözlők őket. A diákok „a legnagyobb rendben” vonulnak végig a Főutcán (Ferdinánd király körút – a lap mindkét elnevezést használja), majd a várad i jogászok a szállásaikra kísérik a küldötteket. Valami azért mégsem volt „a legnagyobb rendben”, mivel az újságban terjedelmes fehér hézag árulkodik a cenzúra tevékenységéről.

Magáról a kongresszusról, ahol Popescu Lorin, a keresztény diákszövetség országos elnöke töltötte be az ez elnöki tiszteket, a lap december 6-i számában számolnak be. Dr. Egry Gergely polgármester, Moșoiu tábornok, szenátor, dr. Lobonțiu prefektus üdvözölte a kongresszust, majd a közel 5000 küldött megválasztotta a díszelnököket, Alexandru Cuza és Cătușescu iasi-i, illetve kolozsvári egyetemi tanár személyében. Utánuk a tiszteletbeli alelnököket: a várad i Ciorogariu Roman görögkeleti és Frențiu Traian görög katolikus püspököket, Paulescu, Șumuleanu, Gurcovici, Gheorghiu, Filipescu egyetemi tanárokat (valamennyien hírhedt antiszemiták), Octavian Goga, Corneliu Zelea Codreanut, Ion Simionescut. A megbeszélésekre délután került sor, amikor a küldöttek megtárgyalták a román diákság „legfontosabb ügyeit”.

Az első napirendi pont a „numerus clausus” volt. Előadásokat olvastak fel arról, hogy miképpen árasztják el a zsidók a román egyetemeket. A felszólalók valamennyien egyetértettek abban, miszerint a numerus clausus bevezetése nélkül a román nemzet elpusztul, az oktatásiügyi minisztérium képviselője pedig azal nyugtatgatta a diákokat, hogy hama-

rosan meg fogják hozni a megfelelő rendeleteket a nemzet megmentésének érdekében.

Ismét „a legnagyobb rendben” folyt minden.

A lap december 7-i számában egy szó sem jelenik meg a kongresszusról. Ellenben megjelenik a rendőrprefektúra december 7-i keltezésű záróra-rendelete.

Ennek értelmében újabb rendelettel valamennyi üzletet zárva kell tartani a fűszer- és a hentesüzletek kivételével. Az éttermeket csak 12-14, illetve 19-21 óra között lehet nyitva tartani. A rendelet alatt terjedelmes üres hely (cenzúra).

A *Nagyvárad* december 8-i számából végre megtudhatjuk annak egy részét, ami a kongresszus utolsó napján, december 6-án, illetve a december 6-ról december 7-re virradó éjszakán történt. Öles betűkkel kiszedett címek, illetve alcímek hirdetik: „A kormány sürgönyözött, hogy megtéríti az összes kárt – Weiszlovicszhoz budapesti tanárt engedtek be”; „Egy bizottság összeírja a rombolás okozta károkat”; „A belügyminiszter sürgönye”; „A rendőrprefektus rendelete”; „Lobonțiu prefektus a főrabbinál”; „Ma Nagyváradra érkezik három (!) minisztérium részéről kiküldött bizottság”; „Nagyvárad után Kolozsvár és Bánffyhyunad”, stb.

Megtudjuk, hogy a diákokat helyi „agent provokatórok” bujtogatták fel (ismerték az utcákat, tudták, kikhez kell vezetni a diákokat), és ezért következett be „a szörnyűség és az a rémület, amibe az utolsó nap sodorták a város lakosságát”. A kormány hivatalos jelentése szerint: „A vizsgálat van hivatva bizonyítani, hogy kinek a műve volt az a sajnálatos esemény, amely a nagyvárad i diákkongresszus alkalmával történt. Alapos a gyanú, hogy idegen elemek vegyültek a diákság közé. A kormány el van határozva, hogy szigorú intézkedéseket foganatosít az ilyen megengedhetetlen zavargásokban bűnözők és felelősök ellen”.

Jól hangzottak ezek a szigorú intézkedések, így utólag, ha már a „zavargások” előtt és idején a rendőrség és a katonaság nem lépett fel a rendbontók ellen, noha a város megszállása óta (1919 hűsvétje) még mindig nem szüntették meg az ostromállapotot és a cenzúrát.² Ők igyekeztek volna, de kevesen voltak. Aztán meg az áldozatok sem úgy viselkedtek, ahogyan kellett volna. Mikor például a lelkes ifjúság a nagypiac melletti Ullmann-palotánál „tüntetett”, „egy ismert, előkelő úriasszony számárfület mutatott” neki. Egy

detektív azonnal rendre is utasította. Már mint az úriasszonyt. Egy amerikai állampolgár pedig, Keller kapitány, az amerikai IMCA (Amerikai Keresztény Diákszövetség) küldötte maga tehet arról, hogy „inultáltak”, miután a rendőrség már egyszer kiszedte a diákok kezei közül.³

Mert mi is történt? „A Fő utcán, a színház előtti téren, a hídon túl a forgalmas és üzletekkel zsúfolt mellékutcákon nincs egyetlen cégtábla, nincs egyetlen kirakat, amely romhalmaz ne lenne. A kávéházak nagy tükörlakái helyén a függönyöket lengeti a szél. A döbbenet éjszakája keddről szerdára virradóra múlt el. Sokára csendesült le a város. Aztán csend lett, temetői csend. A Nagyváradi szerkesztősége romhalmaz”.

A szövegben üres hézagok árulkodnak arról, hogy ez nem „minden”. Például azt sem tudjuk meg, hogy miért kellett Fischer Imre főorvosnak a zsidó kórházban (ma a nagyváradi szülészeti) koponyatöréssel sürgősen megoperálni Weiszlovicsot, és hogyan lett romhalmaz a Nagyváradi szerkesztősége.

Mint a későbbi számokból kiderül, a diákok a Fő utcai Park szállodát is megtámadták, de a tulajdonos, Weiszlovics Emil ezt nem tűrte tétlenül. Weiszlovicsot Váradi egyik leggazdagabb embereként tartották számon, a szállodán kívül több más működő vállalatot is birtokolt. Kemény, jellemes ember volt, egy törbottal két támadónak is megszurta a karját, míg leütöttek. Fischer Imre főorvos szaktudását dicséri, hogy egy szinte azonnali koponyalékeléssel meg tudta menteni az életét. Később a két karon szűrt támadó bírósági eljárást indított ellene.

Magyarként érzett. Mikor Horthy 1940-ben bevonult Nagyváradra, Weiszlovics már egy carrarai márványból épített jászollal várta a kormányzó fehér lovát. De csalódott a bevonulóban, és ennek hangot is adott. Lecsukták, ám rövid idő után kiengedték. Mint Katona Béla *Váradi a viharban* c. könyvében elmeséli, később mégis internálták. A lágerben egy német tiszt megszólította, mivel nem vette le a sapkáját előtte. Weiszlovics kitűnően beszélt németül, mégis magyarul válaszolt. Azt mondta, hogy ő Magyarországi területén csak magyarul hajlandó beszélni. A tiszt nem értette, vállat vont és továbbment, de egy magyarul tudó, sváb származású SS-katona utána szaladt, és közölte vele, hogy mit mondott. Ekkor úgy megverték, hogy behalt.

A zavargások után azonban a helyi erőszakszervek valóban működni kezdtek: arra törekedtek, hogy a kaszárnyákban és diákközhonokban a derék munka után nyugovóra tért diákokat másnap minél hamarabb felpakolják a vonatokra.

Azt is megtudjuk, hogy a diákság vezetői a kongresszus előtt ünnepélyes ígéretet tettek arra vonatkozólag, hogy nem kerül sor zavargásokra (mint eddig valamennyi diákkongresszus alkalmával). És egyes diákok valóban rendesen viselkedtek. Még olyanok is akadtak, akik felháborodtak, mikor az éttermekben nem akartak pénzt elfogadni tőlük. (Hát a többiek?! – T.F.) Megtudjuk, hogy a város és megye valamennyi hivatalos személye, a prefektus, az alprefektus, Bunescu, a rendőrkapitány, Horvát, a rendőrigazgató stb. elítélték a történeteket. Lobontiu prefektus meglátogatta Fuchs Benjámin ortodox főrabbit, hogy kifejezze sajnálatát és együttérzését. Nincs hír viszont arról, hogy dr. Kecskeméti Lipót neológ főrabbit is felkereste volna valami helyi hatalmasság, noha a Körös-parti neológ zsinagógát sem kímélték. Ciorogaru görögkeleti püspök azon kesereg, hogy ezekre a szörnyűségekre pont az ő 75. születésnapján került sor.

Az is kiderül, hogy a váradi „agent provokátorok” tevékenykedése olyannyira jól sikerült, és annyira tartósnak bizonyult, hogy a diákok Bánffyhunyardon három órán át tartották vissza a különvonatokat, amely idő alatt sikerült nekik a kisváros valamennyi kirakatabláját összezsúzni, sőt még néhány orvos házat is feldúlni, akik balszerencsájukra az állomás közelében laktak. Közben befutott az állomásra a bukaresti gyors is. A diákság ellenőrizte az utazó közönséget, és egyes személyeket kiválogattak a tömegből, hogy „leszállítsák” a vonatról, és „inultálják” (a gyengébbek kedvéért: összeverjék) őket. A vagonok ablakai között azonban nem tettek különbséget. Azokat válogatás nélkül bezúzták, valamennyit.

Kolozsváron már rendőri és katonai felkészültséggel várták a román ifjúság „intelligensebb” részét. Szózatot intéztek hozzá, szerették volna, ha csak azok szállnak le a vonatról, akiknek kell. Sőt: még el is indították az első vonatot. De az ország sorsának megvitatására hivott ifjakat nem lehetett ilyen könnyen csúffá tenni. Meghúzógtatták a vészfékeket, és blokálták az egész vonalat. Aztán megindultak. Áttörték a rendőrkordont, de a tűzoltók a fecskendővel egy pillanatra meghökeltették őket. Ám új rohamra indultak, s rászabadultak a Ferdinánd király (a Wesselényi, ma Horea) útra. Betörték minden kirakatot. Olyan nagy formában voltak, hogy még az útjukba eső gyönyörű zsinagógát védő vasrácsok sem képeztek számukra akadályt, beözönlöttek a szent helyre és minden ott található felszerelést, kegytárgyat összezsúzták, összehasogattak. A Széchenyi tér kirakatai következtek, majd a Malom utcai két másik zsinagóga.

A lap december 9-i számának vezércikkét P. Gulácsy Irén írta. Kivételt képez ez az írás, mert alá van írva. Valamennyi eddigi cikk aláírás nélkül jelent meg (ez jellemző a lapra). A vezércikk címe: *A felelősség kérdése*. Az író – noha a fehér helyek az ő írását is üdítően tarkítják – megállapítja, hogy a legfőbb felelősség a történelemért azokat terhelik, akik engedélyezték, hogy a diákkongresszust Nagyváradon tartsák meg. Az előzmények alapján tudniuk kellett, mire számíthatnak.

Ebben a számban jelent meg a két nagyváradi zsidó hitközség tiltakozása. Mondani sem kell talán, hogy szintén magán viseli a cenzúra jókora fehér nyomát. Részlet ebből a szövegből:

„Annak dacára, hogy a hatóságok felhívásának [eleget téve – TF] a nagyváradi zsidók a diákokat vendégül látták, a zsidó kereskedők üzleteinek cégtábláit, kirakatait, berendezési tárgyait összezsúzták, sok helyen áruikat kivitték, elhurcolták. Ártatlan és védtelen zsidó embereket az utcán brutálisan megtámadtak, megverték, úgy, hogy sokan súlyosan megsebesültek és most otthon vagy kórházakban részesülnek kezelésben. [fehér folt]. A nagyváradi két zsidó hitközség vezetősége elhatározta, hogy templomai feldúlásáért és meggyalázásáért erkölcsi és anyagi elégtételt kér a kormánytól s egyben garanciákat arra nézve, hogy hasonló atrocitások nem fogják a jövőben a zsidó lakosság személyi és vagyónbiztonságát veszélyeztetni”.

A Kossuth utca elején lévő csodaszép neológ Cion-templom feldúlásáról a következőképpen számol be az egyetlen hivatalos személy, Martiál Magrini királyi ügyész, aki igyekezett meggátolni a vandalizmust:

„... megálltam a Cion-templom előtt, kifeszítettem a karomat és mint regátbéli román, akinek mindegy, hogy milyen templom és ha templom, Isten háza, kérttem és könyörögtem a diákoknak, hogy ne szennyezzék be a románság mély, valóságos meggyőződését, ne bántsák a templomot. Ekkor engem többször egymás után bottal megütöttek, félre löktek, és berohantak a templomba”.

A rendőrség akkor tevékenyebb lett, mikor le akarták fényképezni a romokat. Ezt megakadályozta. Alcím az újságban: *„Nem szabad lefényképezni az összerombolt üzleteket”*. Részlet: „Tegnap a város különböző pontjain elhelyezett rendőrposztok, de különösen a Ferdinánd királykörúton szolgálatos rendőrök jelentették, hogy fényképeztek a kereskedők kérésére lefényképezik a szétrombolt üzleteket. A rendőrposztokon előállították az Elizabet-ha fényképezési szalon alkalmazottját, akitől nyomban elkobozták a lemezeket és a fényképeket, amelyeket már korábban készítették. A rendőrségen előállított

fényképpel jegyzőkönyvet vettek fel, a fényképezőgépet visszakapta, csak a lemezek maradtak fenn a rendőrségen”.

Ugyanebben a számban teszik közzé a *Nagyvárad* című lap szerkesztőségének szétverését is.

Az első támadást december 5-én (a diákkongresszus második napján) 12 óra körül intézték a Sonnenfeld palota (ott volt a nyomda és a szerkesztőség is) ellen. Minden cégtáblát levertek, az ügyvédi, orvosi táblákat is. Másnap 18 óra körül egy körülbelül 100 főből álló csoport, miután bezúgta a közelben lévő zsidó gimnázium ablakait, a palota előtt tüntetett. 22.45 óra körül vasakkal, baltákkal betörték a kaput, berontottak a szerkesztőségbe, és minden ott található bútort, berendezést elpusztítottak. Széthasogatták az ott talált könyveket, a lap addig megjelent, összefűzött példányait tartalmazó köteteket is. A nyomda munkásai könyvedén szétverhették volna a garázdálkodó csúrhét, meg is akarták tenni, de a lap felelősséget érző munkatársai megakadályozták, hogy tömegverekedéssé alakuljon át ez az „incidens”.

A cikk tartalmaz egy érdekességet is, egy megjegyzést. Eszerint az egyik kolozsvári lapban a *bekövetkezett események előtt 24 órával jelent meg a szerkesztőség lerombolásának híre*.

A lap december 10-i száma az utóregzésekről számol be. A budapesti parlamentben többen felszólaltak, és követelték, hogy a váradi rombolások ügyét Magyarország vigye a Népszövetség elé. Heves viták zajlottak le a román alsóházban is. Vintilă Brătianu miniszterelnök és Alexandru Duca belügyminiszter vandalizmusnak nevezte a váradi zsinagógákban történeteket. Felszóalt dr. Fildermann képviselő is, aki a romániai zsidók nevében kijelentette, miszerint „ennek a népnek nincs szüksége arra, hogy olyan ország védje meg, amely jobban tenné, ha a saját határain belül élő zsidókkal törődne és azokat védelmezné”. A szenátusba Dobre nemzeti parasztpárti politikus azzal vádolta meg a liberális Moşoiu tábornokot, hogy ő izgatta fel és irányította a diákokat. Nyilván nem volt igaza, mert 1990 után szobrot állítottak Moşoiunak Nagyváradon.

Nagyváradon is „folyik az eljárás a rombolók ellen”. A derék rendőrök letartóztatták Bakró Sándor piaci árust, Torocki Ágoston női szabót, Popescu Flórián cipészt, Popa Marin napszámóst, Reszler György zilahi napszámóst, Hegedűs László bérkocsist, mivel – diáklényeket találtak náluk. A gyanúsítottakat rögtön el is szállították a kolozsvári katonai bíróságra. Letartóztattak egy pár vasutast is, akik – miután fogyasztottak egy vendéglőben – nem akartak fizetni, mond-

ván, hogy ők is diákok. A rendőrség nyilatkozata szerint a rombolásokban a magánbosszú is közre játszott. Ezt azzal az érveléssel támasztották alá, hogy a Püspöki úton egy magyar, nem zsidó tulajdonos vendéglőjét is szétverték.

Mint látjuk, régi hagyomány előzte meg Romániában az 1990. március 20-i marosvásárhelyi magyarverést.

A lap megvonta a kongresszus mérlegét is – Nagyvárad képe a rombolás után: számtalan megrongált épület, szétvert berendezések, a legnagyobb kárt a Zárda utcai, a Teleki utcai és a Cion-temploma zsinagógák szenvedték. Cáfolja azokat a külföldi lapokban megjelent híreket, miszerint halottak is lettek volna (az egyik külföldi lap – nincs megnevezve – 46 halottról írt). Számtalan embert megvertek, de csak négyen sebesültek meg súlyosan: Weiszlovics Emil, az amerikai Keller kapitány, Farkas László 17 éves cipészsegéd és Fleischer Sándor hírlapíró, a Nagyvárad munkatársa.

Bukarestben is vizsgálatokat kezdeményeztek a bukaresti delegátusok körében. Nem ismerem az eredményeket, de nem hiszem, hogy eljárást indítottak volna valaki ellen. A hatóságok a diákokkal kapcsolatosan csak egy dologtól féltek. A Vasgárdához való csatlakozástól. Ez pedig egy fél évtizedig még váratott magára.

1929-ben a Vasgárdának már volt néhány száz egyetemi hallgató tagja, de ezek még nem tudták befolyásolni a diákság egészét. Csak 1932-ben fordult meg a helyzet. Annyira megszorodtak az egyetemi hallgatókból álló vasgárdista fészkek, hogy Codreanu létrehozta a magasabb szervezeti egységeket, megyénként a megyei vasgárdista csoportot (grupul legionar studentesc judetean), majd egyetemenként a négy vasgárdista diákközpontot (centru studentesc legionar). Az egyetemisták megnyerésért folytatott küzdelmet Ion Moţăra bízta.

Az egyetemi hallgatók négy hivatalos szervezete ebben az időben a négy egyetemi városban szervezett „diákközpont” (Centru Studentesc din Bucureşti, Centru Studentesc din Cluj, Centru Studentesc din Iaşi, Centru Studentesc din Cernăuţi) volt, amelyek felsőbb szinten a Bukarestben székelő Keresztény Román Diákok Országos Szövetsége (Uniune Naţională a Studenţilor Creştini Români) tagszervezetei voltak. Mind a diákközpontokat, mind a szövetséget irányító bizottságokat a diákok választották meg. 1934-ben már valamennyi diákközpont bizottságában a vasgárdisták képezték a többséget. Ugyanazon év decemberében egy Traian Cotigă nevű vasgárdistát választottak meg a Keresztény Román Diákok Országos Szövetsége elnökévé.

Az 1935. évi április 17-19-i diákkongresszust az olténiai Craiován tartották

meg. Ez volt az első olyan diákkongresszus, amelyen a vasgárdisták domináltak. Valamennyi szónok vasgárdista volt, a diákok vasgárdista dalokat fújtak, Codreanut dicsőítették. A kongresszus díszelnökévé Ion Moţă választották meg, aki a kongresszushoz intézett kiáltványában az áldozati szellem szerepét emelte ki: „Valamennyiünknek rendelkezésére áll a legrettegetőbb dinamit, a legkivédhetetlenebb harci eszköz, amely erősebb, mint a tankok és a gépfegyverek: ez saját hamvunk! A világ egyetlen hatalma sem kerülheti el az összeomlást, ha vitéz, az Igazságért és Istenért elesett harcosok hamvára építve tartják fent!” – írta.⁴

A kormány és a kamarilla igyekezett meggátolni a Vasgárda térnyerését az egyetemi diákság körében. Megkeresték a húszas évek időközben lehiggadt diákvezéreit és felléptették őket a Vasgárda ellen, hogy elvitassák tőle a diákmozgalmakhoz kapcsolódó hagyományait. Moţă azonban nem hátrált meg, és a kamarilla által létrehozott egyesületekkel szemben ellenegyesületeket létesített. Az egyetemi hallgatók megnyeréséért folytatott küzdelem a hatalom és a Vasgárda között végül is az utóbbi javára dőlt el.

Tovább folyt a kereszttestvériségek (frăţile de cruce) szervezése is a gimnáziumokban. Ezt a tevékenységet egy Ghiţă Istrate nevű vasgárdista irányította annyira sikeresen, hogy 1936-ban már egész gimnáziumi osztályok léptek be a kereszttestvérek közé. Istrate szerkesztette meg a kereszttestvérek használatára a legáttekinthetőbb vasgárdista tankönyvet, amely a büntetések és kitüntetések modelljeit is tartalmazta. A kereszttestvéreknek egy pontosan meghatározott méretű füzetet is kellett vezetniük, amely a Vasgárda részére hozott „pénzügyi áldozatok” kimutatását tartalmazta.⁵

Takács Ferenc

JEGYZETEK

¹ Több szerző – tévesen – 1928-ra teszi a kongresszus időpontját.

² E két tiszteletre méltó intézményt csak egy év múlva szünteti meg a „liberálisokat” felváltó „nacionalista” nemzeti parasztpárti kormány.

³ E két eset megemlézésére már a lap december 9-i számában kerül sor.

⁴ Idézi Horia Sima, [in] Istoria Mişcării Legionare. Editura Gordian, Timişoara, 1994, 113.

⁵ Vö. Francisco Veiga: Garda de fier, Bucureşti – Humanitas – 1995, p. 218-219.

* Részlet a szerző A Mihály Arkangyal Légión című, készülő könyvének II. kötetéből.

Székely szabadságharcok a múlt időben

Minden esztendőben, minden farsang idején, a bálok és multságok bénult hangulatában, ha csak fertály órányira is, de megemlékezem szülőföldem és fajtám legszomorúbb farsangjáról, egyben a Székelyföld történelmének egyik legtragikusabb eseményéről, az 1596-os, úgynevezett „véres farsangról”, aminek máig nem fakult emléke a székely tájakon.

Előzményei a 16. századi sajátos erdélyi fejlődésben gyökereznek. A török és Habsburg által három részre szakított Magyarország keleti felén kialakult a magyar államiság átmentésének nagy erdélyi kísérlete: török patronátus alatt az önálló fejedelemség. Mindez természetesen nem ment simán, számos konfliktus, pártoskodás, belső és külső tényezők jó vagy rossz hatása nyomán alakultak ki a sajátos erdélyi fejedelmi intézmények, melyek működőképessé tételére százötven esztendeig a magyar politikum, gazdaság és kultúra „tündérkertjét” varázsolta Erdélyországba.

A hagyományos királyi hatalom megszüntével a székely társadalomban is gyökeres változások történtek. Évszázadokon át a székelyek mindannyian jogilag szabad, egymás közt egyenlő emberek voltak. Mindezt ősi jussként tartották számon olyannyira, hogy csupán a 15. és 16. században, mikor ez a székely szabadság veszélybe került, próbálták írásban is szentesíteni ezt a szabadságot. Társadalmi rendszerük katonai, de ennek alapja a földtulajdon. A földet közösen művelték, melyet évente, vagy nagyobb korszakokként felosztották egymás között. Ez a földközösség olyan szilárd nemzetiségi kapcsolatokon tartósult, amelyek nagyjából a 19. századig, de magyarságánál fogva mindmáig fennmaradt és ez az alapja a Székelyföld többszámú magyar jellegének. Hiszen ez a székely jog volt, amit idegenek soha nem birtokolhattak, ha be is fogadták egynémelyiküket, az előbb-utóbb székellyé, vagyis magyarrá nemesült.

A székelyek adót senkinek nem fizettek. Mátyás király 1473-ban megerősíti őket ebben a kiváltságban: „...a mi hú székelyeink örök időktől fogva semmifé-

le pénzfizetéssel nem tartoznak, hanem csak önkéntes és készséges ajándékkal a király házasságának és fiaik születésének örömnépére.” Mátyás történetírója Bonfini, akit igazán nem lehetett a magyarság iránti túlzott szeretettel vádolni, ezt írja a székelyekről: „A szolgaságot ki nem állhatják és a szabadságot annyira imádják, hogy készenbék volnának meghalni, mint adót fizetni.” A királynak fizetett adó nem más, mint az „ökörsütés”. A király házasságakor vagy fia születésekor minden székely telek adott egy ajándék ökröt. Ebbe bélyeget sütöttek, innen az elnevezés. A föld nemzeti tulajdon volt, azt csak székely birtokolhatta. Jellemző, hogy birtokuk hűtlenség vagy halál esetén sem szállt a koronára, hanem a feleségre vagy leánygyermekre is, ha ezek sem voltak, akkor a nemzetségre, a falura.

A jog szerinti egyenjogúság azonban nem volt minden. Gyakorlatilag már a középkor kezdetén kialakultak a vagyoni tagozódások, amelyeket Mátyás idején már kodifikáltak. Három társadalmi réteg létezett a 15. század derekán: a főemberek, primores, akik a hadjáratban két-három vagy még több lóval (szolgákkal is) harcoltak, az egy lóval, felszereléssel köteleesen harcoló lófő, vagy primipilus, s a lakosság zömét kitevő gyalogos közszekelyek, a pixidáriusok. Már Mátyásnak dekrétumban kellett megfékezni a primorok hatalmaskodásait: „Keservesen panaszkodnak nekünk a mi székely lovagjaink és gyalogjaink, hogy őket némely primorok nemzetségükből pénzbüntetéssel terhelik.” Ezek közül a vagyonos főemberek közül emelkedett ki a székely arisztokrácia, a Mikók, Aporok, Lázárok, Lothok, Kornisok és sok más primor nemzetsége, amelyek

fokozatosan a magyar főnemesség közé emelkedtek, azok jó és olykor rossz sorában is osztozva. Az egykori hat nem és huszonnégy ág vezetőinek a hatalomban való közös részvételét kiszorították és a 16. századtól kezdődően már örökletesen birtokolják a hadnagyi, kapitányi, bírói tisztségeket. A 16. században, főleg Maros, Udvarhely- és Sepsiszéken a magánbirtok már a művelhető terület nagyobb részét képezte. A harmadik rendnek, a közszekelyeknek hovatovább semmijük sem maradt. A vérségi kapcsolatok megszüntével a birtok maga lett az irányadó. Az elszegényedett székelyek életszükségletből, vagy azért, hogy mentesüljenek az egyre terhebb katonáskodás alól, a hatalmasabb földesurak pártfogása alá helyezték magukat, s jobbágyi sorba jutottak. Saját földjüket művelték, de fizették a földesúrnak az adót, robottal tartoztak. A kásson-székiek például 1462-ben Csík-szenttamási Lázár Bálintot „kényszerből készek fejük fölé felvenni”.

Mátyás halála után annyira felgyorsultak ezek a folyamatok, hogy megkezdődtek a katonai lázadások. Fegyvert ragadtak közigazgatásuk elidegenítése miatt is. Sokáig ugyanis maguk választották tisztségviselőiket. A székelyben a székgyűlés volt az önkormányzati forma, a törvényhozásnak is fóruma. Az egész Székelyföldre kiterjedő törvényhozási és bíráskodási intézmény a Nemzetgyűlés volt. Ezt rendszerint hagyományosan az Udvarhely melletti Agyagfalván tartották. Verancsics Antal írta: „A gyűlésre fegyveresen jönnek össze. A főemberek körben ülnek. A többiek nagy lármával, zajongva állnak körülöttük, s élénken tiltakoznak, nehogy olyant határozzanak, ami nekik nem tetszik. Ha valamit akaratuk ellen végeznek, kitörnek az ellen, aki miatt valami szokatlan tehet alá esztek – az ilyenek aztán úgy töltik ki boszszújukat, hogy házat tömegesen megrohanják és földig rombolják.” Ez az a székely motívum, amellyel Dózsa György is fenyegette a keresztes hadba be nem álló kisnemeseket.

A sorozatos elnyomás és társadalmi, politikai igazságtalanság felkelések tucatjait eredményezte. Mátyás halála után két évvel Báthori István vajda ellen lázadnak fel. Ez az a Báthori, aki miután a székelyek támogatásával is Kenyérmenőnél Kinizsi Pállal megveri a törököt, aztán galádul hátbatámadja a székelyeket. „Mint elenségre, erős haddal rontott ránk – panaszoznak az udvarhelyszékiek II. Ulászló

királynak – közülük sokakat ártatlanul megölettek, némelyeknek szemeit kiszúrták, birtokából kiforgatta, nejeiket, leányaikat elrablotta.”

Közismert volt Báthori vélekedése: jobb lenne, ha a Székelyföldön bűdös dolgok hevernének, minthogy székelyek lakjanak, kiből semmi haszon nincs! „Moldovában, Havasalföldön, Rác- és Törökországban, Kroáciában, Bolgárországban a patakokat a mi vérünk festette pirosra, csontjainkból halmok emelkedtek” – panaszzóják keservesen a királynak midőn látszottak, hogy Báthori túlkapásai nem szűntek: „Tudja meg felséged bizonyosra, hogy fejünket tovább rá nem bízunk, még ha nőinkkel és fiainkkal együtt idegen földre kell is bujdosnunk”. Hol van itt már a személyes szabadság? Nem marad más, mint a fegyveres lázadás. 1506-ban Tomori Pált futamították meg a marosszéki székelyek. Tomori az „ököradót” akarta behajtani. Tomori Pál hatalmas haddal tért vissza és felégette Maros- és Udvarhelyszéket. Csoda-e, hogy olyan kiváló hadvezér, mint Dózsa György, ott hagyja szülőföldjét és a végekre megy? Csoda-e, hogy éppen ő válik a legnagyobb magyar parasztfelkelés vezérévé? Csoda-e, hogy Báthori István vérrel írta be a nevét a székelyek lelkébe. S csaknem száz évig rettentő gyűlölet és bosszúvágy élt bennük a Báthori név hallatán. 1519-ben a csíkiak lázadtak fel. Zápolya úgy hálálta meg a Dózsa elleni harcban nyújtott székely segítséget, hogy felégette Csíkot. Daróc és Homoródszentpál között megverte a lázadó udvarhelyieket, a vezetőket irgalmatlanul kivégeztette, a résztvevők birtokait másoknak adományozta.

Az önálló erdélyi fejedelemség kialakulásának kezdetén, a gyenge központi hatalom árnyékában az erdélyi magyar nemesség és a székely arisztokraták elérkezettnek látták az időt ahhoz, hogy végleg fölszámolják a székely szabadságjogokat. Érvelésük mai szemmel nézve is jogosnak tűnhet, hiszen a portai adót Erdélynek kellett megfizetni, a fizetés alól tehát senki sem mentesülhet. Csakhogy itt már nem csak adóról van szó, hanem a közföldek nagyméretű elragadásáról is. A korai erdélyi fejedelmek, különösen János Zsigmond (1571-ig II. János magyar király) gátlástalanul adományozta a székely közföldeket híveinek, első sorban a Magyarországról Erdélybe menekült uraknak. A pohár kezdett betelni. Ez már nem egy-két családot, vagy széklet érintett, hanem az egész székely társadalmat. Jellemző, hogy akkor Udvarhelyszéken 122 község található, de primor csak 22, lófő 405, a többi gyalogos községek, vagy már jobbágysorsúak. Utóbbiak sorsa egyre elviselhetetlenebb.

Történelemtudományainkban mind a ma-

gyarországiak, mind pedig a romániai kiadványokban módszeresen hiányoznak az erről a korról szóló elemzések. Pedig 1560-ban a Székelyföld társadalma kísértetiesen hasonlított a Dózsa előtti magyarországi társadalomhoz. A király jogilag még János Zsigmond, de minden reális hatalom nélkül. Dúlnak a belháborúk. Habsburg Ferdinánd is király, de Zsigmond nem Ferdinánd ellen vonul, hanem vallási túlbuzgóságában haddal tör Csík-Gyergyóra, hogy rájuk kényszerítse a protestantizmust. Csúfos kudarcát ma is búcsúval ünneplik Csíksomlyón. Akkoriban az is rombolta a székely társadalmat, hogy vallásilag is meghasonlott, négyfelé szakadt. Tetézte a bajt, hogy Balassa Menyhért székely főkapitány átpártolt Habsburg Ferdinándhoz. Ügynökeket elküldte a székelyek közé, ígérve, hogy ha János Zsigmond ellen vonulnak, és Erdélyt a Habsburgok alá veszik, akkor visszakapják ősi szabadságaikat. Ezek és ezek ragadtak fegyvert. Dehogyan Ferdinánd mellett. Ez csak ürügy, mint ahogy Dózsa keresztesei sem a törökre rontottak. Utótt a végső leszámolás ideje. Hangoztatták is mindenfelé. A véres kardot körbehordozták Udvarhelyen és Marosszéken, Csíkban és Gyergyóban, Sepsiszéken és Kézdiváradtán, még a kicsi Aranyos- és Gyergyószékben is. A fegyveres székelyek Udvarhelyszékre seregltek, az agyagfalvi rétre. Ott, a régi nemzetgyűlések színhelyén megesküdtek, hogy addig nem teszik le a fegyvert, amíg ősi szabadságjogaikat vissza nem kapják.

Borsos Sebestyén és Nagy Szabó Ferenc krónikások hagyakozták ránk a felkelés pontos történetét: „1562 esztendőben, nyári időben a székelyek mind feltámadának ilyen szín alatt: hogy ők az ifjú János királyhoz mennének az ő szabadságoknak megnyeréséért. Mert a király sok rendbéli szabadságokat vette vala el az ő gyakorta való feltámadásokért. S mikor a székelyek a népnek sokaságát látták volna, tehát legottan hadnagyokat emelének közöttük és tizedeket rendelének. Mely hadnagyoknak nevei ezek valának: (Pál-falvi) Nagy György, Gyepesi Ambrus, Bán András.” Negyvenezer fegyveres székely gyűlt össze. Ekkora hadat még Mohács sem látott. Udvarhelyről Segesvár felé haladtak, ott kétfelé váltak és Marosszékre törtek be. János Zsigmond sem maradt tétlen. A felkelők ellen küldi hadát, melyet Majláth Gábor vezetett. Ezt a sereget a székelyek szétverik. Ennek már fele sem tréfa. Jön maga a király. Előreküldi Mihályfi Tamást. Jól választott, bizonyos, hogy kinek házáat „mind eldúlták”, az könyörtelen lesz a felkelőkkel. Mellette a másik primor Pekri Gábor, udvarhelyszéki főkapitány, kinek úgyszintén „megdúlták” egy-két kastélyát és udvarházát. Vezeti a hadat Radák László is. Borsos Se-

bestyén „vitélőnek” mondja. Bizonyos, hogy nem a török elleni harcokban szolgált rá erre a dicséretre. A király serege átkelt a Maroson és oldalba támadta Bán András székelyeit. Vezér kellett volna oda, nem Bán András, aki a csata kezdetén gyáván megfutott és a tétova felkelőket valósággal lemészárolták. Karóbahúzás, szemkiszúrás, orrok, fülek levágása, testrészek csonkítása. Ebben remekelt az udvarhelyszéki főkapitány.

A király közben nagyobb seregével jött, a vele összezsúfolni készülő Gyepesi Ambrus és Nagy György csapdába estek, a vajai mezőn vereséget szenvedtek és a felkelők szétfuttattak. János Zsigmond kegyetlen bosszút állt. Nagy Györgyöt és Gyepesi Ambrust karóba húzatta, sokszáz felkelőt szintén, sokezer székelynek levágták orrát, fülét. Följegyezték, hogy Udvarhely piacán „vékával mérték a levágott füleket”. Hasonlított apjához, Zápolya Jánoshoz az ifjú király, mert a kegyetlenkedésben nem ismert határt. Akárcsak Dózsa leverése után amaz, ő is az egész székely társadalmat kollektíven bünteti. Sebtében összehívta Segesvárra az országgyűlést, amely az egész székelységet jobbagysorba taszította. Fejedelmi „kincstári” jobbagyok lettek a székelyek, így a kötelező földesúri terhek mellett most már állami terhei is voltak. Jakab Elek történetíró háromszáz év múlva is felháborodottan kiált fel: „Ehhez hasonlót a világtörténelem nem ismer”. Pekriék megkapták a dicsőséges jussot. Igaz ugyan, hogy János Zsigmond néhány főurat is felelősségre vont, kisebb-nagyobb vagyonelkobzásokkal, azokat, akiket felelőssé tett a felkelés kioltásáért. De bosszúvágyában valóban apja örökébe lépett: 1567-ben és 1568-ban Marosszéken 143, Csíkban és Gyergyóban 215, Udvarhelyszéken 256, Sepsiszéken 182 „fejedelmi” jobbagyot adományozott híveinek. Két oklevéllel mindössze! Mindenáron apja nyomdokába akart lépni, föltenni a székelyekre a „tüzes koronát”. A székelység megalázására felépített velük Udvarhelyen a Székelytámadt és Háromszéken, a sepsiszentgyörgyi Várhegyen a Székelybánja várakat. Előbbi fenséges romjai ma is állanak a székely anyavárosban, örök tanújaként annak, hogy Udvarhelyszék hozta talán a legnagyobb áldozatot ebben a felkelésben, hiszen a vezérek is udvarhelyszéki falvakból származtak. A csíkgyergyóiak 1562 nyarán benyújtottak a segesvári országgyűléshez egy magyar nyelvű oklevelet, amelyben felsorolják azon panaszait, amelyek a fegyver felvételére kényszerítették őket. Ez a panaszlevél olyan gyönyörű magyar nyelven íródott, amit ma is tanítani lehetne iskoláinkban. A Székely Oklevéltárban közzétett levelet

feltehetően egy művelt íródeák vagy csíksomlyói ferences páter írhatta, neve a fedlész homályába merült.

Báthori István fejedelemsége idején ismét lázadtak a székelyek. Most már két pártra szakadva egymás ellen is harcoltak. Békés Gáspár, aki János Zsigmond halála után magára hagykozta a fejedelmi trónt, a protestánsokat gyűjtötte zászlaja alá. A katolikus csíkiak és gyergyóiak, no meg Marosszék egy része a maga emberét látta az egyébként kiváló vezetői képességekkel megáldott Báthori Istvánban. Báthori nem adott és nem is kért semmit. A kerelőszentpáli csata után (itt esett fogságba Balassi Bálint), 1571-ben azonban kegyetlenül leszámolt a Békés pártján álló székelyekkel. Több százat kivégeztetett, több ezret megcsonkíttatott. Erdélyben, főleg a Székelyföldön mindennapos látvány lett a csonkaorrú és fülű ember. Szinte nincs is falu, amelyben egy-két család nem kapott volna „csonka” ragadványnevet. De voltak olyanok is, akik a nagyszülék elbeszéléseiből értesültek a „másik” Báthoriról is. Figyeljük csak, hogy milyen érdekesen kapcsolódnak az események. A hagyományos történetírás csíkszentdomokost sújtó későbbi pápai átkot mentgetni próbálta valamilyen végzet mítosszal. De íme, hol volt a Báthori-gyűlölet valós alapja! Báthori István kétségtelenül jelentős alakja volt történelmünknek. Stabilizálta a viszonyokat (a speyeri szerződés – 1570 – után valójában ő az első választott és török által is jóváhagyott fejedelem), iskolákat alapított, lengyel királysága idején nemzetközi távlatokat nyitott Erdély előtt. (Valós alapja volt a későbbi tréfának: Mi, székelyek foglaltuk el először Moszkvát! Báthori ugyanis a véres lengyel-orosz háború során valóban elfoglalta Moszkvát és először csakugyan székely testőrei vonultak be az orosz fővárosba, 1580-ban!) A fellázadt székelyek birtokait azonban katonáinak adta. Amikor aztán Kristóf nevű öccsének Zsigmond fia került a fejedelmi trónra, bekövetkezett a szabadságharcok 16. századi utolsó véres felvonása.

1595 nyarán Mihai havasalföldi vajda törökellenes szövetséget kötött Báthori Zsigmonddal, aki már korábban a pápa és Velence kezdeményezte Szent Liga tagja volt. Itt a soha vissza nem térő alkalom: magyarok és románok együttes erővel, jelentős nemzetközi segédlettel törjék meg az egyre nyomasztóbb és kegyetlenül kizsákmányoló török igát. A havasalföldi Călugăreni-nél Mihai szétverte Szinán basa hadát. A csatában harcolt több ezer székely is. Király Albert tüzér neve a román történetírásban is szerepel, még abban az évben Zsigmond betört Havas-elyére. Hatalmas székely hadat vezet, hiszen előzőleg a Brassó melletti Fekete-

lomban felütött táborában „hosszas, magával való tépelődés” után a tábori országgyűlésen felszabadította az összes székely székek jobbágyait. A lelkesedés hátrált. Csaknem minden fegyvert fogható férfi, negyvenezer székely gyülekezett a feketealmi táborba. Mintha minden eddigi vérhullatás feledve lenne, újra szabadok, istenítik a fejedelmet, Báthori neve dacára is és győzelmet győzelemre halmozva kergetik a törököt az Al-Duna melletti nagy csatákban.

Oroszlánrésze volt a „fekete puszták” gyalog székelyeknek Giurgiu (akkor Gyurgyevo) várának bevételében. Míg a hadfiak győztesen hadakoztak a fejedelmi zászló alatt, odahaza komolyan is vették a fejedelmi szabadságlevelét. – Vissza mindent! – hangoztatták mindenfelé és újból megrohanják a főúri kastélyokat. A Mihályfiak, Kornisok, Aporok, Radákok, Lázárok, Pekriek emlékeztében még elevenen élt 1562. Végveszélyt éreztek. A győztes hadjárat után diadalittas Báthori Zsigmond hamar megfeledezett szabadságos ígéreteiről. 1595. december 13-án a gyulafehérvári országgyűlésen az újabb székely felkeléstől rettegő urak rávették az ingtag jellemű fejedelmet, hogy vonja vissza a székelyek szabadságlevelét. Báthori ezzel az aktuálisan írt alá bíboros bátyja halálát ítéletét.

A tragédia tetőzik. Lám míg kardja, vére kellett a székelynek, elhúzták szájuk előtt a szabadságos madzagot. Most mit tehettek? Lázadtak rettenetesen. A fekete pusztákat nem szolgáltatták vissza. Körbe hordozták ismét a véres kardot és a farsangi ünnepek utánra meghirdették a végső leszámolást az urakkal és fejedelemmel. „Aki székely velünk tart” – hangozott el mindenütt a máig szent jelszó. (Milyen áldásosan jó lenne, ha a ma székelye is alkotóan igazodna a jelszóhoz!) A megrettent urak fejedelmi parancsra orvul támadtak. A farsangi mulatságok kellős közepén. Éjszaka támadtak a falvakra és összefogdoszták a vezető hangadókat. „Úgy hozták szegényeket, mint valami gonosztevőket. Másodnap Marosvásárhelyen sok nyársat farragtának a város erdejéből és az akasztófához hordták a nyársakat. A székelyeket is odavitték, és azokat nyársba vonák, azokat felakasztának szegényekben.” Nagy Szabó Ferenc, a későbbi történész, tizenhat éves ekkor, a szemtanú hitelességétől ma is elborzadhatunk! Napokon át folyt a vérfürdő. A marosszékiek vezérét, Károli Andrást ló farkához kötve vonszolták végig a városon, majd az akasztófánál „fővel le vonák szegényt s lábbal fel az ég felé a nyársra”. Gyergyóban Lázár András bántotta, aki Apafi Miklóst hívta segítségül, s nagy katonasággal végigpusztították a falvakat. Éjszaka természete-

sen „farsangkor”. A gyergyói Őszent nevű határőrzenes ma is él ötszáz legyilkolt székely legendája. Háromszéken az Aporok és Mikók rontottak a még békésen farsangoló székelyekre. Az emberekre egyszerűen rágyújtották a házakat, a menekülőket lemészárolták. Nagy Szabó Ferenc róluk is tud: „Kiket ágyokban tapasztaltanak éjjel, úgy fogták meg maguk házukban a feleségek mellett.” Valóságos embervadászat folyt mindenütt a Székelyföldön. A kortársak annyira elborzadtak, hogy nyíltan elítélték a fejedelem és a urak kegyetlenkedéseit. Baranyai Decsi János krónikairó meg is jövendölte, hogy „ez a belső lázongás valami súlyosabb csapást fog hozni Erdélyre”.

A „véres farsang” utánra tehető a tömeges menekülés Moldvába. Még szomorúbb következménye az lett, hogy 1599-ben, mikor Mihai vajda betört Erdélybe, ígéreteiben bízva a székelyek mellé állnak. Ő csakugyan adott bizonyos szabadságjogokat, mire a háromszékiek földig rombolták Székelybánya várát. A székelyek ragaszkodtak a vajdára a „vitéz” nevet, ezt ma is büszkén emlegeti a román történetírás. A száz éve gyűlölt Báthori néven úgy állnak bosszút, hogy 1599-ben a Mihai elől Lengyelország felé menekülő Báthori András bíborost a csíkszentdomokosi Naskalat nevű határőrzenes elfogták és fejét vették. A pápa százéves átokkal sújtotta ezért Csíkszentdomokost. (Talán nem véletlen, hogy éppen ebből a faluból származott a huszadik századi erdélyi katolikus élet nagytiszteletű püspöke, Márton Áron!)

A végső megnyugvást csak a bölcs fejedelem, Bethlen Gábor uralkodása hozta meg. A fegyverzajt békés építőmunka, gyarapodás váltotta fel. A fejedelem törvényekkel biztosította a székelyek jogait és kötelezettségeit. Félévszázados nyugalom szorgalma vert tanyát a Székelyföldön. De addigra már felére fogyatkozott a Székelyföld lakossága. Az egykoron egymással határos Marosszék és Aranyosszék közé nagy román tömegeket telepítettek a nemesurak. A mai Balázsfalva is egykori székely település nevét viseli! A hatalmas véráldozatot most már az egyre rendszeresebb kivándorlás is tetézte. Szabadságszeretetüket azonban soha nem adták fel, s ez a véres múlt máig üzenő nagy tanulsága. A romániai magyarság egységes tömbje ma is a Székelyföldön él, és ez a tény a hosszú évszázadokig vívott hősies szabadságharcoknak is eredménye. Az 1764-es madéfalvi verontás a szomorú végjátéka ennek a heroikus szabadságküzdelemnek, amely annyi szép és tragikus eseménnyel gazdagította a székely néplelekben ma is elevenen lüktető szabadságvágyat.

Bereczki Károly

Magyar holokauszt

Örvendetes, hogy megkezdődött a két világháború közötti magyar hadsereg magas rangú vezetőinek rehabilitálása. A 6000 kérelemből 2005-ig több mint 5000-et pozitívan bírált el a Honvédelmi Minisztérium illetékes szakszolgátsága. Az 1944-es esztendő végének tragikus eseményei, a Magyar Királyi Honvédség megsemmisülése valamennyi magyar családot érintettek. Az iskolapadból épp úgy megkapták a behívót, mint a nyugdíjas korúak. Honvédeink, katonáink részt vettek a visszavonulásban, az átmeneti hadi sikerekben, ki állt, ki dezertált, ki fogságba esett. Fényképek, családi levelezések, naplók tanúskodnak minderről. A fogságból nem mindenkinek adatott meg a hazatérés. Az utolsó magyar hadifogoly – emlékezzünk – öt évvel ezelőtt léphetett szülőföldjére. Sokan, nagyon sokan fekszenek idegenben, tömeg- de még többen jeltelen sírban, amely fölül az idő múlása ledöntötte az ideiglenesen ácsolt keresztet. Családjuk, szeretteik is viseltek egy fajta keresztet, az „utolsó csatlós”-nak kijáró kiátkozását. Nem csoda, ha gyászolni is csak titokban mertek, ha a katona fiuk, férjek és rokonok képeit, leveleit, feljegyzéseit elrejtették. Alábbi mintegy 50 oldalas, sűrűn írott napló épp 60 évvel később került elő rejtékhelyéről.

KÖVÁRI BÉLA: ÉRSEKÚJVÁRI FELJEGYZÉSEK – 1944. NOVEMBER – 1945. ÁPRILIS*

November 6. hétfő: Barcsnál és Szekszárdnál is bajok vannak. Jobbra át és balra át a foglalkozás.

November 7. kedd: Az oroszokat Pest előtt megállították.

November 8. szerda: Új emberek jöttek. Pest előtt nincs semmi.

November 9. csütörtök: Bakancsom talpa levált és így itthon maradhattam. Levelet és naplót írtam. Ez a hatodik levél amit haza írok és még egyre sem jött válasz, csak nincs valami baj?

November 10. péntek: Golyószórót szedtünk szét, de csak nagyjából. Végre kaptam levelet.

November 11. szombat: Két levél jött egyszerre. Semmiféle fegyveralkatrészt nem mutattak meg és nem neveznek meg.

November 12. vasárnap: Egész délután szabad volt, tisztálkodtunk, először kaptunk disznóhúst is eleget.

November 13. hétfő: Már fagy az idő, fázunk és figyelünk a magyarázatra, de ezt a szobába is meglehetne csinálni. Semmi más alkatrész nincs csak baszina és kannó.

November 14. kedd: Új bakancsot kaptam, de ebbe is befolyik a víz. A puska szétzedését se mutogatják.

November 15. szerda: Golyószórós lettem, van mit cipelni. Az őrmester meztláb és ingbe küldte ki a népet az esőbe, majdnem zendülés támadt. A fiuk egy része ekkor jött meg a felvételezésről a városból, csuromvizesek voltak.

November 16. csütörtök: Telnek a napok a koszt még mindig káposzta, bab, krumpli. Egyik tiszt se oda van beosztva amire ki van képezve.

November 17. péntek: Készülünk a vasárnapi tábortúzra, mindent elvágólag.

November 18. szombat: Rosszul érzem magam, lázas vagyok. Fegyelmeknek a végtelenségig és ütemre kell mindent tenni.

November 19. vasárnap: Ötórás légriadó. Este tábortűz, olyan mint a munkatáborban.

November 20. hétfő: Gyengélkedőn voltam, négyórás riadó alatt majd megfagytam, a zsidók ebédje ez volt: bablevés, mákosgombóc, belül baracklekvárral. Hogy létezik ez? Tejivóba lelőgtünk, de elkaptak. Hét órák reggeliztem.

November 21. kedd: Itthon kellett pucolni, a kelésem folyik a kezeimen. Öt kelésem van. A vacsoráért sorba kell állni, ha kell ha nem. Arra azonban senkinek sincs gondja hogy elég-e? Naplót írtam s végre melegvizben megmosakodtam. Sőt egy pár harisnyát is kimostam. A fekete kávé olyan keserű, mint a méreg és kevés. Nagysurány-

ban olyan sok a cukor, hogy ha nem tudnak szállítani leáll a gyár.

November 23. csütörtök: Kivonulás szakadó esőben, még a bélés is vizes volt. Ráadásul nem volt jól befűtve. Parancsba volt adva, hogy derékig kell mosakodni, egész nap kint a szélben pedig a kabát belseje még mindig vizes. Valitól ajánlott levelet és tíz pengőt kaptam.

November 25. szombat: Kissé megküstattak bennünket. Reggel megkaptam a Mama levelét. Írja, hogy Vízvárra 300 csokonyait behívtak munkára.

November 26. vasárnap: Kimenő nem volt, Szekeres azt mondta, hogy a katonaságnál azért sietnek, hogy várjanak, s azért várnak, hogy siessenek.

November 27. hétfő: Állítólag Pécs alatt vannak az oroszok. Mindhárom kút rossz a laktanyában.

November 28. kedd: Ekkor adták fel az utolsó levelet hazulról, amelyet 30-án kaptam meg. Azt írják, Pécsre már nem mennek a vonatok Kanizsa felől. Mi van Pécsen? Tisztálkodni jóformán már nem is lehet. Három, négy naponként mosakszunk. Javul a koszt, de téstát nem adnak. A fiúk kilencven százalékanak állandóan hasmenése van.

November 30. csütörtök: Fapuskákat kaptunk, nem sok eredménnyel, de bemutatták a németek a faustot. Két szoba tetvesedett meg.

December 1. péntek: Még a latrinára is gyalogsági ásóval kell menni. Amíg a pénzem tart vacsorázom. Szüleimről semmit sem tudok.

December 2. szombat: Pécs elesett. Állítólag bemondta a rádió. Téstát még mindig nem kapunk. Ma még Barcsról jött levél.

December 3. vasárnap: Mód Kari írt levelet. Otthon van. 27-i levelem visszajött, van és nincs is többé szülőfalum. Áldoztam. Mi van odahaza?

December 4. hétfő: Meghallgattuk Jaross beszédét, bejelentette, hogy a társaság egy része megy Németországba. Az oroszok észak felé Dombóvárnak tartanak. Kaposvár a fiúk szerint elesett.

December 5. kedd: Sárbogárd, Keszthely, Kanizsa állítólag elesett. Brünne megyünk. A fiúk szerint minden zászlóaljából 1. szd. marad itt. Itt vannak: Nagy hadnagy, Rimóczi, Kolonyi, Kocsis hadapród, Horváth, Tóth Fülöp szakaszvezető és Bosznai. Vége a jó életnek, elfogyott a pénzem. Állítólag báró Weiss csapatai, a 22 balkáni hadosztály visszafoglalta Pécsen. Csütörtökön Nagysurányban voltunk. A lakosság nagy része szlovák, de szívesen láttak bennün-

ket, és ami kevesük volt, azt ingyen és szívesen adták. A katonák szöknék Komáromból. Az oroszok már állítólag Keszthelyt, Váczot is elfoglalták.

December 7. csütörtök: Szálasi Németországba ment. Eperjes, Kassa, Losonc elesett. Grácban Titó csapatai vannak, a Rajna vonalát elérték az angolok. Milánó is elesett, a pesti adó nem működik. Várpalotáról lógnak a karpaszományosok. Keszlet megjött Komáromból, azt mondja, Kani-za nem esett el, és Székesfehérvártól 60 km-re visszaverték az oroszokat. Állítólag 20 ejtőernyős esett le. A rendészeti századunk kivonult. Szombaton délben lefűjták az egészet.

December 9. szombat: Állítólag hétfőn megyünk. A II. zlj.-től 5-en, tőlünk 7 lógott meg ezen az éjjel, délután Gál Simon als. tartott lőbemutatót, jó fűszereset. Sokan mondják, hogy 6 napot gyalog megyünk. Ma éjjel 1 órakor felébresztettek, menetkészségre el kellett készülni. Meggyesi Jenő 2-i levelet kapott ma. Istenem, mi van szüleimmel és a lányokkal? Tamás tetűt talált. Nincs vagon, nem tudunk elindulni. Itt volt a Tóth Kari zászlós, 100 szimfónia = 60,- P.

December 11. hétfő: Délelőtt foglalkozás, holott a németek menekülnek és úgy hírlík Léva elesett. Talán éjszaka indulunk. Nem mentünk el. Talán holnap 11-kor. Állítólag Stettinbe megyünk, ahol az erdőben leszünk elszállásolva. A városban nagy a fel-fordulás. A Cikta 60,- P-ért adja a jó bakan-csokat. A nyilaspárt a zsidók fehéreneműjét osztogatja a katonáknak. 5 szd. bepakolt. „Aki időt nyer, életet nyer.” Kaposvár, Szigetvár, Pécs és Vác visszafoglaltatott. Azt mondják a Szálasi röppentyűk bevetésével. Bár csak igaz volna.

December 13. szerda: Hivatalosan igazolva lett a tegnapi hír, hogy új fegyvert vetettek be. 8-10 nap múlva megyünk csak Németországba. Talán hazamehetünk szabadságra, a hangulat prima. Új hadnagyunk van. Fasza legény. Kotányi amit mondott, nem igaz. A rádió még semmit sem mondott be, már két hete csináljuk a tüzelőállás elfoglalását ütemre. Már a szállítmány számát is megmondták, amellyel Németországba megyünk, csak az a kérdés, mikor? Németországba nem engedik be a csapatokat. Markóczi altábornagyot várjuk. Imrédi lett a miniszterelnök és a japánok, törökök megtámadták a Szovjetuniót. Mindenféle békekötésről beszélnek. 11.- P-t fizetem be cigarettára, de a törzsnél elkallódott és csak 1 kg szűzdohány és 10 drb. cigarettát kapunk. Ma hóesésben egész délelőtt tüzelőállás elfoglalás volt. A front tegnap előtt itt húzódott: Fonyód, Marcali, Kaposvár, Nagyatád, Mike és Csokonya a mienk. Barcs orosz kézen van. Istenem, nagy harcok folytak-e nálunk?

December 16. szombat: Végre egy rendes nap. Egész délután mosakodhattunk és moshattunk, sőt a vacsorát is felhozták. A III. zljt egy ezredes elbúcsúztatta: úgy látszik mégis megyünk Németországba.

December 17. vasárnap: Megint légiriadó volt. A koszt romlik. Az oroszok megint visszafoglalták Ipolyságot, állítólag Vác alatt vannak. Megáldoztam.

December 18. hétfő: Délelőtt árkot ástunk. A karhatalmi századot megint riadóztatták. Már csak 25,- P-m van, talán elég lesz karácsony két napján vacsorára. Jó a kajánk. Kedden menetgyakorlat volt.

December 19. kedd: Úgy hírlík a rádió bementa volna Pécs és Kaposvár visszavételét. Éjjel riadóztatták a II. és III. zljt. Ma már nem vonultunk ki, pakolnak és vagoníroznak Németországba. Állítólag csak azokat a csapatokat szereli fel Hitler, amelyeket Németországban képeznek ki, vagy Szálasi felelősséget vállal érte. 9-kor este riadó, az ágyúzástól remegtek az ablakok. Nagy harci zaj. Lehet jelentkezni a Hungarista Légióba, de a szolgálati út betartásával, és ha parancs jön rá. 5-kor ébresztő. Karhatalmi század kivonult. Reggel 8-kor újabb riadó. Menet kész a század. Nagy a felfordulás.

December 21. csütörtök: Délután 5-kor bepakoltunk. Egy III osztályú kocsiban 87-en utazunk. Este 8-kor akartunk indulni és csak másnap reggel indultunk. Soós Laci elment a Hungarista Légióba, 5 napra egy kiló kenyeret kaptunk, talán útközben lesz valami.

December 22. péntek: Átjöttünk a Vágon, kétszer nagyobb a Nyitránál. Irány Galánta és onnan Németország. Sopronban minden kocsit úgy őriznek, mintha rabok lennének. Pozsonynak szép gyárvárosa van. A vidék erdős, sok a fácán. Irány Brunn, Olmützön keresztül. Állítólag Berlin felé megyünk. Ma, 24-én találkozunk a marosvásárhelyi hadapród iskolásokkal. Gyönyörű a Sziléziai iparvidék. Hatalmas gyárvárosok érik egymást. Átmentünk az Oderán.

December 24. vasárnap (karácsony est): A német szervezettség nyomát már látjuk, jó édes teát kaptunk, sőt vajat, szalámit, sajtot, de nem adták ki. A mi konyháknál szenteste még csak otthonit főzhetek. Este útban vagyunk Boroszlóba.

Zaklatolva szeli a fenyőerdős tájat a katonavonaton. Kívül fehér hó, bent szürke katonák ülik fekete karácsonyukat. 1300 karp. honv. ünnepli a karácsonyt. Ilyen fekete karácsonya még egyiknek sem volt, idegen földön azt sem tudja hová, csak viszi a vonat. Hozzá tartozóiról senki nem tud semmit, ebédet és vacsorát még nem kapott, s mégis a szent este hangulata legyőzi az éhes gyomrot. A kocsiban ünnepélyes csend. S az egyik tanító ajkáról felcsendül a Mennyből az angyal. Igen, lejött az angyal a vérző földre mihozzánk is. Elhozta az otthoni béke csendjét, fenséges hangulatát, a karácsonyfa gyertyáinak melegét, szereteteinek mosolyát. Istenem, van-e az elfoglalt területen lévő családtagjaiknak mosolya, van-e karácsonyfája, hajléka és kérdés, élnek-e még. Nem, ez csak buta képzelődés lehet. Otthon mindennek úgy kell lenni, mint régen. Az otthon elképzelése is csak jó lehet, az ajkakon felcsendül az „Ó gyönyörű szép titokzatos éj”.

Istenem, de miként szólna az odahaza örülve, örvendezve. Itt pedig egy gyertyacsonk mellett ki állva, ki ülve, sűrő szájjal, de nevető szemmel énekel. A gyertya fénye egy tanítóra esik. Szeme fényes, ajka vonaglik a szentének közben, mikor szőke kis csöppsegeire gondol, kik közül az egyiknek az első, a másinak harmadik karácsonya van. Igen, Pistuka már várja a Jézuskát és folyton zaklatja édesanyját, anyuka, apuka miért nincs itthon. Mellette egy 3 hete nősült tisztviselő csak énekel és nézi az ablakok jégvirágait, az elsuhanó fenyeseket. Amott a sötét sarokban egy jogász énekel meg-megcsukló hangon.

Odahaza most áll a fa alatt anyám, apám, nővérem és húgom. Letérdepelnek, és tudom, első imájuk értem szól. Kiosztják az ajándékot, de senki sem örül úgy, mint máskor. Most az asztalhoz ülnek. Apám kezében megáll a pohár és a szeméből egy könnycsepp gördül ki, midőn az Úr áldását kéri a házára és családunkra. Anyám a kalácsot szeleteli, és tudom, minden jóeső falatot önkéntelenül is félre akarja tenni, mint könnyezve nekem szánja. Áldja meg az Istent, mikor nem is látja, mikor nem is várja. Kishúgomnak és nővéremnek sem ízlík a falat, arra gondolnak, milyen karácsonyom van nekem, ó Istenem, de jó, hogy nem tudják, hogy szenteste napján csak reggelire feketét ettem. Öreg kutyám, a Sik ott lebzsel közöttük, majd a húgomhoz megy, fejét térdére teszi, és kisgádzájára gondol, hogy hol vadászik.

Így gondol mindenki haza az otthonra, a drága magyar honra. Az énekből lassan kifognak a fiúk, gondolataik megszaporodnak és táncolva járkák a múltat. Majd idővel a még parázsló cigarettavégek is elhamvadnak és leszáll az angyal álom képében. A meggyötört ráncokat elsimítják, az arcokra mosoly ül, nem hallik más, csak a vonat zakatolása: csendes éj – szentséges éj.

December 25. hétfő: Egész nap Breszlau-ban álltunk, megfűrdtünk és fertőtlenítették a ruháinkat. A szardíniából és a vajból az urak kaptak. Kedden reggel mentünk tovább, de nem Berlinnek, állítólag Pozen felé. A Visztula zajlik. A porosz alföldön megyünk át. Minden föld felszántva, gyönyörűn ültetett fenyesek. Glogánál már árterület is van. Visszakanyarodtunk délre Sogánt, Hallét is érintettük. A Saala völgyében Cambrigot érintve elhagyjuk a varázsos Turingiát.

December 27. szerda: Jéna a következő állomás, felváltva kapunk 1 nap meleg ebéd, hideg vacsora, másnap hideg ebéd, meleg vacsora. Innen villamos mozdony vitt bennünket Nürnberg felé. Előtte egy állomással egész éjjel vártunk. Nem tetszik a nagy utazgatás.

December 28. csütörtök: Nürnberg előtt céltalanul álldógtunk egész nap. Este indultunk Neu-Bauesdorf Hersbuke Neukirchen után már vége felé kerülünk az útnak.

December 29. péntek: Reggel megérkeztünk Vilseckbe. Itt egy hatalmas 25.000 em-

bert befogadó táborba lettünk elszállásolva. 8-4 ember egy szobába, szekrény, ágy és a németektől 2 pokrócot is kaptunk. Állítólag 3 napig leszünk itt. Este 10-ig pakoltunk, de azért reggel 6-kor volt már ébresztő. Prima, kétfogásos ebédet kaptunk, és annyit, hogy az összeszűkülő gyomrom megfájdult. 3 napra kaptunk egy német (180 dkg kenyereket). Elfogyott a szén. Lopni kell.

Ma szilveszter. Istenem! Odahaza háládó körmenet. Mi van odahaza? Egész reggel szüleimre és a lányokra gondoltam. Ma sem volt mise. Végre téstát kapunk és 6 német cigarettát. Tisztelgés ezentúl felemelt kézzel: Kitartás, éljen Szálas! Érdekes, hogy ennyi ember számára minden van, de templom nincsen. Ma sem volt mise. Vacsorára 5 dkg vaját és 5 dkg mézet kaptunk. Moziban voltam Perlakival, a Leányvásár ment. Budapestet feladták. Pár napig még maradunk, aztán német képzést kapunk.

Január 2. kedd: 3 hónap alatt hadapródok leszünk, Hitler a kitartásról beszél. Szlovákiát a németek feladták. 8-11-ig és 3-5-ig kiképzés. Jobbra át stb. Valahol nagy bombázás volt az este. Hitler beszédében említette, hogy a kis államok hozták ilyen nehéz helyzetbe.

Január 4. csütörtök: Tegnap áthelyezték Lugosi főhadnagyot, de ma elment. Helyette Bekő hadnagyot kaptunk. Napi 5 óra töle. Levelezni nem érdemes, mert ha innen elmegyünk, az eddigi 703 helyett új számot kapunk. Tegnap szappan és cigarettajegyet kaptunk 10 napra. 20 német cigarettajegyet. Az új századparancsnok pedagógus civilben ker. isk. könyv. tanár. Egész este vizit, mosás, szobarend. Templomba nem mehettünk, mert állítólag nincs. Márciusra szakaszparancsnokot akarnak belőlünk csinálni. 1/2 milliós magyar hadsereget akarnak Németországban kiképezni. Szinte lehetetlen, de legyen. Hej, ha hűsvétra ott-hon lennék, jó anyám sütné lábas fánkot. Ma tésta volt. Változások: vasárnap délelőtt kivonulás.

Január 7. vasárnap: Ma voltunk templomban, pazar szép a Vielsecki templom. Menetkészek vagyunk. Irány állítólag Frankfurt am Odera. Táviratom van a II. századnál. Istenem, csak nincs valami rossz benne?

Január 8. hétfő: Állítólag Dálnoki az oroszok mellett hadat üzent Németországnak. A legújabb szóbeszéd szerint Stettinbe megyünk négy nap múlva. A Hungarista Légióba megint lehet jelentkezni. Harsányi szerint a század alja ment el. A távirat nem nekem szólt. Napi program szerint 6 órakor ébresztő. 8-1-ig kivonulás, 3-6-ig kivonulás, 9 órakor takaródó. A fiúk még mindig tetvesek. Lehet, hogy holnap indulunk és csak az I. és II. század megy. Székesfehérvárig előre nyomultak. Hadnagy úr előre megy szállást csinálni a századnak.

Január 11. szombat: Állítólag szombat este megyünk. A G. H-k nem javult, de okos azért, például a szardíniát vaj közé keverve adja ki!!! Amikor krumplit kapunk napon-

A baróti 59/1. székely határőrség portyázó század felsőrákosi őrsének őrháza a román területen maradt Ágostonfalva felé vezető úton, 1941. szeptember 15.

ta, egy kg járna fejenként, és volt eset, hogy 3 szemet kaptunk. A III. zászlóalj valahová a holland határ mellé megy. Ma 2 kg dohányért 700 márkát ígértek, vagyis körülbelül 1100 pengőt. Egyhavi zsoldot is kaptunk. Egy óra 30 márkát. Csak volna mire elkölteni. Vielseckben kenyeret cseréltem. Nyíratkoztam (villannyal 50 pfeningért). Beszéltem orosz foglyokkal, elég jó kosztjuk van. Az egyik lakatos 18 éves koráig tanult. Németül is kellett neki, és akkor felszabadult. Ma indultunk Stettinbe. 50 embert helyeztek el egy marhavagonban. Átmentünk Lipcsén, Frideritás, Falkenberg, Stettin. Útközben kétoldalt szuronyos őr állt, és vigyázott az „önkéntesekre”. A kályha füstölt, a lábunk fázott, főleg az ajtón kellett kipisilni, és akinek WC kellett, az volt a parancs, hogy szarjon bele egy papírba és dobja ki az ajtón. A legnagyobb barbalizmus.

Január 12-én Vielseck. A földek mindeütt, ahol jártunk eddig fel voltak szántva, mindent rendesen betakarítva. A sok fogoly bizony alaposan dolgozhatott. A vasutakon főleg nők és öregek dolgoznak, mindenki a háború végét akarja. Itt a fogolytáborban mellettünk angol, francia és orosz foglyok vannak. Az angolok nem dolgoznak, de prima kosztjuk van, és bőven kapnak kenyeret is. A franciák benn a faluban is dolgoznak, órásnál és egyebeknél. Az oroszok benn dolgoznak a táborban. A napokban több krumplit kaptak vacsorára, mint mink. Sőt, még a magyar dohányért kenyeret is tudnak cserélni. Egyébként a legfontosabb csereérték a dohány. Kenyeret, ebédet, amit csak szigorúan csak jegyre adnak is kaptunk dohányért. A németek kosztja prima, de a mienk nem. A németeknek műmészük van, a tejporuk jó, amit jegy nélkül adnak, azt potom pénzért lehet kapni, például 1 nikkal hamutartó 25 pf. Viszont

2 kg dohányért 700 márkát ígértek. Feketezés nincs, de cserekereskedelem az van. A fiúk nagyon el vannak keseredve, napi 8 óra kivonulás és díszmenetet tanulunk, pedig már 85 napos katonák vagyunk. Igaz, hogy még csak a 7-ik kiképzési hét megy hivatalosan. A G.H. semmit sem változott, és bizony minden nap csak két levest eszünk meg, s egy keserű vizes feketét. A társaság alig várja az indulást, mert vagy képezzenek ki bennünket, és akkor az legyen komoly fegyveres, és akkor adjanak meleg ruhát, fűtést és ennivalót, vagy legyünk foglyok, és akkor dolgozunk szívesen, de a szabad időnkben hagyjanak békén. A saját vezetőségünk kívánja ezt tőlünk, a zsidókat körülbelül így vihették, de nekik kosztjuk is volt. Nekünk a napi kosztunk: reggeli kávé, 15 dkg vaj. Ebéd egy keserű fekete, de azt is a németek adják. Vacsora 15 dkg szalámi. És mindezt megkapjuk délelőtt 11 órakor és megesszük.

Január 16.: A vaj 16-án elmaradt. A németek Falkenbergben kávét és levest adtak, a kávé mellé 900 fő részére 10 kg cukrot, amelyet nem kaptunk meg. A városba akartak lógni a fiúk és jól megszúzlizták őket, mire egyes nőszemélyek röhögik őket. Így nevelik a katona eszményt. Már hétfő reggel óta itt veszteglünk és fertőtlenítésre várunk. Állítólag Károlyi Mihály vette át a hatalmat, és 18-60 évig behívta volna a férfiakat. Pest már a végét járja. Az ofenzívát Lengyelországban kezdték meg az oroszok. Az újságpapírból szívom a cigarettát. Tóth Ivánt kikötötte Nagy és Hajós állítólag azért, mert a városba akartak lógni, pedig a WC-re mentek.

Január 18: Megkúszattak bennünket. Stettinbe fertőtlenítettek. Sok hajót láttam a kikötőben, illetve az egyik ágában az Oderának. Az oroszok Krakkó felé nyomul-

nak előre. Pesten csak a Belváros a nyilasoké. Két nap alatt 140 km-t mentek előre az oroszok. Ma a Torney-i kaszárnnyában elszállásoltak. Valamivel piszkosabb a Vielsecknél. Vacsorára annyi túrót és főtt krumplit kaptunk, hogy nem tudtam megenni, a fekete ellenben vizes.

Január 20.: Állítólagos hírek: Pestről Budára vonultak a nyilasok. A Lánchidat felrobbantották, Varsó elesett. Esti hírek szerint Krakót, Breszlaut elfoglalták az oroszok, viszont Fehérvárnál a Dunáig nyomták az oroszokat. A kosztunk elég, ma vasárnap például: káposztafőzelék, főtt krumpli 10-15 db mártással, disznókarmonádli fél csajka, puding. Kimenőnk is volt 3-szor 2 óra hosszat a városba.

Január 22.: Stettinnek 40.000 lakója van, eléggé szét van bombázva. Német csapatok egész éjjel és nappal indultak a frontra, a németek szerint ilyen erővel még nem támadott az orosz. Németországban 22-től megszűnik a személyforgalom teljesen.

Január 23.: Ma megkezdődött a foglalkozás, de magyar rendszer szerint. A hadnagy urunkkal nagyon meg vagyunk elégedve. Amerika, Anglia és a Szovjet állítólag elismeri az 1937-es határokat, de a 8. hadtestet és 300.000.000,- dollárt kellene adni.

Stettin: (Tornei 1945. I. 23.) Tegnap hírek szerint Dálnoki békét kötött. Szovjet, Angol és Amerikai bizottság, amely már ki van nevezve felügyelni az ország felett. Állítólag 20 pontja van, ezek közül ismertebbek: az összes járműveket a szovjetnek átengedjük használatra a háború tartamára, 8 hadosztályt megtarthatunk, ezek háború alatt megszálló csapatok lennének és állandóan fel kell tölteni őket. 300.000.000,- dollár hadisarcot kell fizetni. Az 1937-es trianoni határok maradnának és Erdélyről később külön tárgyalások döntenének. Ma megjelent 7 német tiszt és egy törzsőrmesterrel és ezek vezetésével átvették a kiképzést. Az öreg 40-50 évesek is gyakorlatoznak, a magyar tisztek feleslegesek.

Január 24.: Tegnap felszereltek sok öreget. Állítólag Breszlau, Tannenberg elesett. Hindenburgot elfoglalt. Pozen felé tör az orosz. Székesfehérvárt visszafoglalták. 5 nap múlva továbbmegyünk.

Január 25.: Mától kezdve egyik lakatnyában sem fűtenek. Az Ufa moziban voltam.

Január 26.: Bemutatták a páncéloklót. Éjjeli gyakorlat 3 óras, csúnya hófúvásban. Legrettenetesebb az, hogy odahaza van sálam, pulóverem, bekecsem, itt még az embernek meleg inge sincsen. A bakancs vizes és a nedves kapca jéghideg. A szobában inkább megfagy, mint megint megszárad. Ráadásul az egyik ablaka ki van törve. A koszt elég, de nem zsíros és főleg a 60 dkg kenyér kevés, pedig minden héten cserélek dohányért kenyeret. Még van 80 levél, igaz, hogy hárman vagyunk hozzá. Nincs jó harisnyám sem. Szerencsére találtam fejrehúzható német fülvédőt, amely a sálát is pótolja, kár, hogy csak éjjel szabad viselni. Stettin ve-

szélyben van, 120 km-re vannak az oroszok. A mi századunk, a karhatalmi század, vagyis esetleg bevetnek bennünket. Kaptunk orosz puskákat.

Január 29.: Ma délben riadóztak bennünket, valószínűleg az oroszok miatt. A németek a 2-ik lépcsőben akarnak bevetni Stettin védelmében az Odera partján. Az éjjel éleslövészetet tartottunk, már ezzel sem védekezhettünk. Ma fél 4-kor újabb riadó volt.

Január 30.: Meleg holmikat, éles töltenyt kaptunk, s a karhatalmi század elindult. Bors Tibi s körülbelül 40 ember, mint munkás csoport ottmaradt. Reggel 8-tól este 10-ig utaztunk. Megérkeztünk Sallersdorfbba; itt éjszakáztunk egy pajtában és várjuk a további parancsot. Reggel elszállásoltak bennünket a kocsmában.

Február 1.: A parancs szerint a 3-ik lépcsőt fogjuk képezni Stettin védelmében. Stettin 30 km-re északra van tőlünk. Itt északra 100 km-re vannak az oroszok, s megállították őket. A falu népe szívesen és jó kosztal fogadott. Végre kialudtuk magunkat.

Február 2.: Gyertyaszentelő. Árkot ásunk. Berlinton 60 km-re van az orosz páncélos ék. Soha nem felejttem el, ezen az éjszakán 12 órát töltöttem a szabadban, s az Odera partján olyan bakancsban, amely nem vizes, hanem sáros. Sokat imádkoztam, talán sikerül majd hazajutni. Berlinton 30 km-re vannak az oroszok. Az angol pilóták a menekülő poroszokat bombázzák és lövik. Az oroszok 30-50 km-re vannak tőlünk délre, s az Odera innenső partján is van hídfőjük. Mindkét lábujjam el van fagyva, de már olyan szép tavasz délután volt, s önkéntelenül is hazagondoltam.

Február 4.: Mama születésnapja. Anyám minden jót kívánok Neked. Tudom sokszor eszedbe jutok, de jó hogy nem látsz, bizony sirnád, ha látnád, hogyan eszem a disznónak szánt főtt krumplit, s mit adnak egy falat kenyérért, mert ez a legkevesebb.

Február 5.: 12 óra szolgálat éjjel, 12 óra munka nappal kint a szabadban. Már hallatszok az ágyúdörgés. 35 km-re van a front ez biztos. Vajon mennyi ideig maradunk nyugton? Az éjszaka 12 km-re tőlünk 7 szovjet páncélost lőttek ki, a szovjetnek gyalogsapatai állítólag erősek. Ma du. a német rádió szerint délre 25 km-re vannak. Erős ágyúzás hallik. A kosztunk 14 dkg konzerv, 6 dkg vaj vagy margarin és fél kg kenyér. Jó hogy a sillersdorfiak adnak minden délben egy kis krumplifőzeléket répával, s ez kisámfázza az ember gyomrát. Az ágyúzás egyre hallatszok. Tegnap és ma feküdtem, influenzás voltam. Az éjszaka az angol gépek megint felgyújtották Stettint. Borzalmas szép volt, amint égett, és a légiharc is.

Február 9.: Hajnalban 5 órakor ébresztő. Megyünk tovább Garzba. 5 perc pihenő, tovább még 10 km. Megérkeztünk Friedrichstalba. 25-30 km-t tettünk meg 5 óra alatt. A lábunk feltörött, s alig ideértünk, szolgálatba lépett a század fele.

Február 10.: Mi pedig este 10-től ma délután 3-ig adtunk őrséget. A század fele állandóan őrt áll kint az Odera partján. A front közel van, még a képfegyver zakatolás is tisztán kivehető. Kaptunk 56 cigaretta és 3 napi elmaradt kosztot. Végre jóllaktam. Úgy látszik jó kosztunk lesz.

Február 11.: Éjjel megint őrséget adtam, 24 órát. Valószínű, hogy megyünk még ma vagy holnap tovább, vissza Stettin felé, állítólag Rosszov felé. Itt erős ágyúzás van, csak úgy reng a pajta. Reggel 6-kor ébresztő, visszamegyünk Sillersdorfbba.

Február 12.: Elég jó szállást kaptunk, a németek már Greifenhagenben is harcban állnak az oroszokkal. (Sillersdorf és Friedrichstal között.) Az angolszászok megindították a támadást és 80 km-t haladtak egy nap alatt. A Ruhr vidéket elárastották a németek. Valószínű az angolok megindították az offenzívát.

Február 14.: Ma éjjel át voltam Barnumslewbán 8 km, kegyetlen rossz úton, s reggel jöttem vissza. A zászlóalj meg mindig tele van krumplival és főleg kenyérrel.

Február 15.: Tegnap átköltöztünk Sillersdorfból Unter-Schöningenbe. Végre egy jó helyet kaptunk, minden este kapunk egy félliter tejet (18-an) és 10 szem krumplit. Az idő is kezd kissé tavaszias lenni, az örök felállítási helye is itt van 100 méterre, szóval maradhatnánk itt pár hétig. Legalább egy kicsit feljavulnánk.

Február 16.: Megint a Klosek harci csoportba tartozunk, s az elsőrendű kosztot kapunk, ami 70 dkg kenyeret jelent, sajnos nekem az csak pont elég vacsorára a margarinhoz.

Február 17.: Budapestet teljesen feladták. Végre egy szabad délutánunk volt és moshattunk. Tóth Pista is katona a komáromi utászoknál. Tegnapelőtt itt volt ő is, sajnos nem beszélhettem vele. Az idő nagyon romlik, kezd megint hideg lenni és a szobánkat nem lehet fűteni. Ilyen szerepért ennyit szenvedni, ez sok.

Február 18.: Végre egy igazi jó nap. Ebédre Troschka néni 10 márkáért főzött egy tyúkot és rengeteg krumplit. Este pedig teát főztünk szacharinnal és rummal, valóban jó volt. Utána énekelgettünk, s bizony szomorúan hazagondoltam. Múlnak a napok, s múlik a tél is, talán hazajutunk hűvőre majd mégis. A zlj. parancs szerint csak addig vagyunk itt, míg a német erők felfeloldódnak, s közben kiképeznek bennünket és Nyugat-Magyarországon vetnek majd be. Jó volna ez. Ma megint szép idő van és nagy ellenséges légi tevékenység.

Február 21.: Ma volt itt két szép német leány, s énekelgettek és megígérték, hogy máskor is eljönnek. Hej, odahaza, ha ennyi fiú együtt lenne, a leányok is jobban éreznék magukat.

Február 22.: Gizikém és Valikám egy ilyen szép este is reátok gondoltam. A nagy vígságnak is megett a hoppja, mert a zaj miatt a hadnagy úr büntetést szabott ránk. Hétfő reggelig egész nap rohamsisakban kell lenni, még a szobában is.

Február 23.: Ma voltam napos. Tóth Iván lefényképezett, a koszt prima. Például tegnapelőtt 70 dkg kenyér, reggeli édes feketé, ebéd két csajka bab, vacsora két csajka tejleves, hat dkg vaj, 12 dkg műmész. Sört és heringet kaptunk, az a hír járja, hogy megint hátra megyünk kiképzésre és rövidesen visszahelyeznek csapattestünkhöz. Lehet jelentkezni a Hungarista Légióba. Sütő őrvezető jelentkezett. Ma du. újra összeíratva Nemesfalui zls. a jelentkezőket. Tóth Jancsi, Varga, Szabó és Tomisa feliratkoztak.

Február 25.: Az a hír járja, Törökország elsején megüzeni a háborút. A svéd lapok igen orosz barát módon írják és itt is lesz valami. A légiosok még mindig itt vannak. Minden nap lehet jelentkezni a légióba. Február 26.: Megint egy szép esténk volt, még táncoltunk is tangóharmonikára. Este halottuk, hogy Törökország és Svédország is megüzente a háborút. Vajon mi lesz velünk. Remélem Magyarországon vetnek be bennünket.

Február 27.: Megint élénkült a légitevékenység. Az amerikaiak Ruhr vidéket támadják. Magyarországon a Balaton északi részén folynak a harcok. Azt írta egy német újság, hogy **Erdélyből a Szovjet kiutasítja a román katonaságot és Erdély önálló kormányzatot kapna. Úgy látszik a románok megint valami nagy dísznóságokat csináltak Erdélyben.** Mától kezdve megint reggel hatkor kelünk és a tábori őr után sincs délig pihenő.

Március 1.: Ma megint csúnya hideg idő van, s bizony fázunk a kiképzés alatt. Hírek szerint egyeseket tisztí, másokat altisztí kiképzésre bocsátanak, egy részünk pedig marad legénység.

Március 2.: Ma megtörtént a nagy csere. Sütő őrvezető urat áthelyezték és helyette Tóth őrmestert kaptuk rajparancsnoknak. Bizony annyiból jó lesz, hogy nem leszünk utolsóknak mindenben.

Március 3.: Már tegnap reggel óta kezdik, az Odera négy ága közti területet vízzel elárasztani. Ma megint jó napunk volt. Itt volt a Nóra meg a barátnője Gizella, táncoltunk, szórakoztunk. Sajnos éjjel őrseget adtunk, s bizony a harci tevékenység megindult. Egész közel a külső domb peremén innen égett az egész éjjel valami. Hírek szerint Friedrichstalból, ahol voltunk, már jönnek, menekülnek a németek.

Március 4.: Erdélybe pedig állítólag bevonultak a Dálnoki csapatai. Sajnos az az értesem, itt se maradunk sokáig. Gyönyörű este volt, de azt hiszem ez volt az utolsó.

Március 5.: A kiképzés megszűnt. Az angolok átkeltek a Rajnán.

Március 6.: Troschkeék összehapoltak és egy részét a holminak már el is vitték. Ursula és a kis baba meg Krekovék elmentek. A műutat az oroszok végiggeppuskázták, sok halott volt. Beteg vagyok, nagy a lázam. Már megkaptuk a parancsot a visszavonulásra, csak a váltást várjuk. Állítólag Hamburg mellé megyünk. Stettinből a hől-

Altörjay Jenő alezredes, a M. kir. „Csaba királyfi” Gyorsfegyvernemi Hadapródiskola parancsnoka jelent egy ünnepségen Marosvásárhely helyőrségparancsnokának, Kolthay Ferenc vezérőrnagynak, 1942 nyarán.

gyeket és gyermekeket kiürítik. Az éjjel három bombát dobtak a falura. Az egyik pont az éjjeliőrré esett.

Március 7.: Fraknoi Kázmér és Schweller András meghalt, mindkettőnek derékba elvágta a testét. Mi nem megyünk el innen, vagy megsemmisítünk, vagy megsemmisülünk. Mától kezdve éjszaka dolgozunk, s nappal pihenünk. A németek egymás után jönnek át csónakkal, ma tudtam meg, hogy csak altisztí iskolára tartottak méltónak. Nem izgat, de szeretném tudni, kinek és miért köszönhetem. Elmentek a háziak, itt hagyták az állatokat majdnem mind, rengeteg szajré maradt, de minek szedjek össze mindent, mikor úgy sem vihetem el. Szerzem egy rossz biciklit két napig dolgoztam rajta, míg majdnem jó lett.

Március 11.: Nehéz az éjjeli munka. Kosztunk jó és sok, de a kenyér még most sem elég. Libát, malacot, tyúkot eszünk és annyi tejet iszunk, amennyi kell. A németek visszafoglalták Greifenhagent. Ma déltől kezdve aránylag csendes a frontszakaszunk.

Március 12.: Állítólag visszaverték volna az oroszokat pár kilométerre Barcsnál, hír szerint a németek betörték és a Balaton mindkét partja az ő kezükön van.

Március 13.: Jelenleg, mivel Tóth őrmester a 3 századhoz ment, Gyuri lett a rajparancsnok. Csendes a front, bizony szombat és vasárnap olyan volt a helyzetünk, hogy ágyúval és aknával lőttek bennünket.

Március 14.: Valószínűnek tartjuk, hogy Greifenhagen elesett. Lehet, hogy megyünk Lingembe. Megszűnt az éjjeli munka, dolgozunk tovább nappal, de azt hiszem nem tart pár napig sem.

Március 15.: Ma egész délután átlóttek ágyúval az oroszok, mert a lövedékek egész közel csapkodtak. Istenem, tavasz van, hóvirág, ibolya illat, odahaza már vetik a zabot, ültetik a krumplit, ki tudja aratásra hazaérünk-e?

Március 16.: Rettenetes nap volt, dél előtt az orosz tüzérség mintegy 60 gránátja esett be a faluba, rettenetes perc volt, hála Istennek még sebesülés sem történt. Az oroszok már a túlsó parton vannak.

Március 17.: Az éjszaka felrobbantották a hidat, a német tüzérség, pont a hátunk mögött van. Megjött a bepakolási parancs. Csak addig legyen csend, amíg elindulunk. A túlsó part végig hosszan ég, láng és füst csap fel a falvakból. Nem tudom mikor indulunk. Gyanús csend megint, végre megjött a parancs, hogy holnap délig elmegyünk a faluból. A németek keservesen váltottak le.

Március 18.: Elhagytuk tíz órakor Schöningent. Nem tudom lesz-e ilyen helyünk és főleg kosztunk, sajnos semmi enniválót nem tudtam szerezni. Irány Geesew szemben Greifenhágennek. Este egy bitang nagy hodályban aludtunk.

Március 19.: Olyan hangulatban voltam megint, hogy mindenkit gyűlöltem, akit kenyeret láttam enni. Átraktak egy istállópadlásra az egész század egy létért járt fel és le. Csak tűz ne támadjon, mert itt égne a század fele.

Március 20.: Járőrben voltunk Kessowban, Sanyi szerzett két kenyeret. A kiképzés folyik tovább. Megvizsgálták a századot és 30 embert tetűsnek találtak, de hivatalosan csak 20-at. Mi lesz itt, ha egy tifuszos akad? Az oroszok megint lőnek. Mi lesz velünk? Fejünk felett csapott át két bomba. Stettintől 5 km-re vannak az oroszok.

Március 22.: Kaptunk egy csomó bakancsot, bort. Van öröm is, amire igyunk, valószínű a napokban kivonnak bennünket, talán Lingembe megyünk.

Március 23.: Végre biztos lett a hír, csak még előbb fertőtlenítőbe megyünk. A német lakosságnak meg van tiltva, hogy nekünk bármit is adjon, akár pénzért, akár szíves-

ségből, mert az illetőt munkatáborba viszik. Ma éleslövészetet tartottunk.

Március 24.: Fausutal, Srekkell, kézigráttal, s mindenki lőtt gépfegyverrel is. Mindenféle fegyvert állítólag elszednek tőlünk, talán nem bíznak bennünk. Az angolok Düseldorfnál harcolnak és a Schwarzwaldnál. Az oroszok Várpalotánál támadást indítottak. Himmler dönt a sorsunkról. Csuda érdekes nép ez a porosz, meglehetősen skót, pedig gazdag. Rengeteg tehén, de olyan piszkosak, hogy nálunk még ilyet nem láttam.

Március 25.: Gyümölcsoltó. A ganéjdomb széjjel, piszkos az udvaron. Vallás talán nincs is. Virág sehol. Erkölcstelenség a végtelenségig. Fertőtlenítve voltunk Damnicowba. Virágvasárnap se mehettünk templomba. Istenem, de szép volna odahaza. Pedig a zászlós úr üresen jött haza, még egy hetünk van, azután újra bevetés. Az angolok 85 hadosztállal átlépték a Rajnát. Az oroszok szombat délig adtak halasztást Stettinnek.

Március 27.: Eljött a nagyhét is. Istenem, de jó lenne odahaza lenni. Azt hittem hűsvétra haza megyünk, de bizony aratásra sem érünk talán haza. Rengeteg rőpcédulát dobálnak. Az orosz tüzéség szétlőtte azt a házat, amelyben Unter schöninggenben a hadnagy úr lakott.

Március 29.: Talán sikerül a nagypénteki napot imádkozásra felhasználni. Délelőtt tisztálkodni fogok, szerencsére a tetőtől megszabadultam egyenlőre. Ma nagypéntek délelőtt bibliát fordítottam és böjtöt tartok. Reggel semmit, délből és este csak kenyeret és vizet eszem. Új hír, 16 km-re elmegyünk innen. Délután elolvastam azokat a leveleket, amelyeket még Újváron kaptam hazulról. Bizony kicsordultak a könnyeim.

Március 31.: Ma délelőtt járőrben voltunk Staffeldébe. Délután szabad idő volt. Este elmentünk a templomba és ott hűsvéti énekeket zengtünk. Megint csak otthon voltam. Szinte láttam magamat a körmenetben, s a lányokat, akik értem imádkoztak. Körmenet után Édesanyám most szegi meg a kalácsot meg a sonkát. Biztos kicsordul a könnyre. Apámnak sem ízlik úgy a falat, mint máskor.

Április 1. Hűsvét: Ma délelőtt templomba voltunk és pap nélkül imádkoztunk. (A német hadnagy nem akart elengedni.) Este megyünk ki az állásba Staffeldébe. Az első vonalba költözünk. Ez a falu Greifenhágenel szemben van.

Április 2. Hűsvét hétfő: A mi szakaszunk tartalék, csak járőr szolgálatot ad. Mindkét részről járőrszolgálat. Rajunk bunkerben lakik, 50 km-re az Oderától. Állandó géppuskázás. 3-án Stettinbe megyek 3 napra őrségbe. Stettinben jóformán csak katonát látni. A várost lövik az oroszok, a kaszárnnyában minden felforgatva. Anniból jó itt lenni, hogy ágyban alszunk, feltéve, ha riadó nincs és rendesen mosakodhatunk, még fejet is mosok.

Április 4. Délig aludtam. délután bejártam a várost. Gyönyörű lehetett valamikor,

most utcai harcokra készítik elő. Az oroszok Pozsonynál és Bécsnél vannak.

Április 5. Ma csendes volt a város, nemigen lőttek. Egyébként jó élet van itt. Aludni lehet egész nap. Végre megfürödtem és kifőztem a ruháimat. Egy új ingem, ami még nem volt rajtam, tele volt tetűvel és sörkével, hogy honnan, azt nem tudom. Sokat jártam a városban, megnyiratkoztam. Magyar nyelvű újság szerint március 8-i hatállyal Erdélyt román közigazgatás alá helyezték. Lejárt a szabadság sajnos. Ma délből hazajöttünk Stettfeldébe. Itt bizony lőtték az állásunkat. Az a hír, hogy még ma este elmegyünk. A valóság az, hogy éjjel jöttünk Schönfeldbe. Ide jár az egész zászlóalj. Valószínű 2 napig maradunk csak itt, de kérdés, mi lesz azután. Állítólag munkásszázdába leszünk beosztva. Pozsony esetett.

Április 10. Mindennap egy század megy dolgozni. a fegyverem bizony meglazult. Most aztán jobbra át, balra áttal akarják megjavítani. Egyébként jó helyünk van. Istállópadlason lakunk.

Április 11. Az ebéd általában elég és jó is. Napirend: 7-kor ébresztő, 8-11-ig fegyvermező, du. 2-5-ig ugyancsak. Ma leadtuk a puskák és gránátok 3/4 részét.

Április 12. Elvitték a biciklimet, kár, mert megszerettem. Ma nagyon beolvastak a hadnagy úrnak. Másik pajtába kell átköltöznünk. Bécsben harcok vannak. Állítólag Roosewelt meghalt. A biciklimet megkaptam. Egyelőre nem kell semmitől megválni, lehet, hogy nehézfegyveresek leszünk. Vagy Drigschule kezdődik. Megyünk tovább délnyugat felé.

Április 14. A hagyományos német magyar barátság jegyében zajlott le a biciklik átadása. A piszkos Gestapo emberei egyszerűen elkezdtek a bicikliket összeszedni, amikor odamentem meg akartak ütni. Szóltunk a hadnagy úrnak, s őt is elöntötte a düh, s azt mondta, hogy lelővi azt aki hozánk nyúl. Ha fegyverünk van, bizony rögtön lenyirtunk volna egy párat. Meddig fog ez még tartani? Kár, hogy az Oderától el kellett jönni. Hiába, valahogy a fülükbe jutott, hogy mi is átmennénk, mint az utászok. 35 km-t gyalogoltunk teljes hátizsákkal. Életem legkeservesebb útja volt. A talpam tele volt hólyaggal, mert nagy a bakancs. Útközben sok özet láttunk. A múltkor 43 db-ot. Egyelőre pár napig itt maradunk Hohengri-sowban. Az angolok nagyon előre nyomultak. Bár már itt lennénk.

Április 15. Végre nem csinálunk semmit, mert átszervezik a zászlóaljat. Az egész zászlóalj fel lesz szervezve. Egy SS köteleket kapunk, kiképzőket. A régi 29-es szobából már csak hatan maradtunk, mert Tóth Jancsi a századtörzsben lett rádiós. Tóth Pistával találkoztam, Jánossal, meg Lukácsal. A németek állítólag visszanyomták az Elbán átkelt amerikai csapatokat.

Április 17. Az oroszok megindították Schwedtnél a támadást. Ma megint zlj szemle volt. Megnéztek bennünket. Egész este Tóth Ivánnal beszélgettem, s hazai fényké-

peket nézegettem. Hej, az én fényképeim de jó lenne, ha itt lennének. Ma eljöttünk Hohengri-sowból Lützlówba. Ez itt a harmadik vonal. Vajon mit csinálunk itt?

Április 19. Megkezdődött a kiképzés. Egészen az elején, mint háromnapos újoncoknak. Nem tarthat már sokáig. Csuda pocsek egy hely. A vizet lajtban hordják. Mosakodni bizony nem lehet. Éjjel riadószakaszunk puská nélkül ki a 20 állásba. Most itt ülök Varga Sanyival a bunker előtt, s főzünk krumplit, meg pipázunk. 1/2 6-7-ig pergetőz volt. Az oroszok Berlin külvárosában vannak, s állítólag körülverték félkörben. Az angol front áll. Hírek szerint Sillersdorfnál és Gartznál hidfőállást szereztek az oroszok. Ma egész nap kártyáztam, nyertem 300 márkát. A márka értékére jellemző, hogy WC papírnak használjuk. Tegnap az utászok tanyáját megbombázták, több halott és sebesült lett. Ma az ales. látogatott bennünket. Persze szobarend és hasonló nyálánkságok. Az árokból nem kell kinn lenni. Most jó dolgunk van, mert egész nap lógunk, fekszünk, mert esik az eső.

Április 23. Béla nap. Névnapija alkalmából jó apámnak azt kívánom, éltesse az Isten és minél előbb viszontláthassuk egymást. Tamás Béla rád is gondoltam, remélem jobb sorsod van. Este újra ki kellett jönni az állásokba. Bizony azt hittem, Béla napra vége lesz a háborúnak.

Április 24. Ma irtózatoss nagy légitevékenység, az éjszakát az egész század az állásokban töltötte.

Április 25. Ma megkezdődött előlőről a légitevékenység. Lottha megsérült. Állítólag Lázár és a II. század átment az oroszokhoz. Én is Gausserrel, Tomisával megindultunk a németeken keresztül. Szerencsére fogságba estem.

(Az orosz fogságról szóló naplórész is szerkesztőségünk birtokában van. Emlékeztetőül: Bethlen István és Raul Wallenberg is orosz fogságba kerültek.)

Kövári Béla (1923. okt. 5 – 1946. jan. 13. – meghalt a brijanszki erdőben, a fogolytáborban) karpaszományos főhadnagy élete és halála, leventenapló a magyar holokauszt éveiből. A napló egy zuglói lakás mélyén lapult a mártír főhadnagy nővérénél, aki az édesanyám. A szereplők közül már csak ő él, nagyapám 1945-ben meghalt, amikor menekülés közben Szigetváron megtudta, hogy az oroszok átlépték a határt. A naplót egy ismeretlen szombathelyi fogolytárs hozta haza, apám, a korábban hazajött fogoly vitte el az édesanyjának.

Talán még élnek a szombathelyi fogolytárs unokái, és még mi is itt vagyunk, akiknek a rokonai a magyar holokauszt áldozatai.

Nem kívánjuk a szemet szemért, fogat fogért törvényt. Megbocsátunk, de nem felejtünk!

Csisztay Gizella

Szomorú év szomorú tanulsága

A fenti és az alanti című két írás a *Déva és Vidéke* c. lapban jelent meg 1923. augusztus 4-én és december 29-én. Szerzője, lapunk párizsi munkatársának, Kovács Attilának édesapja, aki néhány éven keresztül írta, szerkesztette a lapot, melyben végig kísérté az erdélyi magyarság politikai harcait és a román hatalom csalfaságait. A *Déva és Vidéke* kisvárosi, mondhatni vidéki lap ellenére iskola példája a színvonalas, tartalmas, emelkedett hangvételű és tiszta, ragyogó magyarsággal írott sajtóterméknek. E képen közelítve meg akár a kolozsvári *Ellenzéket*, amely a budapesti sajtót is megelőzte hírei frissességét, veretes nyelvezetét, erőteljes magyar elkötelezettsége mellett is objektív szemlélete mián. (L. I.)

Szomorú esztendőre tekintünk vissza. Az erdélyi magyarság életében, a román impérium óta a legszomorúbbra, legfájdalmasabbra. Harcot harcoltunk, életet éltünk, remélve reméltünk, anélkül, hogy a harc igazi harc, az élet igazi élet, a remény igazi remény lett volna. Úgy jártunk, mint a mesebeli király, akinek házatáján minden elaludt, – kellő eredményt sehol sem tudtunk felmutatni.

Az elmúlt éven át vörös fonálként húzódik keresztül az iskolákért folytatott jogos küzdelem, az alkotmányjavaslat elleni tiltakozás és a Magyar Párt kiépítése.

Lehet-e szomorúság nélkül gondolni mindezekre? Lehet-e elmenni szó nélkül ezek mellett, amelyek nyilvánvalóvá teszik egységtelenségünket és szervezetlenségünket? Nem fájdalmas érzés az, amikor tudjuk, hogy mindnyájan ezt és így akartuk tenni és mégse tudtuk azt elérni? Ne gyűljön össze a keserűség, amikor látjuk, hogy a mind nehezebb és nehezebb megélhetés hogyan gáncsolta el szervezkedéseinket? Hogyan ölte el védelmi energiánkat?

Az elmúlt esztendő valóságos holt szezonnak mondható az erdélyi magyarság szempontjából, éppen a fent elmondottak miatt. Ez nem jelenti azt, hogy azért nem tettük meg a kötelezettségeinket. Távolról sem, hiszen egyházaink valósággal emberfeletti munkát végeztek, sokszor helyettünk is, hogy a libe-

rális kormány iskolapusztító rendeleteinek végrehajtását megakadályozzák. Sajtónk is mindenült és mindenkor hatalmas, dörgő szavakkal adott kifejezést érzéseinknek és kívánalmainknak. Tiltakozón a román ellenzékkel együtt, az alkotmány tervezet ellen s az iskolakérdésekben is mindig felemelte a jog és emberiség érveivel alátámasztott szavát. Életünk leginkább sajtónkon át lüktetett és mutatta ki lelkünk hirtelen, sokszor döbbenetes változásait.

De mindezek ellenére távol voltunk egymástól. A közvetlen érintkezési módok megszakadtak, szívünk nem együtt vert, hanem külön-külön. Sajátságos elhidegülési és elkülönülési folyamat állott be, talán éppen ezeknek a lesújtó iskolarendeleteknek a hatása alatt, mert azok mind jobban és jobban nyilvánvalóbbá tették, hogy a magyarság szervezetei az ő életérdekeit megvédeni s a fejlődés vonalába állítani úgy se tudják, s így mindenki a saját elgondolása és eshetősége, lehetősége szerint fogja keresni boldogulását. Az elhagyatott magyarság szellemi szétszórátása, szétszóródása iszonyú és bomlasztó erővel indult meg, úgy, hogy ezáltal valósággal kétségbeesítő helyzetbe került.

Egyikünknek sincs oka arra, hogy elhallgassa a veszélyt, amit lát. Igaz, hogy nemlétező veszélyeket se szabad falra festeni. Az utóbbi azonban még inkább megbocsátható, mert az erdélyi magyar-

ságnak minden veszélyek ellen felvértezve kell lennie. Így a be nem következő, de megjósolt veszélyek, nem fogják sújtani, de a nem várt és elkövetkező megpróbáltatások annál inkább.

Az erdélyi magyarság szétszórátása és lelki elkülönülésének leszögezése annál inkább szükséges, mert maga a magyarság is belátta ezt és természetes, józan érzékével arra igyekszik, hogy ezt továbbra megakadályozza, lehetetlenné tegye. Mind hangosabb és erősebb az az óhaj, hogy végre a magyarság ügyét olyanok, kell, hogy intézzék, akik tenni is tudnak valamit. Lehetnek ezek az intézők a régiek is, de ezután kettőzött energiával kell odahatniok, hogy a magyarság véleménye és akarata teljes mértékben diadalra vihető legyen.

Jól tudjuk, hogy az akarat eddig is megvolt, s csak a lehetetlen helyzetek ólomsúlya volt az, amely minden igazán jogos szándékainkat elgáncsolta. De a jövőre nézve irányadónak kell elfogadnunk a szellemi egységet, amely mindnyájunkat egészen összetart s amely még a legnagyobb sikertelenségek közben is megdönthetetlen hittel vallja, hogy ez mindnyájunk akarata és energiájának végső megfeszítése, legnagyobb teljesítménye volt.

Hozzá kell szoknunk ahhoz, hogy energiánkat nem emésztheti fel a napi kenyér utáni munka, hanem áldoznunk kell az összmagyarság szellemének kialakulásáért és továbbfejlődéséért is. Meg kell teremtenünk az együttérzést, az egymás iránti jóindulatot, hogy csüggedésünk pillanataiban egymástól nyerjünk bizalmat, reményt és kitartást.

Az elmúlt szomorú esztendőből ezt a tanulságot tanulhattuk meg valamenynyien. Szomorít esztendő szomorú tanulsága. Reméljük, hogy az új esztendőben eredménnyel fogjuk használni tudni ezt a szomorú tanulságot.

A kisebbségek védelme

Kétségtől a Wilson által hirdetett önrendelkezési elv volt az, amely a háború befejezését, illetve a központi hatalmak vereségét elősegítette. Az antant Közép-Európa konglomerát népességébe olyan biztosan helyezte el ezt a bombát, hogy hatása nem sokáig késhetett; Az Osztrák-Magyar Monarchia összeomlott s vele együtt a háború is elvesztődött.

A 32. székely határvasdász-zászlóalj új laktanyája Gyimesfelsőlokon, 1942-1943 tele.

Az önrendelkezési elvnek a propagálása természetesen a nemzeti eszmének, az egyes nemzetek nemzeti ideáljának a felélesztését vonta maga után. A nemzeti érzés nemcsak Közép-Európában s a Balkánon, hanem úgyszólván az egész világon végigsepert és tűzbe borította az emberi szíveket. S különösen az eddig más nép állami hatalma alatt élő népek gondolták azt, hogy rájuk egy új korszak hajnala köszönt. Új korszaké, amelyben nemzeti értékük teljes kivetítésével, a saját akaratauk szerint új és új nemzeti és emberi ideálokat fognak megvalósítani.

E nemzeti önérzet fellobbanása alóli szinte még egyéni kivétel se történt. Ennek az eszmének óriási elterjedését, illetve hatását mutatja egyrészt a cionizmus, mely a világ minden részébe szétszórt zsidóságot is többé-kevésbé egyesíteni tudta, másrészt a török hatalom, a sokat hangoztatott európai beteg ember, újjáéledése, hatalmának feltámadása, és annak az Antant által történt minden feltétel nélküli elismerése.

Történelmi szükségszerűséggé vált tehát az ebben az időben kisebbségekké vált vagy már kisebbségben élt népek szenvedése, illetőleg semmibevévése. Szenvedés egyrészt: lelki okokból, hogy ugyanakkor, amikor a többi népek legszebb álmait megvalósítását tudták elérni, akkor ők még a normális életben is, nemzeti sajátosságainak elfojtásán kívül, akadályozva vannak.

A magyar népnél ehhez még az ezeréves haza szétesése is hozzájárult. Nem csoda, ha olyan szenvedéseket érzett, melyekről azt hitte, sohase fogja tudni kiheverni. S ezt a fájdalmat nemcsak mi állapítjuk meg, most utólag, hanem úgy román, mint másrészen is teljesen elismerték és látszólag, legalább szavakban, azon

voltak, hogy azt elviselhetőbbé tegyék. A békeszerződés megalkotója szerint a háborút megnyert hatalom saját magával került volna összeütközésbe, ha nem gondoskodik a kisebbségek védelméről. Ezt annyival is inkább meg kellett tennie, mert háborúzásának oka, különösen Wilson feltűnte után, az elnyomott népek felszabadítása volt. S mivel ezt a felszabadítást nem tudta földrajzilag úgy végrehajtani, hogy maradék nélküli egységes nemzeti államokat alkosson, kénytelen volt új kisebbségeket létrehozni. S, hogy, nehogy esetleg ezek is elnyomassanak, alkotta meg a kisebbségi klauzulákat a békeszerződésben s azután a Népszövetséget, amelynek a kisebbségek védelmét is kötelességévé tette.

Igy állt a dolog jog szerint, s látszatára a hatalmak mindennek eleget is tettek. Nem számítottak, illetve nem számíthattak arra, hogy a Népszövetség, tekintettel arra, hogy mind érdekelt államok megbízottaiból áll, nem fogja hivatását pontosan teljesíteni.

A Népszövetségnek ez eleinte nem is állt módjában. Az európai horizonton t. i. olyan hatalmas, népeket, országokat, államokat alapjaiban érintő áramlatok süvítették keresztül, hogy ebben az álló harcban, ebben a türelmes, ideges várakozásban a kisebbségi kérdés nemcsak a külföldi államok aeropágia előtt, hanem magában az országokban, belföldön is másodrangú kérdéssé váltott, annak minden fontossága dacára is. Ezek voltak és még talán ma is azok: az új határok biztosítása, azután a munka és tüke harca miatt a bolsevizmus elfojtása, a reakció erősítése, vagyis a társadalmi harc netáni kirobbanásának megfékezése, másrészt az a lehetetlen gazdasági küzdelem, amely egész Európán végigsepert s amelynek bom-

lasztó, züllesztő hatása mind jobban és jobban bontakozik ki.

Pedig, ha jól meggondoljuk a dolgot, mindkét esetben a kisebbségek teljes állampolgárosítása volna az a mentőszerszám, amely sok és nagyterületű helyen megoldást, illetve nyugalmat hozna. Mert a kisebbségek nyugtalankodása, elégedetlensége sokban hozzájárult ahhoz, hogy a kormány rúdjánál álló vezérférfiak rémképeket lássanak s hol ezt, hol a másik bomlasztó csíra növekedését vegyék észre; a kisebbségeknek emberi jogokért vívott harcát tetszésük szerint magyarázhatták, amiért sok ízben olyan káros rendszabályokat léptettek életbe, amelyek nemcsak a kisebbségekre, de az uralkodó nemzetre és annak fejlődésére is káros hatással voltak.

Ezek az állapotok még ma is tartanak, s csak annyiban rosszabbodtak, hogy itt, Romániában rendszerré nőtte ki magát: a kisebbségek beolvasztására teljes gőzzel megindult a munka. A Népszövetség több évi működése után most már kisebbségi ügyekkel is ráér foglalkozni. Mindenesetre nagy előny ránk nézve és általánosságban haladás ez is. A nagy kérdéseket jól-rosszul megoldották, így hát ideje, hogy ránk is sor kerüljön.

Az igazi cél, az igazi rendszabály, illetve ügyszabályzat még nem alakult ki, mert az eszme még nem ösztönén kívánja ezt a munkát. Valódi segítséget a Népszövetség még alig nyújtott, mert a nemzeti államok szuverenitási falán hajótörést szenvedtek és szenvednek ma is, és talán a jövőben is. A történelem csak lassan munkálhat azon, hogy ezt a bíróságot a nemzetek hiúsága elismerje, illetve nemzeti zászlaját előtte meghajtsa.

Nem is csodálkozni való dolog tehát az, ha a Népszövetség kiküldötteinek Romániában való tartózkodásáról az erdélyi magyar kisebbségeket képviselő jogi személyek mit se tudnak. Elég, ha az egyik miniszter fogadja őket a fővárosban és kijelenti, hogy a kisebbségek minden szabadságot élveznek s így panaszra nem is lehet okuk.

Az utazás, az alkalmasszerűség mégis arra fogja kényszeríteni őket, fentiekkel ellentétben, hogy érintkezni fognak a kisebbségekkel. Ez programon kívül fog történni, de előbbre fogja vinni és csak ez fogja előbbre vinni azt a kérdést, amelynek megoldása nélkül igazi nyugalom Közép-Európában sohasem lesz.

Kovács Károly

1941-1992 között

Az alábbi írásban arra vállalkozom, hogy megvizsgáljam, miként változott a kalotaszegi magyarság etnikai képe mintegy 50 év alatt.

Az adatok szerint (ld. Az 1.sz. és a 2. sz. számú térképet) Bánffy-hunyadon, Középlakon, Váralmás, Egeresen illetve környékén, Gyaluban és Szászfenesen, valamint Kisbácson és Szucságon csökkent jelentősen a magyarok százalékos aránya. Itt előljáróban meg kell jegyez-

zem, hogy Egeresen, Gyaluban és Szászfenesen 1941 előtt hagyományosan alacsonyabb volt a magyarság aránya, mint 1941-ben. Egeres és Szászfenes ekkor vált román abszolút többségűből magyar abszolút többségűvé, valamint Gyaluban ekkor lett jelentős a magyarság térnyerése. Az, hogy 1941-ben a fenti jelenségek megtörténtek, annak oka lehet, hogy az 1940 augusztus 30-iki második bécsi döntés által meghúzott demarkációs vonal mentén kisebb etnikai átrendeződések mentek végbe.

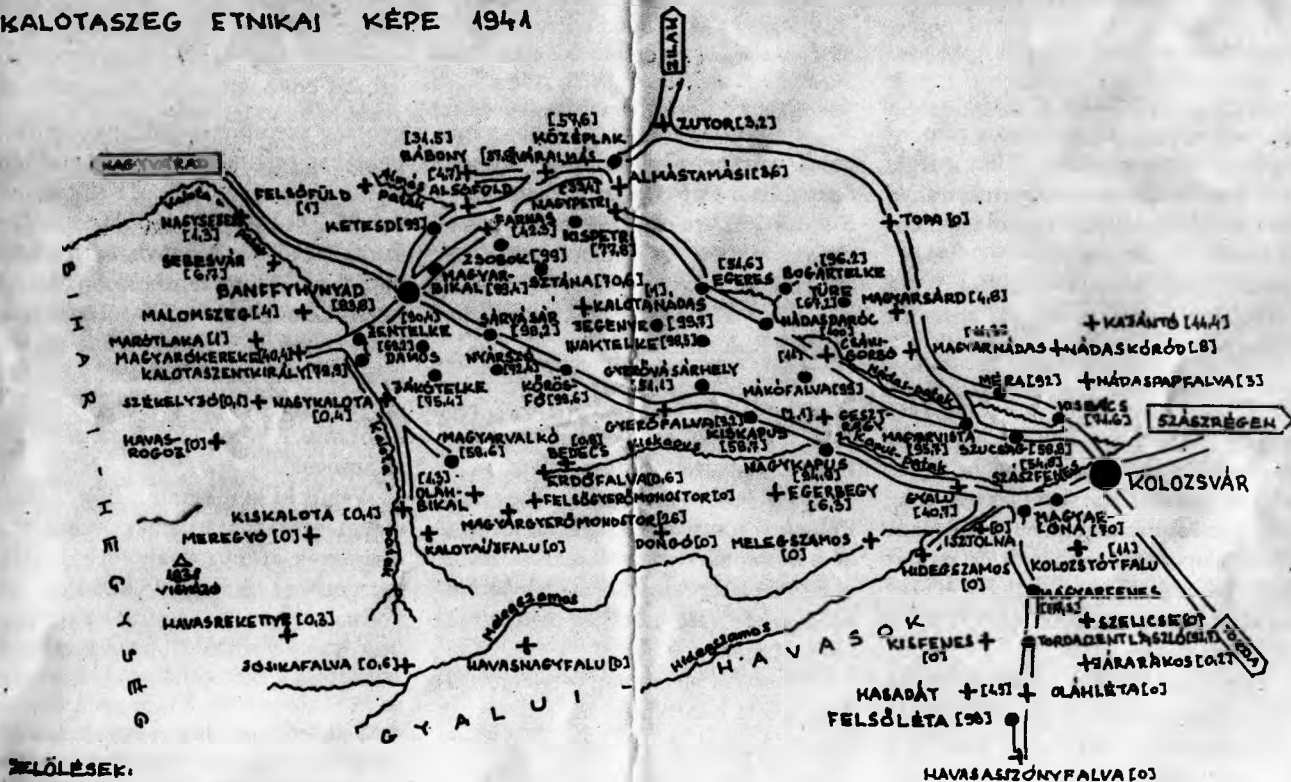
Ezzel szemben olyan drasztikus aránycsökkenés nem volt várható a magyarság körében, mint ahogy azt az

1992-es népszámlálási adatok mutatják. (Középlak, Egeres, Gyalu, Szászfenes, Kisbács és Szucseág).

A magyarság arányai csökkenésének több oka lehet:

- Spontán csökkenés
- Ipartelepítés
- Urbanizáció
- Mesterséges román betelepítés

Spontán csökkenés a magyarok arányában, méghozzá tekintélyes mértékben Középlakon következett be. Itt mesterséges román betelepítés nem volt. Mindez azért történhetett meg, mert a helység nem volt városi rangú, továbbá nem volt a környéken iparvi-

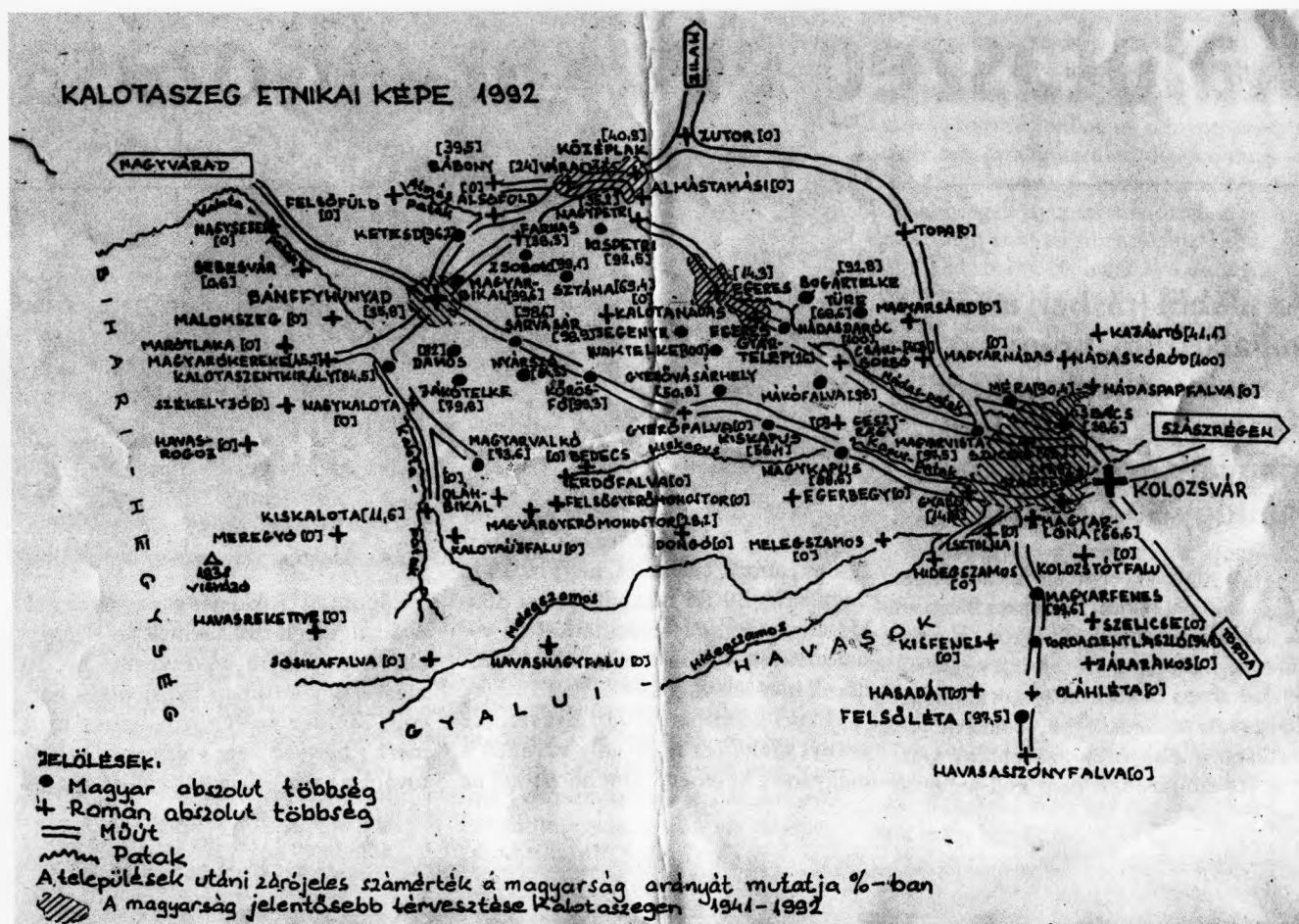

MEGLÖLÉSEK:

- Magyar abszolút többség
- + Román abszolút többség

== M50t

A települések utáni zárójeles számérték a magyarság arányát mutatja %-ban

2. sz. térkép

dék, ami módot adott volna a román-ság betelepítésére. Középlakon mégis 17,2 %-ot csökkent a magyarok aránya 1941 és 1992 között. Vagyis csaknem felcserélődtek az arányok 1910-hez képest. (60%-40%-ról -40%-60%-ra). Így Középlak elveszítette magyar abszolút többségét.

Középlak mellett a közeli Vár-almáson is a fentihez hasonló változások mentek végbe. Ez is spontán változás volt, betelepítéshez illetve iparosításhoz nem volt köze, nem volt a település továbbá városi rangú, mégis jelentősen csökkent fél évszázad alatt a magyarok aránya (37,8 %-ról 24%-ra).

Az iparosításra Kalotaszegen Egeres kaolinbányája adhatott lehetőséget. Ide mesterségesen annyi román telepítettek, hogy Egeres helységben 51,6 %-ról 14,3 %-ra csökkent a magyarok arányszáma 1941-1992 között.

Mindemellett egy új település is épült: Egeres gyártelep, ahol a népszámlálás idején, 1992-ben 26 % volt a magyarok aránya.

Jelentősen csökkent továbbá a magyarság aránya Gyalun, Szászfenésen, Szucseágon és Kisbácson. Szucseág és Kisbács 1992-re elveszítette hagyományos magyar többségét. A fentiek közvetlenül Kolozsvár vonzáskörzetéhez kapcsolódó települések, csaknem egybeépültek Kolozsvárral.

Gyaluban 25,9 %-ot, Szászfenésen 36,9 %-ot, Szucseágon 13,7 %-ot, Kisbácson 33 %-ot csökkent a magyarok száma a fent jelzett időszakban.

Így a felsorolt adatok a magyarság Kolozsvár tözsomszédságában bekövetkezett jelentős térvészése a Kolozsvárra betelepített román tömegek peremközségekbe való erőteljes beszívárgását mutatják.

A mesterséges román betelepítés áldozata lett Bánffyahunyad, Kalotaszeg fővárosa, ahol az 1941-es 83,8 %-ról 1992-re 35,8 %-ra süllyedt a magyarok aránya.

Kalotaszeg többi településén 1941-hez viszonyítva lényegesen nem változtak az arányok, illetve még jobb képet mutatnak a ma-

gyarság szempontjából. Ilyen pozitív példákat találhatunk Magyarvalkón, ahol 58,6 %-ról 73,6 %-ra, Kalotadamoson 69,2 %-ról 82 %-ra, Nyárszón 72,4 %-ról 84,3 %-ra, Bábonyban 31,4 %-ról 39,5 %-ra, Kalotaszentkirályon (Zentelkével összevonva) 78,5 %-ról 84,5 %-ra, Kispetriben 77,7 %-ról 92,5 %-ra, Magyarókeréken 40,4 %-ról 45,2 %-ra, Magyarfenésen 87,3 %-ról 99,6 %-ra Kis-kalotán 0,1 %-ról 11,6 %-ra változtak az arányok.

Végül ki kell emelni, hogy szinte megmagyarázhatatlanul növekedett a magyarok aránya Csákgigorbón (Magyargorbón) 11 %-ról 45,8 %-ra.*

Sebesy Tamás

* (Valószínűsíthető, hogy a magyarság növekedését Csákgigorbón és a többi kalotaszegi helységben azzal lehet megmagyarázni, hogy a magyar anyanyelvű cigányság a népszámlálás alkalmával magát magyarnak vallja. Erre számtalan példa van Erdélyben – a szerk.)

Bartha Miklós emlékezete

A Székelyföld nem csupán olyan, sokak által tisztelt és mindenki által ismert nagyságokat adott a magyarságnak, mint például Apor Péter, Benedek Elek, Dózsa György, Gábor Áron, Körösi Csoma Sándor, Mikes Kelemen, gróf Mikó Imre, (zsögödi) Nagy Imre, Nyirő József vagy éppen Orbán Balázs voltak. Hanem olyanokat is, akiknek neveivel e sor nyugodtan folytatható lenne, ám némely, rendkívül erős érdekérvényesítő képességgel rendelkező köröknek nem állt és ma sem áll érdekében nevük gyakori szerepeltetése, emléküket ébrentartása. Ők a „feledésre ítélték”, akik az ifjabb nemzedékek tudatából nem „kiesnek,” hanem – nyugodtan fogalmazhatunk így – be sem kerülnek oda. Lapunk oldalain már tettünk némely kísérleteket – Jancsó Benedek vagy Márton Ferenc esetében – az agyonhallgatásuk miatt tátongó úr, ha mégoly szerény kísérletnek is tűnő betöltésére. E sort most folytassuk a politikus és író, de mindenkinek előtt a valaha élt egyik legnagyobb magyar publicista, az éppen száz éve elhunyt Bartha Miklós emlékének felidézésével.

Bartha Miklós 1847. november 14-én született a székelyföldi (Udvarhely megyei) Rugonfalván. Atyja, berei Bartha Gergely a Nyikó menti falu első modern gazdája volt, aki részt vett az 1848/49-es szabadságharcban, – s századosi rendfokozatig vitte – amiért is a bukást követően egy évi börtönrre ítélték. Miklós fia elemi iskolai tanulmányait odahaza végezte, majd járt a segesvári szász iskolába, ahonnan útja a székelyudvarhelyi református kollégiumba kanyarodott. Itt érettségizett. Írói képességei már korán, kollégistakorában megnyilvánultak. Aztán 1866-ban felkerült a fővárosba, ahol az egyetemen megkezdte jogi tanulmányait. Az ifjúság mozgalmában lelkesen részt vállalt, hamarosan a szellemi vezetők közé került. Ebben az időben szövődnek első kapcsolatai a hírlapírással. Ám atyja halála az immár végzett jogászt arra készteti, hogy állást vállaljon: 1872-ben hazatér, s itt megválasztják Udvarhely megye első aljegyzőjévé. Munkáját nem végezhette rosszul, mert már a következő, 1873-as évben a megye egyik országgyűlési képviselőjének választják. (Említsük meg, hogy a másik Udvarhely megyei választókerület ekkor a Bartha szülőhelyéhez igen közeli, ugyancsak e megye területén található Szombathalván, ám néhány hónappal korábban, 1847. április 15-én született barátját és fegyvertársát, Ugron Gábort választja képviselőjéül.)

Nos, Bartha mindössze 26 éves, amikor bekapcsolódik az országos politikába, s amint az egy székelyhez illik, osztatlan lelkesedéssel fordul a függetlenségi elveket valló radikálisok felé. Barthára sok mindent lehet mondani – bizonyos esetekben ráfogni, megrágalmazni – de azt, hogy megalkuvó, vagy gyáva lett volna, még legmegveszekedettebb ellenségei sem merték róla állítani soha! Aki pedig nem volt megalkuvó, az néhány évvel 1867 után az osztrák-magyar kiegyezést bizony kikoldult alamizsnának érezte. Így volt ezzel Bartha is. Tisza Kálmának a függetlenségi eszmékkel szemben tanúsított hűtlensége pedig már egyenest a politikából ábrándította ki a megalkuvást nem ismerő ifjú székelyt. Ott hagy tehát csapat papot, s elkedvetlenedve hazatér Rugonfalvára gazdálkodni. Aztán 1879-ben szerény hivatalt vállal Erdély fővárosában Kolozsvárott. S mert legyőzhetetlen vonzalmat érzett a hírlapírás iránt, még ebben az évben belépett a helyi Magyar Polgár szerkesztőségébe. Az ide-oda ugráltatás persze nem elégítette ki, s 1880 október elsején saját lapot alapít Ellenzék néven. Azért választotta e címet, hogy – mint maga írta – „soha, semmiféle kormányhatalomnak zsoldjába ne szegődhessék.”

(E megtörhetetlen jellemre való felfogás előtt a most Bartha halála után száz évvel élő tisztelője önkéntelenül is fejte

hajt. Olvasóm talán megbocsátja e kis kitérőt az életút állomásainak ismertetése közepette, de ma, amikor oly gyakori a közéleti tisztátalanság, oly eluralkodott a korrupció, s oly sokszor veszünk észre pénzért, egyéb anyagi javakért történt árulást korunk politikai pojmái között: Bartha rendíthetlensége egyenest lenyűgöző...)

Az Ellenzék új szint, új hangot és új szellemet jelentett a magyar, mindenkinek előtt az erdélyi sajtó életében. Bartha lapja rövid időn belül közkedvelt, s a szűkebb pátria legelterjedtebb, mi több legtekintélyesebb lapjává válik. Az ismerteté váláshoz azonban – el kell ismerni – erősen hozzájárult egy csúnya skandalum. Az történt, hogy Bartha lapjában még 1880-ban néhány soros írásban védelmére kelt azoknak a magyar önkénteseknek, akiket a kolozsvári közös gyalogezred egyik hadnagya „magyar kutyák”-nak nevezett. Ha jól meggondoljuk, akkor Magyarország területén magyar katonákat e szavakkal illetni: ez igencsak elítélendő cselekedet. A hadnagy azonban elégtételt kért, amit Bartha megtagadott. Erre a pimasz hadnagy a szerkesztőségben rátört a fegyvertelen Barthára, s egy társával együtt össze-vissza kaszabolta az újságíró. Vagyis két fegyveres rontott rá egy fegyvertelenre – ez akár 2005 Magyarországon is megtörténhetett volna, mint oly sok más alkalom... Bartha fején, arcán, karján, kezén mintegy 24 sebet kapott, s noha elszántan védekezett, napokon keresztül élet és halál között vergődött. Az esetről híre ment, s a szerkesztőség előtt hamarosan több ezres tömeg tüntetett a katonaság ellen, a tettesek megbüntetését követelve. Bartha ügyében még küldöttséget is menesztettek a királyhoz, aki mindent megígért, de – s ez is emlékeztet a mi korunkra – nem történt semmi. A bűnösök nem kerültek kézre...

Az Ellenzék viszont ismertté vált, Bartha pedig oldalain elszánt harcot indított a magyarság jogaiért, érdekeiért és becsületéért. Aztán 1881. májusában Kolozsvár egyik kerülete, (s vele egyidejűleg Szilágysomlyó is) megválasztja Barthát országgyűlési képviselőjének. Ő pedig a Függetlenségi Pártnak és politikának egyik legkimagaslóbb vezető személyiségévé válik. Magáévá teszi barátja, Ugron Gábor úgy a valósággal, mint az egyetemes magyar érdekekkel számoló felfogását. A parlamenti élet mindjobban a fővároshoz köti, az Ellenzékhez fűződő kapcsolatai meglazulnak. Írásai 1891-től Ma-

gyar Hírlap, 1893-tól pedig főleg a Magyarországi oldalain jelennek meg.

Írásművészetét már életében elismerték. Egyszerűség, elmélyedés, színes, ragyogó képek és hasonlatok, ugyanakkor finom derű tették élvezetessé írásait. Míg a szépirot a szemléletes stílus, a publicistát a harciasság, a kemény ütközések keresése jellemezte. Ha valamilyen magyar sérelemmel találkozott: Bartha nem habozott, s írói fegyverzetének egész arzenáljával bocsátkozott az önvédelmi harcban. Leghatásosabb fegyvere a megsemmisítő gúny és a gyilkos ironia volt. Mindkét téren máig felülmúlhatatlan.

Mielőtt Bartha Budapestre távozott volna, közéleti megnyilvánulásainak egyik legfontosabbjáról még feltétlenül említést kell tennünk. Az 1880-as években Erdélyben lábra kapott a közművelődési egyesületeket létrehívó láz. Azt nem lehet állítani, hogy Erdély magyarsága túl korán ébredt volna e téren, vagy azt, hogy túlságosan elsietve látott volna munkához. Mégpedig azért nem, mert nagyszabedű központtal már 1861 óta működött a megfelelő román szerveződés az ASTRA (Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român), az erdélyi románság közművelődési szervezete. Bartha, – ki más? – szorgalmazta a magyar közművelődési szervezet létrehozását, s írásaival cselekvésre ösztönözte honfitársait. Fáradozásának eredményeként 1885 nyarán Kolozsvár központtal létre is jött az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, rövidítve EMKE. Elnöke gróf Bethlen Gábor míg négy alelnökének egyike Bartha Miklós lett. (Noha jelen írásunk célja nem az EMKE működésének ismertetése, jegyezzük meg, hogy az első világháborúig alapító és rendes tagjainak száma mintegy húszezzerre gyarapodott, tevékenysége pedig tizenhat vármegyére terjedt ki. Népiskolákat, óvodákat, árvaházakat, népes

katonai könyvtárakat tartott fenn, olvasó- és dalosköröket szervezett. Ipari, fogasztási és hitelszövetkezeteket szervezett, irodalmi, tudományos és ismeretterjesztő műveket adott ki. S mert a turisztika különösen közel áll e sorok írójához, legyen szabad egy kis elfoglaltsággal külön is kiemelni e helyt az EMKE egyik e körbe tartozó legsikeresebb kiadványát, a Sándor József és Merza Gyula szerkesztette, 1891-ben Kolozsvárott megjelent Úti-kalauzt...) Bartha Miklósnak pedig bátran tudjuk be érdemül, hogy egyike volt azoknak, akik kimozdították a tespedésből, a közművelődés iránti közömbös-ségből a jó magyarokat, s hogy hatalmas szellemi pezsgés serkentője volt. Amidőn a gépezet beindult, Bartha a mozgalom egyik zászlóvivője immár nyugodtan távozhattott Budapestre. Az úgy jó kezekbe került, az Egyesület vagyona pedig közadakozásból szépen gyarapodott. Volt is részéről mit kisajátítani a veszített világháborút követően Erdélyre rátelepedő új kőzhatalomnak...

Bartha politikai programjában a függetlenségi eszmét, egyvennyolc örökséget nem valamely megrögzött öncélért, hanem azért vállalta, mert meggyőződése volt, hogy Béccsel az együttműködés egyrészt lehetetlen, másrészt pedig csak hátrányára van a magyarságnak. Az állandó és örökös, mindamellett pedig még meddőnek is nevezhető közjogi viták csak arra jők, hogy közvéleményünk figyelmét elvonják más, létfontosságú problémákról.

Mindenek előtt a nemzetiségi kérdésről!

Arról a nemzetiségi kérdésről, amely Bartha negyedszázados közéleti pályája alatt nőtte ki magát a magyarság végzetes kérdésévé. Bartha észlelte a veszélyt, s a maga részéről kíméletlenül támadta a nemzetiségi uszítást. Elkötelezettje volt a békés és testvéri együttműködésnek, de

nem támogathatta az elszakadási törekvésekbe torkolló, a magyarság elleni áskálódásokat, izgatásokat, szervezkedéseket. Ám mindhiába kért, követelt, buzdított! Mindhiába támadta a kormányt és pártját gyalázatos tehetetlenségéért, hozzá nem értő kapkodásáért, erélytelen és gyámoltalan pipogyaságáért! Akik látták a vátesz hadakozását, nagy naivan azt hitték, hogy mindaz amit mond, merő ellenzéki eskedés csupán, kár figyelni rá! Hadd beszéljen, hadd írjon Bartha; neki mint ellenzékieknek ez a dolga! Vagyis az, hogy mindent rossznak találjon ami van! Nem és nem akarták őt megérteni! A kortársai! Az utókor pedig agyonhallgatja! Ha tehát arra vetemednénk, hogy kutatni kezdjük a magyar történelmi tragédiák okait: álljunk meg a Jancsó Benedek és a Bartha Miklósok életművénél, mert van mondanivalójuk a részünkre! Ha pedig ez így túl sejtelmesen hangzik, szívesen fogalmazunk in medias res.

Bartha Miklós (és Jancsó Benedek) szerint a nemzetiségi kérdést kortársaiknak, – mindenekelőtt a döntéshozó politikusoknak – a magyar államegység feltétlen és mindenek előtt való megóvása szempontjából kell nézniük. Az államegység megóvásának mindent megelőző primátust kell élveznie, mert ez a non plus ultra! Azt, hogy mi az állam érdeke, a fienzei titkár, Niccolò Machiavelli már jó ideje írásba foglalta az „Il principe” vagyis „A fejedelem” című, eredményesen politizálni kívánók részére bizony örökérvényű munkájában. Ha a politikai kiskátét alaposan ismerő és hasznosító román, cseh és szerb politikusok mellett a magyar vezetőknek is lett volna indíttatásuk, hogy megtanulják a politika művészetét, talán többre is telt volna nekik, mint hogy Bartha figyelmeztetéseit elintézzék azzal, hogy „Kritizáljon, aggályoskodjon, legyen vérszomádár. Ismerjük az ellenzéki nyafogásokat!” Ha ez így nem is hangzott el, a kormánypárti megnyilvánulások értelme ez volt. Sajnos!

Mert a Bartha halála után tizenöt évvel reánk szakadt trianoni katasztrófa bebizonyította, hogy az 1867-es kiegyezést követő fél évszázad magyar nemzetiségi politikája maga volt a nemzet öngyilkossága! Olyan súlyos és végzetes tévedésekkel volt terhes, oly mérhetetlen dilettantizmustól volt vezérelt, amely példa nélkül áll a politika modern történetében! A velejéig amatőr politizálás volt ez, olyan, amely a profikat még egy lenéző mosolyra sem készítte, mert még erre is sajnálják a fáradságot. Ez a politika nem akarta és nem tudta végrehajtani az élet által számára kijelölt legelső és legfontosabb célt: a magyar birodalom területi és politikai egységét.

Ha viszont ezt nem akarta, akkor mit akart???

HELYREIGAZÍTÁS

Legutóbbi számunkban dr. Polgárdy Geza: „A feledésre ítélt Márton Ferenc” című írásába több hiba került, melyeket az alábbiak szerint javítottunk:

Az írás második mondata így hangzik:

Eleg, ha néhányukat említjük meg, így a csikszentdomokosi születésű római katolikus püspök, *Márton Áron* (1896-1980), a napvilágot Székelyudvarhelyen meglátott grafikus és templomfestő *Márton Lajos* (1891-1953), a Csikszentkirályi szülőfalujának tudó ferences tartományfőnök *Márton József Lajos* (1810-1883), a Zetelakán 1921-ben született színműri és színész *Márton János*, vagy a Szentegyházas faluról származó, 1928-ban született műszaki szakíró és szótarszerkesztő *Márton Gyárfás* nevét.

Az első oldal harmadik oszlopának közepén idézőjellel kezdődő szakasz: „Elég...” mint idézet az oldal utolsó szavával fejeződik be, tehát a ... buzog”. szó után az idézetet be kell fejezni. Az idézett szakaszban kétszer is előfordul a „tarisnya” szó, mely helytelen, mivel az idézett szövegben mindkétyszer „tarisnya” szerepel. Az eredeti idézett szövegben nincs új bekezdés, tehát a szöveg tévesen került megtörsére ott, hogy „Márton Ferenc négyszáz...” stb.

Végül az írás harmadik oldalának harmadik oszlopában szereplő dr. Dékám Lajos helyesen: dr. Nékám Lajos.

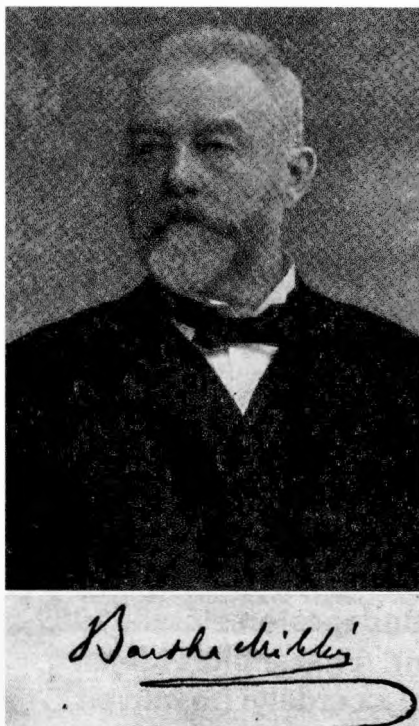
A felsorolt hibákért Olvasóink és a Szerző elnézését kérjük! (a szerk.)

Jól tudom persze, hogy amikor e kérdést Bartha Miklós nyomán feszegetni merészelem: tilalomfába ütközöm! Magyarországon ma nem hogy nem szokás magyar nemzeti érdekekkel foglalkozni, de egyenesen szigorúan tilos és életveszélyes! Pedig ez még mind semmi, hiszen Bartha Miklós kapcsán a java még csak most jön! Mivelhogy megérkeztünk a kazár kérdéshez...

Az, hogy Bartha Miklós felismerte a kazár kérdést, kifejezetten a nemzetiségi kérdéssel való gyakori foglalatosságának volt köszönhető. Szülőföldjén Erdélyben román és szász nemzetiségi törekvésekkel találta szemben magát ám felkerülve a fővárosba horizontja kiszélesedett. Immfár látnia kellett, hogy nem csak Erdélyben vannak nemzetiségi problémák, de az ország más részeiben is. A kilencvenes évek vége felé Bartha eljutott a rutén kérdésig. Ekkor figyelt fel e problémára Darányi Ignác földművelésügyi miniszter is, s ekkor kapott megbízást Egán Ede a hegyvidéki akció megszervezésére. Bartha pedig, – aki mind Darányival, mind Egánnal szívélyes kapcsolatokat ápolt, maga is tanulmányozni kezdte a ruténság – a mi korunkhoz közelebb álló kifejezéssel ruszinok – nyomorúságos helyzetét. A magyarság mellett, a magyarsággal együtt élő nem kevés számú nép közül talán az egyetlen, amely nem szegezett dárdát a mellünknek, amely nem támadt ellenünk, amelynek nem voltak elszakadási törekvései. Mely iránt Bartha mély emberi igazságérzetből táplálkozó őszinte rokonszenvet érzett. Hiszen látta, hogy e hegyvidéki nép kopár és kicsiny földjén örökös harcban áll a mostoha természettel, hogy igénytelen, egyszerű és becsületes. (Azt már mi vagyunk kénytelenek hozzátenni, hogy mindemellett kicsit élhetetlen is, – de Bartha ezt nem mondta és nem írta le.) S ez az igénytelen, egyszerű és becsületes rutén népesség szemben találta magát egy élhetetlennek nem nevezhető népességgel, a Galíciából beözönlő kazársággal...

Most pedig itt az ideje, hogy messzire hajtsuk a mind forróbbá váló követ, mert nem célszerű tovább szorongatni. Legjobb, ha céljait illetően őt magát, Bartha Miklóst idézzük:

„...nem tűröm, hogy bárki is holmi türelmetlenséget lásson soraimban. Éppen ezért nem is használom a zsidó szót azon nép megnevezésénél, amelyről írok. Még a látszatát is kerülni óhajtom annak, mintha általánosítani akarnék. Megkülönböztetem a kazárt, aki idegen a zsidótól, aki magyar, és nem a zsidókról írok, hanem a kazárokról. Teszem pedig ezt nem a szépítgetés hanem az igazság okából... Ezzel szemben a zsidó vallású magyaroktól megkívánom, hogy ők se általánosítsanak. A kazárok dolgából ne csináljanak zsidó-kérdést.”

Vannak akik Bartha „KAZÁR FÖLDÖN” című művét amelyről fentebb írtunk, s amelyből idéztünk is, az író legfontosabb művének tartják. Az említett kolozvári Ellenzék című lap 1901. január 1-jén kezdte meg folytatásokban, sorozatként történő közlését, s még ugyanabban az évben könyv alakban is megjelent. Azóta aztán több kiadást is megért. Hogy Bartha legfontosabb műve-e vagy sem, azt megítélésem szerint a mindenkori olvasónak kell eldöntenie. Ami bizonyos az az, hogy Bartha Miklós nem egy „egykönyves” író! Korábban már említettük volna 1897-ben megjelent, apró, poétikus hangvételű írásokat tartalmazó „Hangulatok” című kötetét. De arra is fel kell hívunk a figyelmet, hogy Budapesten, 1908-13 között megjelent, „BARTHA MIKLÓS ÖSSZEGYÜJTÖTT MUNKÁI” című, hat vastag kötetből álló oeuvre-je (műalkotás, műalkotások összessége – a szerk.) sem kizárólag e művét tartalmazza... Írásainak során túlmenően tartalmazza még nagybátyja, Sebesi Samu – Bartha édesanyját Sebesi Annának hívták – „Bartha Miklós élete és működése” című, kilencven oldalas írását Szerzőnk-ről. Ennél jobb összefoglalást Bartha életéről és munkásságáról nem ismerek, s jelen írás elkészítésénél adataira magam is támaszkodtam. Ezért Bartha személye és munkái iránt érdeklődő Olvasóinknak ez írást jó szívvel ajánlom.

A „Kazár földön” megjelenése után Bartha Miklós már nem élt sokáig. Száz évvel ezelőtt, 1905. október 19-én Budapesten, a belvárosi Deák Ferenc u. 15. szám alatti házban lévő lakásán agyvérzésben elhunyt, temetése két nappal ké-

sőbb, október 21-én volt, délután 13 óra körül a közeli, Kerepesi úti temetőben, amelyet Nemzeti Panteonunknak tekintünk. Gyermeke nem volt, özvegyét Kossuth Ferenc kísérte. Az egyházi szertartást Haypál Benő református lelkész végezte. Sírja ma is itt, a Deák mauzóleum közelében, a 28-as parcella I. sorának 42. helyén található. A kiváló szobrászunk, Kallós Ede alkotta fekvő bronzszobra egy mészkőből készült talapzaton várja az idők múlását. Szívesen írnám azt, hogy „sír-emlékén soha nem hervadnak el a virágok, amelyeket az ezt méltán megérdemlő nagyságára emlékezve helyez rá a halás utókor nevében némely tisztelője.” Amióta ezt nem írom, annak oka az, hogy ebből egy szó sem igaz... Még soha nem láttam Bartha sír-emlékén egyetlen szál virágot sem... Hiába, – nagy emberekben gazdag nemzet vagyunk, – igazi nagyságaink legtöbbjét nyugodtan elfeledhetjük, még mindig marad elég...

Visszatérve Bartha temetésére, a sírnál természetesen több gyászbeszéd is elhangzott. Gróf Apponyi Albert búcsúztató szavai során a Bartha Miklós halálával a nemzetet ért fájdalmas veszteséget ahhoz a tragikumhoz hasonlította, amelyet a tengernagy érez, midőn a döntő ütközet előtt veszt el legerősebb páncélos hajóját. Apponyi e szavait illetően látnoknak bizonyult, hiszen már ekkor, 1905 őszén érezte a „döntő ütközet” – mi, kései utódok ezt első világháborúként tartjuk számon – nem túl távoli bekövetkezését. S hogy Bartha Miklós volt-e ezen döntő ütközet előtt a „legerősebb páncélos hajó”? A sírnál elmondott búcsúbeszéd-ek rendszeresen tartalmazznak erős túlzásokat, mint amilyen például az „emléked örökké megőrizzuk” szavakat... Elismerem, azt, hogy ez az „örökké” hány órát, napot, hónapot, esetleg évet jelent a valóságban, azt nem itt, Bartha Miklós kapcsán kell – megkérdőjelezve e végrehajthatatlan tartalmú szó jogos használatát – elemezni...

Apponyi szavait nem érzem e túlzások körébe utalhatónak. Jól látta, hogy Bartha íásaiban folyton és szüntelenül a magyarságra leselkedő veszélyeket sorolta, fel akarván kelteni a szunnyadó érdeklődését önmagunk sorsa iránt. Nem rajta múlt, – miként a Barthát huszonöt évvel túlélő másik „lármafa-tünemény”-en Jancsó Benedeken sem –, hogy kiáltásaik belevesztek a nagy magyar pusztaságba, s szavukra senki sem figyelt. Senki rá sem hederített. Aztán 1920-ban bekövetkezett Trianon. Most, száz évvel Bartha halála után meg éppen azon vagyunk, hogy merjünk nem csak kicsiknek lenni, hanem annak is maradni...

dr. Polgárdy Géza

Madéfalvi veszedelem

A Kairosz Kiadó a Nyirő József életműsorozatban 2005 karácsonyára jelenteti meg a székely író Madéfalvi veszedelem című történelmi regényét. A könyv 1939-es első kiadását Kolozsváron, az Erdélyi Szépművészeti Céh gondozza. Ugyanekkor a trianoni Magyarországon a Révai Kiadó népszerű halinás sorozatába illeszti a regényt, magas példányszámban juttatja el a könyvesboltokba. A Madéfalvi veszedelem Nyirő többi művéhez hasonlóan, az 1945-ös sorsfordulót követően az átmentett családi könyvespolcokat nem számítva hozzáférhetetlen, új kiadásra Budapesten először 1989-ben van lehetőség (Interdiction). A hazai tiltás idején a nemzeti emigráció népszerűsíti az erdélyi író műveit. A madéfalvi tragédiát felidéző írása 1958 januárjától augusztus 6-ig hetvennél több folytatásban kerül közlésre Clevelandben illetve Youngstownban, az erdélyi ferences atyák által kiadott Katolikus Magyarok Vasárnapja hasábjain.

A madéfalvi veszedelem a székely Mohács volt, négyszáz hősi halottjával és a több ezer kivándorlóval oly mértékben veszélyeztette az erdélyi magyarság legnépesebb szállásterületét, a Székelyföldet, annak népességét, hogy ez az érvágás, vérveszteség nem csupán Erdélyre, hanem a kárpát-medencei magyarság demográfiai viszonyaira is kedvezőtlenül hatott. (Két évtizeddel később Horia és Closca lázadása kúriák, udvarházak felprédálásával és magyarirtással járt. A két véres tragédia évszázadában, a XVIII. században az erdélyi román-ság létszáma megháromszorozódott).

Nyirő József regénye előtt a régebbi időkben más szerzők emlékiratokban és történettudományi szakmunkákban dolgoztak fel a madéfalvi népirtást és előzményeit. Ezek közül az egyik talán legjelentősebb a történész Szádeczky Kardos Lajos munkája *A székely határőrség szervezése 1762-1764-ben*. Nyirő József egyik nyilatkozatából ismeretes, hogy az említett könyvet más művek mellett forrásként használta regénye megírásához. Az is nyilvánvaló, hogy Nyirő alaposan ismerte Halmágyi István, Heidendorfi Conrad Mihály és Rettégi György dokumentum értékű, hiteles emlékiratait is. Nyomon követhető, hogy számos epizódot, fordulatot átvett a korabeli leírásokból és a visszaemlékezésekből.

A XVIII. századi emlékirat-irodalmat és Szádeczky Kardos Lajos tudományos feldolgozását jobbra szakmai körökben olvasták, elsősorban az irodalomtudomány és a történettudomány művelői. Nyirő József érdeme, hogy a szakirányú érdeklődés szűk kereteiből széles olvasótáborra elé vitte a nemzeti tudatunk szempontjából fontos témát, ezekkel ismertette meg a **siculicidium** (székelygyilkolás) történetét. Mindez nemzetpolitikai megközelítésből is jelentős tett volt, mert a II. bécsi döntés után, Észak-Erdély és a Székelyföld visszatérését követően Magyarország népének felkészülten kellett hazavárni a bukovinai székelyeket. 1941-ben a magyar kormány hazatelepítette a madéfalvi veszedelem után Moldvába menekült, majd gróf Hadik András bukovinai birtokán letelepített székelységet. A madéfalvi veszedelem történelmi tényét és következményeit nem ismerve a nemzet aligha érthette volna meg, hogy miként került Bukovinába az onnan hazahozott székely néptöredék.

Magyarságtudatunk 2004. december 5-i, társadalmi méretű rövidzárata után vajon ma tudjuk-e, hogy mi volt a madéfalvi veszedelem? Ismerjük-e kellőképpen előzményeit és magát a véres történelmi tragédiát? A székelyeket mint határőrző nemes törzset, hős katonanépet őrizzük emlékeztünkben. Ezért különösnek, sőt

érthetetlennek tűnhet, hogy miért volt szükséges Mária Teréziának és a bécsi udvarnak a székelységet határőrzésre szorítani, hiszen – gondolhatjuk – korábban is vitézül eleget tett katonai kötelezettségeinek. Az ok ott keresendő, hogy a székelység igen hősiesen és konok következetességgel támogatta II. Rákóczi Ferenc szabadságharcát, függetlenségi küzdelmét. A felkelés leverését követően a Habsburg önkényuralom semmibe vette az érvényes törvényeket és a szokásokat, nem hívta be katonának a birodalom szempontjából megbízhatatlannak ítélt nyakas székelyeket. Ettől kezdve a székelység hosszú évtizedeken át adózott, de nem katonáskodott.

Mária Terézia az 1760-as évek elején a Habsburg Birodalom védelme és a járványveszély elhárítása érdekében egyre fontosabbnak látta a jól szervezett határőrség felállítását végig a déli végeken, Horvátországtól, a Duna-Tisza-Maros vonalát érintve a Kárpátok kanyarulatáig, a Székelyföldre. Előbb horvát területen indul a határvédelem megszervezése, majd Beszterce környékén folytatódik, ahol a román jobbágyság szívesen vállalkozik a számukra emelkedést jelentő katonai szolgálatot. Már csak a székelység hadrendbe állítása van hátra. Egy gátlástalanul törtető, Habsburg-hű katonatiszt, Adolf Nicolaus Buccow báró, a hétéves háborúban érdemeket szerzett tábornok 1761 márciusától Mária Terézia bizalmából egyre több katonai és társadalmi címre és rangra tesz szert az erdőn túli tájon. Előbb ő lesz Erdély katonai parancsnoka, majd királyi biztosi megbízatást kap, végül kinevezi az uralkodó a főkormánysszék (gubernium) elnökévé. Az utóbbi pozícióban Kemény Lászlót váltja, aki azért kényszerült visszavonulni, mert ellenezte a határőrség felállítását a rendek megkérdése nélkül. Buccow első intézkedése volt, hogy a hatóságoknak főkormánysszéki rendelettel meghagyta, felterjesztéseiket a főkormánysszékhez ezentúl nem magyarul, hanem latin nyelven küldjék. Az erdélyi közigazgatás eddig hivatalos magyar nyelvét ekkor váltotta fel a magyarul nem tudó tábornok kedvéért a latin.

Buccow 1762 áprilisában kapott megbízást az Erdélyben felállítandó nemzeti katonaság (későbbi nevén határőrség) szervezésére. A Beszterce környéki románok gyors és eredményes toborzása a tábornokot elbizakodottá teszi, abban a hitben él, hogy hasonló sikereket ér-

het el a Székelyföldön is. Csalódnia kell. A székelység katonai múltja és történelmi hagyományai ellenére sem lelkesedik a szolgálatért. Ennek több oka van. Így nem szívesen vállalnák a külföldi hadviselést, nem szeretnék maguk fölé német tiszteket, hagyományos viseletüket sem cserélnék fel idegen öltözékre, a katonai szolgálat ellenében adómentességet remélnének, és elvárnák az önkéntesség elvénél tiszteletben tartását. Hiszik, hogy az utóbbit a királynő sem gondolja másként. 1762 nyarán, amikor megkezdik a székelység összeírását azzal áztatják a berzenkedő székelyeket, hogy azért történik a nyilvántartásba vétel, mert Mária Terézia tudni szeretné, milyen daliás nép lakja birodalma keleti határát. Az összeírás támogatására neves személyekből bizottság alakul, Buccow a bizottság támogatására rendeli Bornemisza Pál csiki főkirálybíró és az alkirálybírákat. Bornemisza magas pénzbírsággal, fő- és jószágvesztéssel fenyegeti meg az ellenszegülőket. Báró Bruckenthal Sámuel tartományi kancellár, a nagy műveltségű szász épp-úgy pártolja a székely határőrség felállításának törvénnyel, szokásjoggal ellentétes, vitatható módját, mint báró Bajtay Antal, Erdély aulikus katolikus püspöke. Gróf Nemes Ádám, a korszak legfelkészültebb jogtudósaink egyike az uralkodó feltételezett elvárásaink megfelelően fogalmazott szakvéleményével eloszlat minden kétséget az udvarban. Úgy tűnik, Buccowot tervei megvalósításában senki sem akadályozhatja. Mégis igen lassan halad előre a székely határőrség felállítása, pedig a toborzók az erőszaktól sem riadnak vissza. A társadalmilag, vagyoniilag egyre jobban tagolódó székelység nem egységes, mégis döntő többsége, kerülve bár a hatalommal, a katonai vezetéssel a nyílt összeütközést, mindent elkövet annak érdekében, hogy elkerülje az összeírást, a sorozást, a fegyver felvételét, az eskütételt, az idegen érdekekért, német tisztek vezetésével való katonai szolgálatot. Az uralkodó írásos rendelkezését szeretnék látni, de ilyet nem mutatnak nekik. Már ismertetett feltételeiket instanciákba foglalkoztatják, de válasz sohasem érkezik. Katonának csak a jobbágyorsorba süllyedt székelyek jelentkeznek, számukra emelkedést jelent a határőrszolgálat. Ők a limnophusok. A lassúság, az eredménytelenség megingatja Buccow hadseregszervezői pozícióját. Mária Terézia 1763. május 6-án báró Siskovitz József altábornagyot bízta meg a határőrség felállításával. Akik eddig úgy vélték, hogy Erdély állami és katonai vezetésében az udvar birodalmi politikája következtében túlsúlyba került a németiség, most megnyugodhatnak, hiszen Siskovitz tud magyarul, talán

magyarnak is vallja magát. Mégsem hallja meg a Székelyföld panaszát, nem próbál javítani a határőrszolgálat feltételein. A német tisztek egyre erőszakosabbak, lassan nyilvánvalóvá válik, hogy a katonai túlkapások célja a székelység lázadásra ingerlése és legyilkolása. Kitelepítéssel is riogatják a határőrszolgálat megtagadóit: „Hoz majd öfelsége jobb, engedelmesebb mestereket, akik szívesebben vállalkoznak a katonáskodás fegyelmét.” A durva bánásmód, a megaláztatás elől sokan Moldvába menekülnek, mások meg az erdőben keresnek menedéket. A népnek vezérei nincsenek, így az alsópapságból Beke István delnei és Zöld Péter csíkszentléleki plébános szervezi a passzív ellenállást és tartja a csüggedőkben a lelket.

A királynő 1763 októberében rendeletileg szabályozza a székely határőrség felállításának mikéntjét. Az önkéntesség elvét mellőzi, kötelezővé teszi a katonáskodást. Bizonyossá válik, hogy háború esetén a határőrök külhoni szolgálatra vezényelhetők. A besorozottak adókedvezményéről is döntött az uralkodó, csakhogy a fejadó és marhaadó felemelése miatt ez nem jelentett valódi könnyítést. Felmutatható, ismerethető királyi rendelet most már van, de a kedvezőtlen feltételeket most sem fogadja el a székelység. 1763. december derekán a gyergyóiak – engedve az erőszaknak – mégis alávetik magukat az összeírásnak, felveszik a fegyvert, a katonaságtól szorongatva Gyergyószentmiklóson leteszik az esküt. A csiki székelyek többsége a sorozóbizottság előli elbujdosást választja.

1763 karácsonyának másodnapján Madéfalva, Csíkrákos, Csíkmadaras és még jó néhány falu férfilakossága kivonul a Szépvíz keleti határában lévő Pálos és Szalonka erdejébe. A madéfalviak a háromtagú teljhatalmú bizottság fenyegetése ellenére sem térnek vissza falujukba, így megtorlásul az Okelli-század kiúzi asszonyaikat és gyermekeiket a dermesztő hidegbe. A háromszékiek és a kászoniak is csatlakoznak az erdőn bujdosókhoz. A sokaság előbb Szépvízre, majd onnan fegyelmezett rendben Madéfalvára vonul. Mindez a sorozóbizottságot félelemmel tölti el. Megtiltja a madéfalviaknak székely testvéreik elszállásolását, és a háromszékieket szabadságvesztés és vagyonelkobzás terhe alatt azonnali hazatérésre szólítja fel. A Madéfalván összegyűlt protestálók panaszait, kényörgéseiket vízkeroszt ünnepe után kívánták a bizottság elé terjeszteni. Erre már nem kerülhetett sor. A háromtagú bizottság Lázár János gróf és Siskovitz József altábornagy szándékának megfelelően, re-

belliótól tartva a nép szétveretése mellett döntött. Gróf Bethlen Miklós az ellenszavazatával kisebbségben maradt, Bornemisza Pál csiki főkirálybíró csak a tragédia bekövetkezése után szerzett tudomást a szégyenteljes döntésről. Siskovitz altábornagy Carato alezredest bízta meg a leszámolóssal. A katonaság lezárta a Madéfalvából kivezető utakat, és 1764. január 7-én hajnalban fegyverrel, ágyútűzzel tört a falu alvó népére, beleértve a Székelyföld távolabbi tájairól odaseregletteket. A katonaság bár ellenállást, fegyveres védekezést nem tapasztalt, mégis több száz (vagy néhány ezer?) székelyt gyilkolt le, sokakat megsebesített vagy földönfutóvá tett. A gyilkolás hajnal négy órától délelőtt kilencig tartott és a falu felgyújtásával járt. Rettegi György közel egyidejűleg számol be a kegyetlen megtorlásról, az ártatlanok véreinek ontásáról *Emlékezetre méltó dolgok* című memoárjában. Ő így idézte fel a gyászos nap történéseit: „...azon éjszaka Siskovitz generális parancsolatjából és orderéből éjszakának idején reájok ütöttek, tűzzel-vassal ellenek támadván, hatszázig valót, asszony s gyermekkel együtt, levágtak nyavalyásokban. Az ott lévő Olt hídját felszedték éjszaka, amint a falut meggyújtották körös-körül, amellet oltk-vágták őket az alvóhelyeken mint elfáradt embereket, az asszony-, leány- és gyermeknépek bátran sietvén a hídra, nyakra-főre hullottak s veszték az Oltba. Már azt fogták bele, hogy rebélláltak, pedig csak azt instálták öfelségétől, hogy ne erőltesse őket fegyverfelvételre, mert akár ordinarie, akár extraordinarie amivel kívánja öfelsége szolgálnak. De nem várta a comissió, hogy a resolutio leérkezzék, hanem így mérszárlák fel a sok szegény ártatlan embert. Valaki lelke de számot ad róla! Lázár János úr tehetne volna, hogy ezen dologba magát ne elegyítette volna...”

A véres megtorlás után igen gyorsan megvalósult a székely határőrség felállítása. Alig telt el tíz nap, és Sikó József főesperes négy lobogót szentelt fel Csíkrákoson, ahol egész Felcsík felesküdt. Ekkor történt, hogy a dízlővést leadó ágyú felrobbant és megölte a német tüzért. Amíg csak a határőrség fennállt, egészen 1848-ig messzi földre vitték, Bécsig, Grazig, Milánóig vezényelték a Kárpátok őrzésére hivatott székely vitézeket.

A királynő bünyfenyítő bizottság felállításáról rendelkezett a határőrséggel szemben tanúsított ellenállás megtorlására. A héttagú bizottság 1764. április 5-től szeptember 1-jéig működött a magyarul nem tudó, szűk látókörű és igen gormba báró Joseph Roth vezérőrnagy elnök-

lésével. A csíkszeredai börtönben rabságban tartott száz fogoly Madéfalván szerzett sebei és a kínzások miatt siralmas állapotban volt, így a kihallgatás után többségüket hazaengedték. A vizsgálat légköre nyomasztó, félelmet keltő volt, mégis az eljárásba vont székelyek többsége keményen tartotta magát. Szorongatottságukban is menteni kívánták társaikat, legfeljebb a halottakra vagy a Moldvába menekültekre vallottak.

Buccow generálist, a gubernium elnökét tekintették Erdélyben a határőrzi katonaság tüzzel-vassal való erőszakolójának, a székelység sirásójának. A szép Bruckenthalné Zsófia asszony névnapjának megünneplésére készülődő tábornokot hintója meghibásodása miatt egymás után kétszer érte baleset, mégsem figyelte a baljóslatú előjelre. Nem sokkal később, 1764. május 18-án végzett vele az orbánc. A Királyhágón túl Isten büntetését látták halálában.

Nyíró József 1938 karácsonyára minden jel szerint megírta új történelmi regényét, de annak kiadására csak később, 1939-ben kerülhetett sor. 1938. december 25-én, karácsony napján, ha nem is az egész mű, de annak egy szép részlete megjelent a kolozsvári *Keleti Újságban*, *Ami láthatatlan* címmel. Hasonló részletet az *Erdélyi Helikonban* és a *Pásztortűzben* is találunk, csakhogy ennek a közlésnek az az érdeme, hogy maga a szerző írt hozzá bevezetőt, eligazítva az olvasót Erdély történelmében és az új regény cselekményében: „*MADÉFALVI VESZEDELEM* a címe befejezés előtt álló új könyvemnek, amely egyébként első kísérlet is az egyetemes magyar irodalomból még hiányzó „székely történelmi regény” megteremtésére. Nem az én dolgom ugye ezt megállapítani, és nem is az ilyen kimondottan műfaji célkitűzések szoktak vezetni irodalmi megnyilatkozásaimban, sőt nem is szívesen beszélek róluk, de annyit a kötelező írói szerénység mellett is bevallhatok, hogy régi vágyam népemnek, a székelységnek sajátos, a maga nemében egyedülálló múltja valamelyik részét feltámasztani. Ennek a múltnak a bőséges anyagából talán a legsötétebb részlet, a SICULICIDIUM férkőzött hozzám a legközelebb, a székely Mohács, mert talán soha sebben, emberibben és jelentőségteljesebben nem nyilatkozott meg a néplelek, mint ebben, a sok százados jogai, függetlensége, kiváltságai és szabadsága védelmében teljes magára hagyatottsággal vívott fegyvertelen küzdelmében.”

A történelmi keret a Mária Terézia által elrendelt, és három esztendei szívós ellenállás után, 1764. január 7-én hajnalban, Madéfalván rendezett vérfür-

dó árán végrehajtott határőri katonaságnak felállítására, az ezt követő bosszúhadjárat és a csíki népnek tömeges kivándorlása Moldvába. Egy népnek egész múltja omlott össze és nyugszik a madéfalvi tömegsírbán. Hetekig szóltak utána az áldozatokat temető harangok Csíkban, és még 1780-ban is állottak az akasztófák a szeredai vár előtt a tizenegy egyszerű székelynek rájuk függesztett arcképével, akiket vezetőként ítélték halálra, de vagy meghaltak vagy sikerült elmenekülniük. Pedig se ún. „főhőse”, se tulajdonképpeni vezetői nem voltak a népnek. Maga a névtelen nép volt a főhős szabadságszeretetének és emberi kiválóságának teljes nagyságában, mint a mártírok. Módszerük is a mártírok módszere volt, hiszen gondolatnak is olyan nagy, hogy már-már hihetetlen, hogy négyezer ember jogai és igazsága tudatában keze mozdtatása nélkül engedje lemészároltatni magát, mint Krisztus hitvallói hitükért. Ez az oka, hogy a megtorló, a „bűnfenyítő” bizottság hosszú vizsgálata se tudja kinyomozni a „felbujtót”, a vezetőt, a főhőst, azt a hatalmas egyéniséget, kit ilyennek lehetett volna nevezni vagy megtenni, pedig még a halottak ellen is éppen úgy lefolytatták a bűnvádi eljárást mintha életben lettek volna, ami egyébként elég ritkán fordul elő egy népnek történetében. (...)

Természetesen sok kiváló vagy jelentős szereplője volt a mozgalomnak, kik azonban minden egyéni rátermettségük mellett is csak eszközei lehetnek a gondolatnak és léleknek, mellyel sorsuk összeforrott. Ezek közül való (...) Zöld Péter, a hegyek lábához eldugott kis csíki falucska, Szentlélek egyszerű papja is, kinek moldvai szereplését különben boldogult Bitay Árpád írta meg.”

Nyíró József igen helyesen, a történelmi tényeknek megfelelően a békés felkelés, a passzív ellenállás közösségi voltát emeli ki, népmozgalom jellegét hangsúlyozza. Igaz, hogy a bűnfenyítő bizottság vizsgálata megfélemlítéssel, sőt kínvallatással sem talált karizmatikus vezetőt, vezért, új Dózsát. A *Keleti Újságban* megjelent részlet kiválasztása mégsem véletlenszerű, hiszen Zöld Péter mégiscsak az ellenállás meghatározó egyénisége, a nyakas hajlíthatatlanság és az erőszakmentesség megtestesítője, a nép mellett ő a regény főhőse. Magánéleti hátterét, családi környezetét regényes formában mutatja meg a szerző, testvérhúga, Boriska az írói fantázia terméke. Az azonban történelmi hitelesség, hogy a teológiai és filozófia tanulmányait a jezsuiták kolozsvári főiskoláján végző, bölcsészdoktori címet szerző Zöld Péter később, 1754-1764 között Csíkszent-

lélek plébánosaként szolgált. A határőrség szervezésének erőszakos módszerével szemben megkísérelte összefogni, egységes ellenállásra bírni a társadalmilag tagolt, széthúzásra hajlamos székelységet. „Mindszenten, Delnén, Szentmiklóson, Szépvízen és Vacsárcsiban, s talán máshol is összegyűjtötte a nemeseiket és a népet – a népen itt a lófők, gyalogrendűek és jobbágyok egyaránt értendőek – és megeskette őket, hogy összetartanak, egymáshoz hűségesek maradnak. Nem fognak engedni a császári katonatisztek és az új határőrök erőszakosságának.” – írja a Zöld Péter munkásságát kutató muzeológus: Szócs János. Az eskütételre, melyre általában éjszaka került sor, a nép és Zöld Péter kényszerítette a nemeseiket. A tisztelendő úr veszélyesen élt, több alkalommal is rabságot, börtönt szenvedett meggyőződéséért, népe önzetlen szolgálatáért. Szókésői legendások voltak, életrevalóságáról és vakmerőségéről tanúskodtak. A madéfalvi véres tragédiát követően Bajtay Antal püspök Gyulafehérvárra rendelte a nyugtalan lelki papot. Zöld Péter, amikor megtudta, hogy csíkszentléleki otthonát felprédálták a vasas németek (más források szerint a csalódott hívek), megszökött. 1764 húsvétján üldözői rátaláltak, de ő kopott kabátját és fényes aranyait hátrahagyva elmenekült. Néhány nappal később a fitódi erdőben a vadászgató katonatisztek mégiscsak elfogták, Csíksomlyóra kísérték Szász János espereshez. Innen is kerekelt oldott, kimenekült Moldvába, Kománfalvára. Ő maga ellenezte a szülőföld elhagyását, a „pogányföldre vándorlást”, így az első adandó alkalommal visszaóvakodott a bajlatta Erdélybe. 1764 nyarán otthon, az édesapja házában elfogták, majd vasra verve a csíkszeredai Mikó várába szállították. Tapolcán, a bűnfenyítő bizottság előtt tett vallomásaiban számos főúrról eskü alatt tanúsította, hogy ők sem helyeselték a határőr katonaság erőszakos toborzását. Gyulafehérváron az egyházi bíróság Zöld Pétert lázításért és összeesküvés szervezéséért négyévi fogságra ítélte. Ő azonban néhány hónap elteltével az örök éberségét kijátszva ismét megszökött a rabságból. Moldvába menekült, mint számos sorstársa. Papi szolgálatát a kalagorpataki plébánia körzetében végezte. A székely menekültek mellett lelki gondozásban részesítette a régóta magyar papra vágyó csángó közösségeket. Eljutott a legkeletibb magyar településre, Csöböröcsökre, ahol tizenhét év óta nem járt katolikus pap. A közkegyelem lehetővé tette, hogy 1768-ban számos menekülttárással együtt hazainduljon a Székelyföldre. 1781-ben Batt-

hyány Ignác erdélyi püspökhöz írt levelében beszámolt a moldvai magyarság megpróbáltatásairól, az anyanyelvükön értő papok hiányáról.

Nyirő József regényéről elmondhatjuk, hogy ez a könyv már nem novellákból építkezik, hanem egységes a szerkezete, egyetlen folyam az egész mű. Ha mégis találunk egy-egy elbeszélészerű írást a kötetben, azt szívesen olvassuk, ugyanis nem gyenge, vékony szálon kapcsolódik a cselekmény főágához, hanem annak szerves része. Nyirő József igen sok forrásmű ismeretében, hiteles dokumentumok felhasználásával írta meg történelmi regényét. Ez a módszer a későbbiekben felerősödik a széki író munkásságában, és a valóságirodalomhoz, a szociográfikus törekvésekhez kapcsolható vonulat tapintható ki munkásságában (*Néma küzdelem, Íme az emberek!*).

Nyirő ekkori, 1939 körüli szemléletéről is érdemes beszélni a regény alapján. Egy bizonyos, Nyirő József ebben az időben nem volt németbarát. Az egykori Habsburg Birodalom németesítő törekvéseit bírálva visszautasítja saját korának birodalmi gondolatát, a német birodalom nemzetiszocialista totális eszméit. Emlékezzünk vissza Bruckenthal kancellár beiktatására, amit nem kevés ellenszenvvel és némi anakronizmussal úgy ír le Nyirő József, mintha a náci Németország kerekei között történe. Ütemesen hangzik az ünnepi ceremónián a „Heil! Heil! Heil!” Szakáts László már 1939 augusztusában felfigyelt a jelenségre és megírta a *Napkeletben*: „Félelmetesen időszerű írás. Ezt az időszerűséget a művész sehol sem erőszakolja, ám a bölcsnek elég a tények egyszerű rögzítése és az események csoportosítása. Nagyszébenben, a Grosser Ringen remegnek az ablakok a tömeg „Heil! Heil!” kiáltásaitól, a csíki hegyek apró kunyhóiban szorongó székely szemek figyelik a vésses és fojtott éjszakát. „Mi lesz velünk?” Ha igaz az, hogy a magyar történelmi regénynek hivatása és küldetése van, akkor Nyirő József regénye kétszeresen igaz könyv.”

Ne csak dicsérjük Nyirőt, hanem mutassunk rá tiszteletre méltó írásművészetének korlátaira is. Csuka Zoltán a *Láthatár* 1939. augusztusi számában a könyvet ismertette világít rá, hogy Nyirő József nem látja eléggé a székely társadalom szociális tagolódását, rétegződését, és tartózkodik a magyar urak akár visszafogott bírálatától is. „Madéfalva pusztulásának leírásában szinte naturalista képeket ad, és az olvasónak újból és újból öklöbe szorul a keze a sok gazság láttán. De amilyen könyörtelen a szörnységek leírásában, éppoly kö-

A nagyváradai Várlaktanya, 1944. szeptember

nyörületes a magyar urak iránt, annyira könyörületes, hogy sokszor nem érezzük a regényben a logikai következetességet és a történekek teljes magyarázatát. (Bözdödi György *Székely bánja* c. kötetében a madéfalvi veszedelem éppen az ellentéte ennek.) Nyirő József magyar urai sírva fakadnak, zokognak, elfehérednek, elszápadnak, aztán újból sírva fakadnak, de a sok könnyhullatás sem gátolja meg őket saját népük elárulásában. A nép pedig mindvégig uraiban bízik, tudja, hogy nekik kellene az élre állni, megmenteni őket – mindhiába.”

Figyelemre méltó, alapos írás Szij Gábor (Szigyártó László) recenziója a *Magyar Út* 1939. augusztus 5-i számában. Ő is a mű közösségi jellegét hangsúlyozza: „Talán nem is Nyirőtől vártuk ezt a regényt, akit a novellában ismertünk legelősebbnek, annál nagyobb most az örömmünk, hogy előtűnt a könyve, amely a legméltóbban viselhetné a címet: *Az én népem*. Az első könyv az erdélyi irodalomban, amelyből nemcsak az egyéni székely életstílust elemezhetjük ki, hanem a történelmi székely magatartást is. A próbatétel, amelyben Nyirő megméri népét, valóban súlyos. (...) Hatalmas szimfónia ez a regény, de hamis hang nem zavarja meg sehol, legfeljebb erőtlenség itt ott a kezdetén. Később nő, árad, gazdagodik a hegyi patakokkal, a havasok dalával, fegyverek dördülésével, szerelmesek könnyével. A hangszer, amelyen megszólal, a sokszor megcsodált nyelv s az intermezzók csak pihentetnek, előkészítenek a fűlsüketítő crescendóra. A kritikus tolla elakad, nem tud, nem mer az alkotásban hibákat keresni, ha vannak is benne.

Nyirő eddigi művei értékben is jelentősebben is eltörpülnek a *Madéfalvi veszedelem* mellett.”

Possonyi László a *Vigiliában* 1939 júniusában megjelent kritikájában rendkívül árnyaltan szól, és nagyra értékeli Nyirő József művét: „Nyirő József veszedelmesen finomodott, apró kis írásait a nem jó szándékú kritika már-már kezdte a műparasztság vádjával illetni, amíg most aztán megszületett Nyirő József legegyszerűsebb könyve, amelynek hajlandó volnék a legjobb erdélyi könyv rangcímét is odaajándékozni. Pedig a *Madéfalvi veszedelem* hosszú és fárasztó mű. Helyenként szinte a krónikáiról kis horizontú aprólékossága érzik ki sorain, mégis Nyirő József a csíki székelyek sorsának leírásában találta meg leginkább önmagát és alkotott egyetemes érvényű emberi írást. (...) Nyirő József gyötrődve írhatta meg a székelység szenvedésének krónikáját, ahogy mi is gyötrődve olvasuk, de az ő népe szenvedéseiből az emberiség és a szabadság, a vallás és a szeretet legforróbb himnusza támadt. Erdély irodalma, de még az egész magyarság is büszke lehet erre a könyvre, amely rengeteg mai aktualitást is hordoz magában. A *Madéfalvi veszedelem*, ha fájdalmas és könnyektől izzó írás is, minden fajtáját szerető magyar könyvtárába bele kell, hogy kerüljön...”

Magam is jó szívvel, szeretettel ajánlom Nyirő József történelmi regényét minden múltunk iránt érdeklődő olvasó figyelmébe.

Medvigy Endre

Naplójegyzetek

Ismét itt van október 23-a, és ismét gondolkodni kezd sok magyar. 49 éve még gondolkodás nélkül akart nagyot ez a nemzet. Aztán megtörtént a csoda és az a bizonyos három nap is eltelt. És ekkor kezdett el gondolkodni.

Először azon, hogy biztosan megúszta-e a bosszú szünni nem akaró hónapja-it? Később kutatni kezdte a magyarázatok. Miért hagyott magunkra a nyugati világ? Akkor még nem tudta, hogy ez a végső nagy és szomorú felismerés felé tett első igazi lépés.

Ezután a jól kigondolt (bár kényszerből született) gulyáskommunizmus idején lekötötte figyelmét a nadrágszíjparcella a bódéházzal, meg a Trabant. Utóbb a határátlépés, és a tartós fogyasztási cikkek megszerzése. De sokakat – most láthatjuk, hogy hányan lehettek – inkább csak az, hogy egy kis dolgoztatással hozzájusson biztosan egy kis fizetgetéshez és egyről kettőre jusson a naponta megiható söradagot illetően.

Az az érzésem, hogy a Trabantosok és tv-magnósok csak kisebb számban állnak most az utódlást anyagilag és hatalomban valóságosan gyakorló, de szóban tagadó párt mögött. Ezek most is jobban ügyeskedtek – és ismét csak önerőből – elkezdtek valami felzárkózás felét. Az a szavazóbázis, akikre igazán támaszkodhat, az egyről-kettőre jutott sörözőké. Az egykori dolgozatóké. Főleg idősen, de nem kevés utód formájában is.

A párt pedig tanulékonynak bizonyult, és még a nélkülözhetetlen liberális szakértelmet is felhasználja, hogy az eljövendő időkben is legyen ilyen bázisa. Ezért annyira fontos a magyar tömegek minél alacsonyabb szinten tartása, avagy oda süllyesztése. A múltban elődeik ezt még másként gondolták, s valóban tettek lépéseket a tömegek kulturális felemelkedése érdekébe, függetlenül attól, hogy ahol kellett, ott hamis tudással látták el azt. Ma azonban már más igények felé terelgetik a tudatot.

Persze elite szűkség van ma is. És a saját elitet jól meg kell fizetni, mert a felemelkedettek könnyen eltévelyedhetnek, hiszen szemeik kinyílnak.

Ez egy érdekes kérdés. Tudnak-e a maguk számára nélkülözhetetlen elitet finanszírozni? Vagy azt hiszik, hogy elit nélkül életképesek maradhatnak? Tudják-e, hogy nincs elit, egy azt a vállain hordo-

zó erős középosztály nélkül? Ha pedig erre nem gondoltak, akkor az egész rendszer több mint lukasnak bizonyul. Egy ilyen ország, a rajta élőkódokkal együtt csödre és pusztulásra van ítélve.

Vajon úgy gondolkoznak-e, mint a sci-fi filmek gonoszai, s a végzetes tett sikeres befejezése után azt hiszik lesz hova menekülniük? És úgy képzelik, hogy megkapják érte, ki tudja kitől és miért, a jutalmat is? Mert ha nem, akkor meg mi nek ez az egész?

Kiderül tehát, hogy manapság, ha októberben elgondolkodunk, efféle gondok és gondolatok gyötörnek. S mégis vannak, akik gondolkodás nélkül akarnak vesztünkbe taszítani.

Minthogy gyakorlatiasan gondolkodva látható, hogy ennek más vége nem lehet, minthogy elképzelhetetlen ekkora rövidlátás, marad a legszánalmasabb magyarázat. Ennyire gyűlölnék. (okt. 18.)

*

Hihetetlenül rövid az emberi emlékezet, ha a tömegről van szó. Az a tudatlanság, mely a szó szoros értelmében a „tudatlanságot” is magában hordozza, hiszen nem létezhet igazi tudat – tehát nemzeti sem – tudás, s ami ennél is több, a tudás örökös igénye nélkül.

Ez a helyzet fokozottan szomorú, ha más-más okból, de folyamatosan sújtja e tömeget a változóan-változtatlan hatalom által szándékosan vezérelt igénytelenség keltés, és az így kialakított félértesültség talajára épített félretájékoztatás. A zavaros agyak manipulálhatóságának kihasználása.

Mára ott tartunk, hogy a demokrácia alapjába beépült általános választójog a közösséget veszélyezteti, hiszen az egyforma értéket képviselő szavazatoknak lassanként többsége olyan szavazat, melyet a helyes döntésre, a közösség valódi érdekeinek felismerésére képtelen egyede adnak le. Már régen szentségtörés cenzusról beszélni, s nem is lehet. A dolgot a másik oldalról kellene megfogni, de amíg olyan hatalom van uralmon, s akar is ott bebetonozódni, amelynek ez nem érdeke, nem számíthatunk erre.

Nem marad más, mint kettős kampányt folytatni. Egy olyant, amely a döntésre képesekkel érteti meg, hogy mi a

közös érdek, a megmaradás követelménye, s egy másikat, amelyik a megértést nem remélheti, tehát felhasznál minden lehetséges eszközt, amely elvezethet a hatalom megszerzéséhez és megtartásához, hogy aztán elkezdődhesen „a másik oldal megfogása” a lesüllyesztettek és félrevezetettek felemelése. De van-e oly erő amelyik erre képes?

Ma a hatalmat kiszolgáló média a képzünkbe nevet, és rádió-televízió műsorokban, újságokban és folyóiratokban éppen ő magyarázza el – tudományos alapossággal – miként történik félrevezetésünk. Ezzel kifelé keltheti a nagyvonalú őszinteség látszatát és megtéveszthet sok értőt is, ugyanakkor semmit sem veszít, mert a szavazatok nagyobb részét adó tömeg erről mit sem tud, ebből mit sem ért. Rettenetes ez a cinizmus, lefegyverző és reményt veszejtően ravasz.

A nemzet jövőjét féltő, azért áldozatra is képes szavazó sorsát tehát eldöntheti a faluvégi nyomortanyáig süllyedt alkoholista és lumpen családja, akik a minap lelkesen vettek részt az autóbusz kiránduláson, melyet a hatalmon levő erősebbik párt rendezett a kampányt szolgáló vendégfogadására, ahol terülj asztalka és profi zenekar várta a mintegy 300 nyugdíjast.

Persze tudjuk, hogy a korteskedés mindenkor így működött. A hordót csapraverték, majd felszökkentek rá, s onnan már bármit lehetett mondani.

A tömeget negyven évig mintha erre készítették volna, csaposuk van, hordó is akad, mondani pedig... (okt. 25.)

*

Az utóbbi napokban, ahogy a fűtési szezon beindult, ismét sorozatos szén-monoxid mérgezésekről szereztünk tudomást. A jelenség igen régi, és a modern idők, a jól szervezett társadalom, a civilizáció, egyáltalán a XXI. század ezt nem engedhetné meg.

A tudatlanság, a hanyagság, az egyszerű állampolgárnak bűne is meg nem is. A szakemberek felületességükkel, amikor az ellenőrzéseket nem próbálják százszázalékos határfokot közelítve megszervezni, megbocsáthatatlan bűnt követnek el. Ott is főleg a vezetők, akik nem mérlik fel a realitásokat, s nem számolnak a

saját munkaerő és a lakosság hanyagságának tényével. Ha jobban utánamegyünk a kérdésnek, eljutunk addig, aki az ehhez szükséges eszközöket nem biztosítja, és aki az ezt működtetni képes anyagiakat elvonja.

Cseppben a tenger.

A rosszul működő, de nem helyettesíthető államtól, az állampolgár felesleges haláláig.

De más is eszünkbe juthat erről a példáról.

A szénmonoxid oly észrevétlenül öli meg áldozatát, miként a jelen világtrendet szolgáló hatalom az emberi értékeket, s teszi annak hordozóját esztelen eszközzé saját céljai szolgálatába.

Elért céljai azonban ugyan ezzel az észrevétlen módszerrel fogják őt magát is megfosztani létezésének terétől és hatalomvágyának eszközeitől.

Így jutunk el a hanyag kéményseprőtől, az elbutított lakoson át, a globalizáció öngyilkosságáig.

Sajnos azonban ez egy jogtalan és elfogadhatatlan Dugonics Tituszi eset lesz. Hiszen ártatlanok mennek véle a más világra.

Mi mind.

Szükség van tehát úgy a szénmonoxidról szóló ismeretekre, mind a kéményseprő lelkiismeretének újraélesztésére. Nem várhatjuk mástól. (nov. 1.)

✱

Kemény időkben kemény írások kellenek, szokta mondani egyik médiamenedzser barátom.

Magam arra gondolok, hogy mire lenne jó naplójegyzeteimben, melyekben gondolataimat tartósítom immár elektronikus dunsztos üvegbe, keménykednem. Hiszen vagy elküldöm őket, hogy tegyék ki a felbontásnak, vagy maradnak a magam fodros szélű díszpapírral ékesített spájpalcain, s ott aszalódhatnak, száradhatnak, zsugorodhatnak, „el lehetnek”, mint a három év előtti befőtt, idézvéni állapotunk mai korszerű meghatározását is.

És mennyiben kemények ezek az idők?

Hiszen megéltem már több országváltást, hol rajtam gyalogolt át ide-oda a határ, hol én viszonyoztam ezt, s lábammal döntöttem. És megéltem szőnyegbombázást, átéltem csengőfrászos éveket, távolról tanúja voltam 56-nak is, és megjártam az üldöztetés más, a jelek szerint túlélhető bugyrait.

A régi emlék halványodik, mint szöveg a faxpapíron, vajon ezért tűnik legkeményebbnek számomra a 2002-es vereség? Az az este, amikor fél tízkor hirtelen elkezdett vörösödni a TV képernyő

választási térképe? Ami utána következett soha nem törölhető ki emlékezetemből, és csupán egyéb megfontolások fékeznek abban, hogy véleményt mondjak róla. Amit az ember csak sejt és nem tud, azt tartsa meg magának, mert a bizonyíték nélküli igazsággal csak ártani tud az ellenséges közegben.

Számomra, ha jól átgondolom, azóta igazán kemények az idők. Egyszerűbb volt Ceausescu-nál sorban állni csirke fahátért, vagy a kompresszort nekifeszíteni a tárna közetének. Akkor előttem volt az élet, s ez egyenlő volt a reménnyel. Most sok velem szenvedett túlélővel együtt érezzük, hogy már nincs időnk.

Megalázó, ami velünk történt ebben a három és fél, de eredményét nézve úgy is mondhatnám, hogy ebben a tizenöt évben. A kis fellelegzés csak arra volt jó, hogy még jobban kiemelje azt a kint, ami utána következett.

Körülnézek, és nem hiszek a szememenek.

Vakok vagy memóriazavarban szenvedők, gonosznak született, esetleg nevelt, vagy gondolkodásra képtelen, esetleg abban gátolt, emberek sokasága venne körül? Hát nem látják, amit mi látunk? Szükséges, hogy kutakodjanak a leleplezéssel foglalkozók? Nem világos minden?

Az az érvelés, hogy ez az érdekük, hogy megvették őket valóságosan vagy ígéretekkel, csak súlyosbítja a képet. Mert valóságosan megvásároltakból ekkora tömeg nem állhat össze. Ennyit nem adott ki a kezéből a ma is regnáló hatalom, annál inkább ígéretek. De hát ezeket az ígéretek hallja már több generáció, és nem tudják, hogy hazugság? Egy cikluson belül is hátat fordítanak saját ígéreteknek. Azt a ciklus első kormányja ígérte – mondják. Most ők mást ígérnek.

Nem látja a tömeg a hazugságot, az éppen a hiszékenyeket megalázó módszer, mely e gyengéjükre épít. S miként éri el, hogy csak neki hiszékeny a hiszékeny. Ha másvalaki mond, vagy ígér, arra nem hajlik, arra süket?

Telnek a hónapok és az évek, s nem tudom elhinni mindezt.

Körülöttünk egyre több országban vetnek véget a múlt uralkodásának. Nálunk vígan gyalognak munkásör bakan-csaikkal és menedzser divatcipőikkel, az önbecsülésünkkel leterített úton.

Miért éppen mi, miért megint mi, s miért, hogy máshol a külső erő is elfogadja az ilyen, olyan le, vagy elszámolást, csak nálunk támogatja tovább a múltat jelentő erőket? Csupán, mert tőlük mindent könnyebb megszerezni, mert őket nem akadályozza gyarmatosításunk álságos új formájának kivitelezésében a nemzetért érzett semmiféle felelősség? Vagy van valami, ami ennél is több? Valami

számunkra tilos, titkosított érdek. Mint a CIA börtönei, melyek valahol itt vannak Kelet-Európában, de nem tudni hol?

Lehet-e itt egyáltalán remélni? Vagy nem is kell semmivel sem foglalkozni, mert valakik azt mondják, hogy váltógazdaságra állítottak be, tehát most ismét sorra kerülhet az általunk jobbnak remélt erő? Akkor viszont minek ez a sok energia, a rettentő kampány, a külföldi szakgárda számomra undorító csapata? Ha nem ismernék egyetlen pártot sem, ezek egymagukban eligazítanának, hogy hova ne szavazzak.

Ezeket a tételődéseimet tehát mégis üvegbe zárom és elhelyezem a felső polcra. Utódok nézegessék majd kidobás előtt, amint gondolat múmiává válva, szárazon kopognak az elvált gumi-gyűrű szorításából szabadult, lötyögő celofán alatt.

Hogy majd azt mondják-e: sajnos az öreg sejtett valamit, vagy remélhetem, hogy így szólnak: mennyi bolondságot összehordott ez a kedves dédapó? Ki tudja?

Azt azonban tudom, hogy ha most nem áll ki minden világosan látni és gondolkodni képes magyar, s nem csak az anyaországban, hanem a határokon túl is, hiszen van némi lehetőségük az anyaországra hatni még nekik is, akkor nincs az a sötét sejtelem, ami nem válhatna valóra.

Nekem elég két szó, melyek mai formájukban borzongással töltenek el.

Neoliberalizmus, globalizmus.

Minden gonosznak gyökerét ott keresem ezen az immáron elevenen rothadó komposzttelepen.

Megváltoztatni nem lehet, megállítani sem!

Egyetlen út van: a túlélés.

A túlélés receptjét pedig csak Isten ismeri. És remélem alkalmazza is. Nekünk tehát őt kell ismernünk, s azt az erőt, mely őt ismerve vezet.

Hogyan könyörgött – évszázadokon át – a bajbajutott magyar, embertársához?

Testvér, ha Istent ismersz, segíts! (nov. 11.)

Adventi levél

Barátaim!

Nehéz kódok ülik meg a novemberi estét, gyermeki emlékezetünkben mégis fehérülő havas adventek emléke kísért szeliden.

Nehéz gondolatok nyomasztják hangulatunkat, de fehérlik olykor múltunkból, s az óhajok szárnyán előre vetül, egy tisztán és szikrázva csillogó, csilingelő szánon vágató, és gyermekkacajos jövő képe is. Ebbe kapaszkodva viseljük el a

ködös és borzongató hétköznapiakat, és a szürkéségbe, borongásba taszított ünnepeinket is. Itt az anyaországban s a ránk eresztett határokon túl is, hiszen jól tudjuk, hogy a valóságban mennyire képtelenség e kettőt szétválasztani, s mennyire összefügg a szétszakított Kárpát-medence magyar sorsa.

Várunk!

De milyen ez a várakozás?

Cselekvő? Áldozatos? Példamutató? Vagy csak amolyan ősi magyar csodaváró, majd lesz valahogy. Igen, belátom, magam is olykor azt érzem, hogy itt már csak a csodák világából várhatunk segítséget, de közben hiába húz az ármányosan ránk bocsátott mesterséges közöny és reménytelenség a tehetetlenség érzésének kiteljesedése, vagyis a biztos vereség felé, jól tudjuk, hogy le kell gyűrni ezt, és mindenkinek tennie kell a maga dolgát. Azt, amit valahol mindenki érez, hogy számára lett kiosztva. Amihez ért, amiben eredményes lehet, amit szívesen tesz.

Kisebbségben van a nemzet saját hazájában. Nyugodtan mondhatjuk így. Egyrészt, mert bár nem ismerjük a valódi arányokat, de a hatalom és a befolyás, az anyagi lehetőségek és az ebből fakadó erő terén felette élőködők ma erősebbek. Másrészt a nemzetet tagadó, még e szótól is félni tanítottak többsége sem elvezett, vagy leírandó „emberanyag”, csupán ugyan azon erő által művilleg vezérelt, megtévesztett, tudatlanságra ítélt magyar.

Mivel ellensúlyozható ez az erő? Hiszen olyan fegyverzete van, amelynek birtokában, vállalt és kinyilvánított fegyvertelenségünkkel gúnyosan néz szembe. A felsorolt előnyeiket ráadásul a teljes gátálatalanság, és az erkölcsi normák terhének teljes hiánya is fokozza.

Velük szembe áll egy a saját normáit betartva küzdő olyan erő, amelyik az ellenfél hibáinak felelősségét is magára kénytelen vállalni. Kénytelen, mert a helyzet drámai, az idő sürget, és a szakadékok előttünk tátong.

Mint civil értelmiségiek, mint minden sároktól ódzkodók, hajlamosak lennénk megbújni saját szellemi kuckóink langymelegében, de hiába próbáljuk, mert durva szelek és erős lelkiismereti vívódások fogják megzavarni annak kellemesnek remélt légkörét.

Ki kell állni! Ki kell, mert sajnos kevesen vagyunk, s mert napról napra kopik a nemzet jövőjét biztosító létforma igénye, homályosodnak a szemek, és maradéklátásukra csalóka és hívságos, talmi értékek leselkednek minden vonzásukkal.

Képzeliük el, hogy mi lesz itt, ha azok, akiknek megmaradásáért aggódunk, nem is fogják ezt igényelni. Ha már nem érdekli őket a holnap, ha az egyén kiteljesedésének hamis jelszavát skandalózik élvezetik

őket a nemzeti önfeladás végső állomásáig? Miközben az idejében ébredő nemzetek ezzel ellentétes irányba haladnak.

Sokan azért vesztenek lendületet, mert nem látják elég tisztán az élen haladókat. Mi több, kételyeik vannak azok között egyesek tisztaságában is. Történelmi tapasztalat szól arról, hogy van ilyen. Azonban azt is tudjuk, hogy a gyakorlati élet, a mindennapi harc, s főleg egy döntő ütközet során nagy baj a kétely. Bizonyára vannak gyengék és gyarlók, sőt gyanúsak is ott, ahol csupa daliás és gáncsnélküli hőst szeretnénk látni. De ne feledjük, hogy nincs idő tétovázni, s hogy ennek a hangulatnak a keltése jórészt külső hatás, a belső megosztás módszerének eredménye. Ami pedig valódi, az minden közösség statisztikai átlagának velejárója.

Nem ezen kell aggodalmaskodni. Jó tudni, de már nincs idő a belső vacakolásra. A kürtök megszólaltak, a paripák prűszkölnek. Kémek és megbízottak surrannak a hajnali homályban, és a pirkadatban eltűnnek az őrtűzek fényei. A dombokról vizslató távcsövek lencsái csilannak meg. Figyelnek minket.

Fegyverre kell váljon a becsület és a felvállalt fegyvertelenség, csodát kell tenni. Még egyszer fel kell mutatni az igazi értékek erejét és minden ravaszságot átlátva, az arra való megfelelő válaszokat is megelve, kitűzni Dobó István fekete koporsóját falainkra.

Mert a végső ostrom közeleg, de sehol a felmentő csapat.

Saját erőnkből kell megvívjuk ezt a harcot, kiálljuk ezt az ostromot, mely eldönti, hogy megmaradunk-e annak amik voltunk s részben még vagyunk, vagy eltűnünk a liberális jövő érzéketlen és önző olvasztójában.

Minden harc előtt elcsendesedik a katoná. Magába száll és átgondolja múltját, úgy indul megküzdeni a jövőért. Ezt teszi a kényszerű szellemi tartalékos is. Erre hívogat most az advent.

Kíváncok hát nektek mindent feloldó adventi elmélkedést, Istent és árvának hitt magyarjait szolgáló erőgyűjtést, hogy eljussunk a bizonyosságig, és meggyőződhessünk arról, hogy nem vagyunk, hogy mégsem vagyunk árvák.

Adjon az Úr áldott szép karácsonyt nektek, a családnak, a hazának, az egész megbolydult világunknak.

(2005 advent első vasárnapján)

✱

Szomorú nap szomorkás estjén írom e sorokat.

Vajon utolszor teszem ezt az Erdélyi Magyarság számára. Szeretném remélni, hogy ez a „sajtó fönixmadár” ismét meg-

cáfol. Egyszer már beköttettem a számokat azzal, hogy vége.

Eszembe jutnak a kilencvenes évek elején szerzett emlékek. Erdélyi papcsaládnál látom a lapot az éjjeliszekrényen. Csendes esti olvasmány bibliaolvasás előtt. Együtt erősítik a lelket. Aztán pár nap után egy néptanítót látok, amint nagyocská gyermekeknek mutat valamit a lapban, s azok áhítattal hallgatják szavait. Ingeny jutottak a példányokhoz.

Akkor még éltek a nagy támogatók, még velünk volt az Alapító, és élt az egyezmény a szomszédok felé olcsóbb postaköltség dolgában.

De az élet véges, elveszítünk alapítót, támogatót, magunknak drágítjuk meg a kisebbségeinket szolgáló postát, hogy a Magyar Posta gazdagodjon, s nem nyerrünk a bajjal arányos számú, azt kiegyenlíteni képes előfizetőt. Na nem azért, mert nem jó a lap, hiszen kézzől kézre adják azt, mindenhol idézik, emlegetik.

Hogy a határon túl, ahol érthető okokból, s anyagi eszköz híján nem egyszerű egy előfizetés sem, de itt, itt az anyaországban, ahol százezernyi áttelepült erdélyi él?

Itt is körülnézek, olyanok között, akik igen büszkéek erdélyiségükre, azt fennen emlegetik, sőt sérelmeiket is lobogtatják, mi több hivatkoznak a lapban olvasottakra és siratják az otthon maradtakat. Azt is tudják, hogy ha ők sokan előfizetik, juthat ingyen példány is odaátra. Sokan, nagyon sokan vannak, minden szép és jó, sugárik az összetartozás melegétől. Csak éppen a számukra filléres előfizetés nem kell. Ja elfelejtettem, jaj hol is van a csekk, annyi a dolgom, írd fel hova telefonáljak, faxoljak stb. Évente három-négy pár – ma már stopppolatlanul eldobott – fuszekli áráról van, volt szó.

Erre a lapra szükség volt, és még nagyon sokáig szükség lenne. Segíteni azonban már ebben is csak a Fentvaló tudna. Erdélyben így mondtuk.

Hiszik, nem hiszik, e pillanatban – mikor a Fentvaló szót leírtam – megszólal a telefon, és némethonból kérdez barátom: a Fentvaló szó miért nincs benne az Akadémiai Értelmező Szótárban, talán mert 1980-ban jelent meg? Erre én felütöm a hasonló évfjártatú Szinonima szótárt is, semmi, következik az 1999-es Magyar Szókincstár. Abból is hiányzik.

Akkor pedig mit várunk? Segíts magadon az Isten is megsegít, szólát a mondás. Mi azonban mindkettőre alkalmatlannak, érdemtelennek bizonyultunk.

Hát ennyi volt. (dec. 5.)

Leányfalu
Szász István Tas

Kornis Gabriella: Az Út

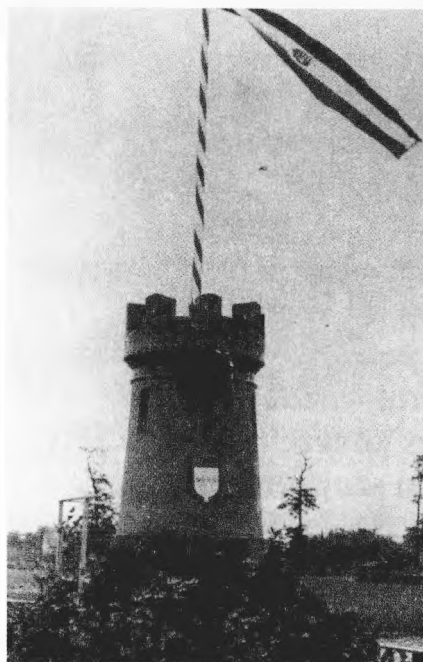
Híradás otthonról. Hivatalos úg-
ból kifolyólag. (Tulajdonjog tisztá-
zása végett, mégpedig: a régi tulajdon most visszakerülne régi tulajdonosához, de átmeneti tulajdonosa nem adhatja vissza a régi tulajdont, mert: ha erdő volt, kivágásra került, így most már nem minősül erdőnek; ha mező volt: a folyó elterelése során árterület keletkezett, s később már nem volt megállapítható a mező eredeti fekvése; ha ház volt: a benne lakók kiköltöztetésére nincs jogszabály; ha lebontották, s köveit széthordták: ez esetben szükséges a ház eredeti építési terve, alaprajza, kivitelezőjének születési anyakönyvi kivonata, állandó lakásának címe, telefonszáma, e-mail-je, dédszüleikig visszamenőleg. S az elmúlt évtizedek alatt keletkezett semmi-
ből még sok szabály és ellenszabály, mit a bürokrácia csendes estéken lábait pamlagán kinyújtóztatva, szivarfüstbe burkolózva kiagyalt.)

Mindezeket jól átgondolván útnak eredünk egy napsütéses szombat reggelén, igyekszünk feledni minden feledhetőt, koncentrálni csak a táj feledhetetlen szépségeire, az óriási ég kitarulására, ahogy haladunk a fenyvesek között feljebb, egyre feljebb. Soha ilyen felhőket! Sötétkék, majdnem fekete kelet felől, látni a vastag esőcsíkokat beleveszni a hegytetőkbe, – de máris indul a teret betöltő, alakját másodpercenként változtató gomolyfelhő, mögötte éles sávban fénysugar – földig ér a Nap.

Lejt az út. Nem látni az ismerős város esti fényeit, s más kanyarulatokat vesznek a külvárosi utcák. Idegen a Belváros, hihetetlen, de hirtelen tájékozódni sem tudok. A néptelen városon áthaladva sötét országúton haladunk észak felé. Új falvak, új nevek. Csak a dombok a régiak, mégis idegenek így fenyőtakáró nélkül.

Várnak minket. A jó vacsora mellé sok jó szó esik. – Másnap. – Most indulni kell haza. – Haza, otthon. Valamikor nagyon régen eltettem őket mélyre, de tudom helyüket, s csendes estéken előhívhatók. A valóság más.

Másfelé kanyarog az út, a folyót nem szegélyezik égerfák, a berek sincs meg vízre hajló fűzeivel. Nincs meg a falu. Ami a helyén van – helyette van – nem ismerem. A régi magas szalmatetős, apró ablakos, púpos vakolatú kicsi házak helyén büszkén sorakoznak se nem porták, se

A szamosújvári országzászló,
1941. május 11.

nem villák, se nem nyaralók. Van köztük emeletes, s van kért fürdőmedencével. Ember nincs az utcákon, állat sem. Macska sem.

A temetőhöz érünk. A régi, ferdén földbesüppedt, ákom-bákom betűkkel jelölt fakereszteken bánat ült, hirdették halkan az elmúlást. Helyükön karcsún ki-magasodó keskeny fekete, ezüstdíszítésű keresztetek. Némelyik alatt domb sincs, csak ők vannak, szinte hivalkodóan; a fekete-ezüst keresztetek. Komor fekete-ezüst keresztetek.

A néptelen utcán egyetlen fekete folt: falusi szoknyás, kendős asszony, kendője hátra kötve, nem előre – látnivaló munkanap van, nem ünnep. Méreget, méregetem. Kutatunk vonásokat, mosolyokat, peregnék a képek. Talán ő az?? vagy mégsem? A méregetésnek egyszer mégis vége lesz, mikor csendesen megkérdi: én vagyok-e én? S igenre megismétli a vállamat.

Másfelé veszem utamat, nézem a körtörmeléket, a szikkadt sár göröngyeit, s cipőm orrát figyelve látom a többit: az első pici piros csizmám – egyedül lehúzni nem tudtam –, barna szandálok mezítlábra, téli és nyári cipők, egyre nagyobbak, s az utolsó fekete, amelyikben eljöttem. Nézem a fűszálakat, ezek nem a mieink,

nekünk nem volt vetett fűünk, százszor-szépes, vadárvácskás, margarétás fűünk volt, s nem fűnyírógép vágta ilyen semmitmondóan, egyformán rövidre. Kövek és újra kövek. Lassan nem hasonlítanak semmihez: jól megépített falakhoz, védelmet adó otthonhoz, biztonságot adó menedékhez. Lassan kövekhez sem. Felveszek néhányat.

A falu hosszú utcája felé kanyarodva arcokat látok, jönnek, egyre többen szál-lingóznak, szorongatják kezemet, tördelik ujjaimat. Beszélnek a régi időről, amikor sóváran néztek át a kerítésen, elkapni akarván egy pillantást a mi életünk-ből, félrehajtva az orgonafák ágait: nem sejtve, hogy mi ugyanúgy vágyódtunk a kerítésen túlra, ahol úgy véltük: szabadság vár reánk. Erős volt a vágy, – egyszer falusi ruhának való kelméből igazi falusi ruhát varrtam magamnak, – s már sötét este volt, mikor a kapun kimerészkedve mezítláb futottam végig a falu egyetlen utcáján a vastag porban hagyva lábam nyomát. Feledhetetlen percek.

Kis időre elhagyjuk a falut, megyünk nyugat felé, lankák, dombok sora, mögöttük magasabb hegyek szürkés-kéken. A táj maradt, maradni fog mindig, s lehet, hogy kis változtatások hasznukra válnak majd. Ahova rákászni jártunk, a patakok helyén csak kicsit nedves fű emlékezik.

Bemegyünk a templomkertbe a falu másik végén, sírjaink nincsenek meg, de helyüket tudjuk hárman: ketten akik itt élnek és én, az idegen. A kis gótikus templom átfestve, alig ismerem rá. Új padsorok, csak a harangok régiak, s a harangok mindenkihez szólnak.

Asszonnyal találkozunk, ki sokáig, nagyon sokáig néz fiam arcába – tudom, megtalálta Apám vonásait. Fiatal pár lát vendégül, a fészekrakás idejét élik. Hisznek mindenben ami van, s talán abban is, ami nincs – s így igaz a hitük.

Elhagyjuk a falut, utunk újra a temető felé vezet, magasodnak a büszke fekete-ezüst keresztetek – egymás mellett csendes békecsöngésben pihennek a hajdani viskók lakói, haragosok, irigyek, szegények és tehetősök.

Még visszanezünk. Talán most lett igazán az enyém a régi otthon; így, csendes árvaságában, némán segítséget kérve csonka karjaival, enyészetet lehelve, fészületlenül.

(2005. szeptember)

THALLÓCZY LAJOS

A BALKÁN-KUTATÁS MAGYAR MEGINDÍTÓJA

Deák Ferenc szóhasználatával élve a „kiegyenlítődség” a Habsburg-monarchia keretein belül Magyarországot Ausztriával egyenrangú tényezővé tette – a Birodalom keleti felének politikai és gazdasági vezetése ezzel a magyarságra hárult. Erre a magyarság történeti múltja, államalkotó ereje, a vele élő nemzetiségek fölötti műveltsége képesítette – a kiegyezés tulajdonképpen természetes követelménynek tett eleget: a magyarság politikai szupremáciájának.

Az új politikai helyzet adta feladatokat világosan látta az első miniszterelnök, majd a Monarchia közös külügyminisztere: gróf Andrássy Gyula. Hivatalát elfoglalva érvényesíteni kívánta a Monarchia külpolitikájában – különösen a Balkánon – a sajátosan magyar érdekeket is. Szívesen támasztotta mindezt alá Andrássy a középkori magyar birodalom (archiregnum) Balkánon gyakorolt, de a török hódítás következtében pusztán történeti hivatkozássá lett, politikai és gazdasági szerepével. Célkitűzését leghívebben **Kállay Béni** szolgálta.

A szerbek történetéről írott jeles művével, de publicisztikai munkásságával Kállay magát a keleti kérdés tudósaként aposztrofálta. Ugyanakkor miniszteri elfoglaltsága akadályozta őt Balkán- és keleti történeti munkájában, amint a felmerülő politikai és gazdasági kérdések előkészítésénél is tudós munkatársra volt szüksége. Őt **Thallóczy Lajos** személyében találta meg. S aki a Balkán magyar történeti és néprajzi szempontú tudományos kutatását megszervezi és munkatársai élén egy emberöltőn át irányítja.

1857-ben Kassán született, jogot tanult, de érdeklődése csakhamar a történelem felé fordult. Felkészültségére, tudós egyéniségének kialakulására leginkább hivatali főnöke: Pauler Gyula, az Országos Levéltár igazgatója hatott. Aki nemcsak kiválóan képzett történet-

tudós, hanem August Comte pozitívizmusának első honi ismertetője.

1881-ben hivatali munkája mellett készítette Thallóczy a bosnyák címer- és zászlókérdésről szóló tanulmányát – alkalmat e tartomány Monarchiához csatolása szolgálta, így a felségjelvények új interpretációjára volt szükség. Nemcsak azt érte el alapos tanulmányával, hogy az uralkodó a külügyminisztérium és a horvát országos kormány tervezetének félretételével az ő javaslata szerint állapította meg a bosnyák címet és zászlót, de ezzel Kállay Béni figyelmét is magára vonta.

Valójában Thallóczy tudományos életprogramjának tengelyévé kívánta tenni Magyarországnak a környező szláv népekkel való kapcsolatok tudományos tanulmányozását. Különösen két tulajdonsága képesítette őt erre. Az egyik: szláv nyelvismerete, a másik – ami ugyancsak fontosnak bizonyult – kitűnő valóságérzéke (amellyel szerencsésen tudta az időszerű kérdések történeti előzményeit felfedni, viszont a történeti kutatásoknál mindig a nagylényegest magába foglaló – összegzésre törekedett). Amellett Thallóczy nem mondható szobatudósnak, szerette a társaságot, az utazást, vonzotta a természet, érzékkel művelte az irodalmat, noha annak babérait tudóshoz méltatlannak tartotta.

Ilyen kondíciókkal indult Thallóczy levantei, majd oroszországi útjára.

Mindkettőről máig időszerű, önálló szempontokban és meglátásokban gazdag kötetekben számolt be. Útja eredményeit mindig a magyar történelem kereteibe illeszti, azzal hozza összefüggésbe. Levantei utazása alkalmat adott arra, hogy felvázolja Magyarország Kelettel folytatott kereskedelmének történetét. Oroszországi útjának eredményeit az orosz-magyar történeti kapcsolatok keretei közé illeszti.

Oroszország – Thallóczy szerint – nem birodalom, hanem egész kis világ. Ezért nem meglepő, ha számos balítélet született róla a magyar közvéleményben. „Egy könyv nem fogja eloszlatni a sok balvéleményt, de a kísérlet talán alaposabb tanulmányokra fog kedvet ébreszteni. Ez e munka célja. ...Oroszország és hazánk párhuzamos fejlődésében a jövőre nézve érdeklődéssel bírnak. Ez okból itt-ott történelmi és statisztikai adatok alapján az analóg magyar viszonyok is érintődtek, súlyt helyezvén az orosz gabonaversenyekre is, mely Magyarországot közvetlenebbül érintik, mint a moszkvai szláv bizottságot.”

Tényleg: az orosz és magyar viszonyok összehasonlítása alkotja Thallóczy munkájának gerincét. Az, amit az orosz és magyar felszabadítás történetéről és követelményéről ír, ma is éppen úgy értékes, mint az orosz-magyar kereskedelmi forgalomról szóló fejezetek.

1884-ben jelent meg Thallóczy könyve Oroszországról – s ez a hivatali és tudós pályájának sorsát eldöntötte. Kállay Béni kezdeményezéséből a következő évben a közös pénzügyminisztérium mellé rendelt udvari kamarai levéltár igazgatója lett.

Minisztere bevonta őt Bosznia és Hercegovina igazgatásának minden fontosabb kérdésébe. A Balkánt érintő bizalmas kérdések legsúlyosabb szavú szakértője lett. Részt vett a sajtó balkáni vonatkozásainak irányításában is. Érdeklődése mégis a kulturális ügyekre fókuszált, különösen sokat köszönhetett neki a szarajevói múzeum (és annak német és horvát nyelvű tudományos folyóirata).

Thallóczy széles és sokoldalú tu-

dásával, politikai éleslátásával, vonzó egyéniségével, rövid időn belül Bécsben a magyarság egyik legfontosabb személyisége lett. Bizalmi embere a magyar miniszterelnököknek: különösen Tisza Istvánnak és Khuen-Héderváry Károlynak.

Életművének gerince – kezdettől fogva – Magyarország és a Balkán-álmok kapcsolatainak története. Nem romantikus ábrándokat hajszolt ezzel, hanem a középkori nagyhatalom igazi képét kívánta a valósághoz híven megrajzolni és abból a jelenhez illő politikai következtetéseket levonni. „A história egyes mozzanataiban csábító tündérkép megtanít arra, hogy bizonyos dolgok nem kelhetnek életre, mert életolemeik elvesztek... Az Al-Duna magyarságát, mely Belgrádon túl terjedt el egykor, kidúlta a mi jó testvér-barátunk: a török, neki köszönhetjük, hogy ma csak a magyar állameszme uralkodhatik itt, mert a régi, igaz országnak még a híre is elveszett. Az ozmánuralom a szlávsnak csak a művelődését akadályozta meg, a magyarságot ellenben számbelileg fogyasztotta.” Így elmélkedik, ezt a történetpolitikai következtetést vonja le Thallóczy a hajdan magyar Nándorfehérvár, mára Belgrád váromjának láttán.

A középkori Magyarország déli hűbéres országra vonatkozó történeti anyaggyűjtést Thallóczy a raguzai köztársaság és Magyarország összeköttetéseire vonatkozó adatok felkutatásával kezdte meg.

Szellemesen mutatott rá, hogy a raguzai köztársaság Velence politikai és gazdasági nyomása alól akkor szabadult fel, amikor 1358-ban (Nagy Lajos és a velencei köztársaság között) megkötött zárai béke következtében a magyar király hűbérese lett. Egészen Mohácsig zavartalan jó viszony jellemezte azt, mivel a magyar királyok mindenkör nagyobb szabadságot biztosítottak Raguzának. A magyar főhatalom alatt a város meggazdagodott, népessége megszorodott, ipara és kereskedelme fel lendült. Mindennek a török előrenyomulása vetett véget: a mohácsi vész után Raguz is török hűbéressé lesz. A felszabadító háborúk idején I. Lipóthoz mint magyar királyhoz fordultak, védnökséget kértek a régi jogon. Velence féltékenysége azonban megíiusította a világkereskedelem átalakulása folytán elszegényedett köztársaság óhajának megvalósulását. Raguz és Hergogovina továbbra is a török fennha-

A marosvásárhelyi M. kir. „Csaba királyfi” Gyorsfegyvernemi Hadapródiskola főépülete, 1941-1944.

tósága alatt maradtak. A campoformioi béke után, 1797-ben Raguz ismét a magyar szentkorona fennhatósága alá kívánta magát helyezni – ez azonban ezúttal Bécs miatt hiúsult meg, ugyanis nem akarták a magyar szentkorona tekintélyét ily módon Ausztria rovására növelni. Néhány évi látszatfüggetlenség, majd francia uralom után, Napóleon bukásával, 1814-ben került Raguz osztrák uralom alá. „De a magyar fennhatóság emléke máig is él.” – kommentálja tárgyilagosan a történeteket Thallóczy.

A középkori magyar-horvát kapcsolatok kötötték le ezután tudományos érdeklődését. A Blagay-család eredetének, történeti súlya érzékeltetésénél nem a családtörténeti szempontokkal érvelt, hanem annál sokkal szélesebb dimenzióba helyezte a Blagay-familiát: a középkori magyar-horvát kapcsolatok fősodrába.

De nem elégedett meg a vezető horvát családok történeti szerepének tisztázásával, a magyar-horvát történelem megoldására váró kérdéseinek módszeres feldolgozásába fogott. E kérdések egyik legfontosabbika a magyar-horvát határörvidék keletkezése.

Nemcsak a magyar-török harcok, hanem Bosznia történetét is sok vonatkozásban gazdagítja Thallóczy a jajcai bánág, vár- és várostörténettel. A Vrbas folyó partján épült Jajca vára, amelyet Hervoja herceg 1391-1404 között építtetett dalmát mesterekkel – attól kezdve, hogy Mátyás király 1463-ban hatalmába vette, a török elleni vé-

delem egyik kardináléjaként egészen 1527-ig szilárdan teljesítette kijelölt szerepét, amikor is török kézre került.

Thallóczynál a horvát és bosnyák tartományok történetéhez szorosan kapcsolódik a Száva jobbpartján fekvő, három szlavón vármegye: Dubrica, Orbász és Szana – a középkori Magyarország részei – történeti emlékeinek összegyűjtése, helytörténeti hangsúllyal. Mégis szorosan illeszkedik be ez is abba a történeti képbe, amelyet a bevezetés így összegez: „Tanulmányaim főeredményeképp magam előtt látom tisztán azt a történet-földrajzi kapcsolatot, mely a régi magyar birodalmat a szlapon és horvát néppel belterjesen, s ezen réven a bosnyákokkal és szerbekkel, a távolabbi vonatkozásaiban pedig a tengerparti albánokkal egybefűzi s elénk tűnteti a XIV-XV. századok kelet-európai hatalmi viszonyait a Duna medencéje körül csoportosuló nagy érdek-komplexumban.”

A középkori Szerbia nem volt Magyarország melléktartománya – hűbéri viszony állt fenn a magyar szentkorona és a középkori szerb államból kivált részek között, de ez – felfogása szerint – inkább nemzetközi relációnak minősíthető. A Száva jobbpartján fekvő macsóibanág három évszázadon át „a magyar birodalom sokszor megtámadott, de mindig megvédelmezett szerves járuléka volt és leginkább ily réven került közelebbi viszonyba Magyarország és a szerbség”, ezért illesztette programjába Thallóczy Magyarország és Szerbia 1526 előtti kapcsolataira vonatko-

zó adatok összegyűjtését és kritikai feldolgozását, hogy képet kapjunk arról a szerepről, amelyet a szerbség a középkor folyamán Magyarország határain belül játszott.

Helyesen látta: a középkori magyar-szerb kapcsolatok történeti vizsgálataánál a magyar történeti kutatás szerencsésebb helyzetben van, mint a szerb történetírás. „A szerb régi oklevelek túlnyomó része elpusztult, úgy hogy bizonyos dolgokat **csakis** a magyar adatok révén lehet megállapítani. Igaz, hogy egyoldalú a kép, de mégis jobb, hogy bizonyos részletekről legalább így nyerünk tudomást... Mennyire teljesebb lenne a kép, ha módunkban lenne a középkori Magyarország hatását Szerbia belső állami életére megállapíthatnunk.”

Thallóczy tudományos érdeklődésének központjában egyértelműen Bosznia állott. Ennek a magyar hűbéres országnak kimerítő történetét akarta megírni, erre készült egy emberöltőn át. Erre ösztönözhetette tudományos érdeklődése mellett hivatali munkája is, kiváltképpen Bosznia és Hercegovina közigazgatásának alakulása. Mégis, emberöltő munkájával csak alapozhatott, kijelölve a történeti fejlődés irányvonalait – de néhány részletkérdést nem egyszerűen tisztázott, hanem megoldotta azokat.

A Habsburg-monarchia Balkán-politikai érdeklődése a török hatalom rapid hanyatlásával, a balkáni keresztény államok nacionalizmusának rendkívüli erősödésével (melyet az orosz imperializmus is hatékonyan támogatott) mindinkább a nyugati Balkán albánok lakta területére helyeződött. Ott pedig a Habsburg-monarchia érdekei az olasz terjeszkedési törekvésekkel találkoztak. És Bécsben az albán kérdés politikai megoldásának előkészítésére széleskörű tudományos előtanulmányokat, kutatásokat is végeztek. Az albán kérdés tudományos tanulmányozására Thallóczy nemcsak hivatali pozíciójánál fogva mutatkozott alkalmasnak, hanem tudományos elhivatottságánál fogva – mint a Balkán-kutatás elsősorú szaktekintélye. És különben is! Kállay Béni nyomdokain haladt. Hiszen Kállaynak köszönhető az ország albán nyelven írott első története. Az albán írás és irodalmi nyelv kérdése is beletartozott balkáni programjába.

Thallóczy tehát Kállayt folytatta, amikor is Jireček Konstantinnal és Sufflay Milánnal együtt összegyűjtöt-

te az albánok lakta nyugat-balkáni térség történeti emlékeit. Ezzel a nagyszabású munkával vitán felül a Nyugat-Balkán középkori történetéhez alapvető fontosságú kiadvánnyal járult hozzá.

Az 1912/13-as Balkán-háború következtében időszerűvé vált az önálló albán fejedelemség kérdése. Megoldásánál, majd az új állam berendezkedésénél nagy szerepet játszott a Habsburg-monarchia és Olaszország rivalizálása a szkipetárokrá gyakorlandó befolyásért. Alighogy Albánia önállósult, Thallóczy 1913 őszén beutazta az új fejedelemséget. Színes útirajza éles szemű, a gazdasági vonatkozású ismeretek átfogó szemléletű írórt állít elénk – még ma is vonzó és tanulságot nem nélkülöző olvasmány. Már az I. világháború közepén jelentetett meg egy (kétkötetes) gyűjteményes munkát – szerzői az albán történelem és a modern Albánia legfontosabb kérdéseivel foglalkoztak. E műve ugyanakkor hattyúdala is. 1916 tavaszán, amikor Tisza István kezdeményezésére Szerbia főkirályának nevezetett ki, politikai és hivatali pályájának delelőjére jutott. Ily minőségében vett már részt 1916. december 2-án Ferenc József király temetésén. Amikor is a temetés után, útban Belgrád felé, Budapest közelében vasúti szerencsétlenség áldozata lett.

Hivatali pályájának, tudományos munkásságának középpontja a Balkán – annak története és a magyar birodalommal való kapcsolata.

Úttörő az ez irányú tudományos kutatás megszervezésében. Nemcsak magyar, hanem a közép-európai balkanisztikában is.

Történetírói elveiről, módszeréről a bosnyák és szerb nemzedékrendi tanulmányai bevezetésében így vall: „hű magyarázásra törekedtünk, mert e viszonylatokat csak úgy érthetjük meg, s csak akkor vonhatunk belőlük igaz tanulságot, ha tárgyilagosan mérlegeljük a kort, az embereket, s a színtért, melyen működésük lefolyt. A fantasztikus historizálás, vagyis a történeti lélek önkényes betömése, olyan mint a rosszul beállított fénykép-apparátus, mely csak torzképet ad. Ettől óvakodtunk.” A XIX. század második felének pozitivisták történetiszemlélete és módszertani felfogása ez, magyar interpretációjában pedig Pauler Gyulára ismerünk rá.

Thallóczy tudós egyéniségének, jelentős közéleti szereplésének megismerésénél nem hagyhatjuk figyelmen kívül konzervatív politikai felfogását. Eb-

ben is Kállay Béni nyomdokain haladt. Ám a politikai konzervativizmus útjára nem csupán Kállay példája vonzotta. Nyilván abból a tudományos meggyőződésből merítette, hogy a középkori független magyar nagyhatalom (archiregnum) a török pusztítás miatt megsemmisült, de a magyar nemzet a Habsburg-monarchia keretein belül állami életének, gazdasági, szellemi fejlődésének zenitjére érhet okos politikával, a dunai monarchia politikai, szellemi erőteljesedőinek saját javát is szolgáló emelésével. Éppen úgy óvni törekedett a politikai ábrándképek hajhászásától nemzetét, mint a történettudományt az önkényes és fantasztikus historizálástól.

A dunai monarchia századfordulón feltornyosuló külső és belső bajai nem maradtak észrevétlenek az éleslátású Thallóczy előtt. Mégis – optimizmussal tekintett Magyarország jövője felé. „Magunkról annyit – írja 1912-ben Károlyi Árpádnak –, hogy nekünk: magyaroknak nincs nagy okunk az optimizmusra, bajaink érzete sok tekintetben megzsibbaszt, szemlélvén a többiek haladását. De azért láttára az egyéb fajták belsőséges állapotainak, erősebbé vált bennem az a meggyőződés, hogy ezen mi magyar nemzetünk mégsem a legutolsó ezen a világon.”

Nehéz – munkásságát értékelve – benne a politikust és a tudóst elválasztani. Nem azért, mintha bármelyik is a másik rovására túlságosan érvényesült volna. Nem volt sem pusztán elméleti-eszkedő politikus, sem nem befolyásolták sekélyes politikai célok tudományos tevékenységében. Ugyanakkor a politikus széles körű szemlélete a tudós Thallóczynak mindig új és új ösztönzést, a munkaterület kiszélesbítését adta. Ismeretanyaga, módszeres gondolkodása, értékelése viszont a politikus számára jelentett sokrétű és alapos tárgyismeretet, a mindennapitól eltérő új szempontokat. Ilyetén kiküzdött eredményei az európai tudományban is maradandó értékűek. Tervei korszerű folytatása elől öröksége **kabódja** (dicsősége, héber – a szerk.) okán a mai magyar balkanisztika sem térhet ki. Mondható-e ennél méltóbb a régmúlt Balkánjának rekonstruktőréről?

Rászlai Tibor

Egy haza – két ország

Az utóbbi hetekben jelent meg lapunk régi, hűséges munkatársa, Szász István *Tas Egy haza két ország* című sorozatának két újabb kötete.

A VIII. kötet verseket tartalmaz, címe: *Kockázat*. A kötethez Bertha Zoltán professzor írt előszót, az utószót pedig Gyimesi László költő jegyzi.

A IX. kötet – *Zálogházak* címen – a szerző publicisztikai írásaiból ad válogatást. Előszavát Nagy Pál marosvásárhelyi irodalomkritikus és irodalomtörténész, a szerzőt útjára bocsátó egykori irodalomtanár, zárószóit Lászlóffy Aladár Kosuth díjasunk írta.

Mellékeljük Lászlóffy Aladár és Bertha Zoltán írásait.

DR. SZÁSZ ISTVÁN NAPLÓJÁBA

Azzal a gyöngéd iróniával tudnám illetni a barátomat, hogy ő a leggyógyítóbb, a leg-tónikusabb író, és a régi tudós, bölcs értelemben a legliterátusabb orvos. Leállíthatatlan, mert annak jegyében, hogy „nem az énekes szüli a dalt, hanem a dal szüli az énekesét” ő csak megszállottan közvetíti, elmondja ami helyzetek feszültségéből ívfény, „Elmo tüze”, magyarok árboca felett küszülő lidércfény. És persze reá sem hallgatunk, neki sem fogad szót inkább, jobban senki. Mi, akiknek meghagytott feje még ott úszik, mint a bóják, mint holdfényes éjszakákon a be igazán nem csukódó tavirózsák, ugyanazt üzenjük mindig mindazoknak, akik nem világosan a magyar ügyeknek drukkolnak, még ma is a kettős állampolgárság logikus jogának béna latolgatásánál tartanak, vesztegelnek, rostokolnak, hogy habozásuk mű habozás, gondjuk tettetés, szemmel láthatóan nem nagy idők felelősségével a vállukon ringatják a hullámzást valami kéktő, tiszta-tó jánosvitészkedésével, hanem azt várják, hogy a liliputiság nevében ne kelljen átlábalni az Óperenciáson a blefuszkui hajóhadért. Egy divatos vicc szerint a legyőzhetetlen cirkáló félelmetesen belehangszórózik az éjszakába, mikor fényt lát pislogni maga előtt: Térj ki,

én vagyok a VIS MAIOR nevű hadihajó. Térj ki te, cincog vissza a pislákolás, mely lehet a leolthatatlan lelkiismeret jelképe, mert én a világitótorony vagyok!...

Lászlóffy Aladár

Sorsos sorok

Szász István *Tas* versei elé

„Szép szavakat” szán vigasznak – újabb versvallomásait összegyűjtő kötetének záródarabja szerint – Szász István *Tas*, hogy hallhatóvá és reménykeltővé váljék, ami emberi érték, ami: „jó és igaz”. Hogy mégse csak „álnok” és „butító”, „hazug” és „vigasztalan”, aljas fegyverként ártalmas célokra használt szavak lépjenek el tudatunkat és gondolatainkat – olyan időkben, amikor (miként e könyv kiemelt előhangja is tanúsítja) az uralkodó szó valóban „kárhozatot hoz és nem megvált”. Amikor arra volna égető szükség, hogy a nyelv megnevezze létünk kínjait, csonkaságunk bajait, személyes és történelmi gyötrelmeink stációit; hogy láttassa a megtörténeteket és biztasson a változató, cselekvő, talán mégis lehetséges jövőre. Ezért lesz eszméltető szellemi jelenség, ha múlt, jelen, jövő horizontja in hullámzanak a költő emlék- és vágyképei, veszedelemre mutató, helyzetfestő látomásai – és éppen a hiteles megszólalás jegyében, az igazmondás erkölcsi szenvedélyének ígézetében, a szemnyitogató valóságmegjelenítés etikai felelősségének tudatában.

Szász István *Tas* minden sorát ez a fel-tétlen szemlélettisztító erkölcsiség alakítja, hevíti, lendíti. A morális tisztánlátás dokumentumai ezek a gondolati világosságot, érzelmi finomságot, szellemi igényességet sugárzó küzdelemversek; azt a

feszültséget érzékeltetve, amely az ezer-féle keserűség lehangoló tónusa és a lelki szembeszegülés, ellenállás, dacos esélytremetés mégis-mégis felgyülemelő energiája között húzódik. Változatos szubjektív élelmények, természeti és tájhangulatok, intim pillanatok (a megtett útra visszarévedő számvetések vagy az öregedés melankóliájához fűződő reflexiók), olykor szakrális vagy éppen játékos-ironikus vil-lanások atmoszférikus közegében is: foly-vást zajlik ez a meg- és felrázó hadakozás – az értelem ébresztéséért, s a megmarad-ásért. Egy nemzet, egy nép, egy szülő-haza megmaradásáért és legalább: spi-rituális épségeért. Annyi fenyegetés, or-szágvesztés, kollektív lét- és jogfosztott-ság, fizikai és mentális tönkretétel köze-pette: hátha van azért enyhülete a nyomorúságban e szakadatlan testi-lelki fo-gyatkozást szenvedő magyarságnak. Az elszakított Erdélyből származó költő lírai panasz-dalai, litániás sirató-énekei különös árnyalatossággal vetítik elénk a tör-ténelmi magyarság Kárpát-medencei sor-vadásának végzetes fejleményeit, Triano-non át napjainkig. A nemzethalál roman-tikus víziója autentikusan részletező je-lenkori társadalmi és társadalomkritikai diagnózisba ágyazódik. A látélet bősé-gét és igazságérvényét pedig csak fokoz-zák az olyan éles megfigyelések és kérdé-sek, hogy például az etnikai-demográfiai zsugorodásunkat meg a nemzeti ön-tudatvesztést erőszakosan gyorsító ha-talmi törekvések végrehajtói vajon mit és kit akarnak tovább szipolyozni, ha az értékhordozó alávetett, gyarmatosított nép kipusztul?!

A tragikus hangvétel szinte a vers-szerűség kereteit is feszegető leírásokba és sorselemzésekbe torkollik – áttétele-sen felgazdagodva azzal a roppant tudás-anyaggal, amely a szerző kiterjedt mun-kásságának más területein (esszék, törté-neti, irodalmi értekezések stb. sokaságá-ban) eddig is már felhalmozódott. A tény-sorakoztató elszántság így harcol a kö-zönnyel és a nemtörődomséggel, így telíti mondatait megrendítő sorsjelentésekkel, így tesz vallomást megszenvedett hitéről – s az örök, mert mélységes, s becsülete-sen viselve aligha osztható aggodalom-ról: „a nemzetemet mentsd meg, jó Uram, / a nemzetemet, mert csak azt félttem.”

Bertha Zoltán

A könyvek megkaphatók a Püski és a Raday könyvesházban, a Kusztoz könyvesboltban, a Magyarok Hazánál, néhány nagyterjesztőnél, vagy utánvétel a szerzőnél. Teljes sorozat megrendelése esetén 25% kedvezmény és belföldre ingyen kipostázás.

Cím: dr. Szász István.
2016. Leányfalú, Gyulai Pál 9/b.
e-mail drszaszi@axelero.hu

Szubjektív könyvismertető

Illésfalvi Péter – Szabó Péter – Számvéber Norbert: Erdély a hadak útján 1940-1944. Pueblo Kiadó Bp. 2005.

„Honvédek!

A trianoni igazságtalanság egy újabb része jóvátételt nyert. Indulunk, hogy újból birtokba vegyük ezerszázados jussunk egy újabb részét.

Felszabadulást viszünk 22 év óta rablincsből élő erdélyi magyar testvéreinknek és szereteteket a határainkon belül élő, hozzánk hű nemzetiségeknek.

Ezt tartásatok szem előtt, amikor elindultok Isten és a Haza nevében:

Előre a Keleti Kárpátok gerincéig!

Gödöllő, 1940. évi szeptember 3. napján

HORTHY s.k.

VITÉZ BARTHA s.k.”

A magyar történetírásban a két világháború között kisebb mértékben német, 1945 után teljességében a szovjet történelemszemlélet irányítása, „atyai felügyelete” szerinti művek születtek /el lehet mondani, ez a társadalomtudományokra is vonatkozott/. Így volt ez mindenütt az un. népi demokratikus, illetve szocialista országok táborában. Egy különbséggel, hogy az elnemzetlenítő szemlélet nálunk okozta a legnagyobb károkat. Ismerős a képlet: a magyar nacionalizmus egyenes következménye a fasizmus, onnan már csak egy lépés a megsemmisítő táborok felé. Ettől máig nem sikerült megszabadulni. Oka a régi generáció egyeduralma a tudományos műhelyekben. 1989-ben, amikor új szelek kezdtek fújdogni, önbírálatot gyakoroltak: „újra kell írjuk a 10 kötetes Magyarország történetét”. Természetesen megint csak ők, akik az 50-es, majd a 60-as évek tankönyveit, egyetemi jegyzeteit és népszerűsítő könyveit írták, melyekben két-három mondatban volt szó mindössze újkori történelmünk legszembetűnőbb napjairól, az 1956-os „ellenforradalom”-ról, és mélységesen elítélték a két világháború közötti bűnös, magyar revizionista politikát.

Jó értelemben vett tudományos karrier útja zárult le sokak előtt, mert „az elvtárs politikailag fejlődésképtelen, nem elég érett”, vagy mert: „az elvtárs témaválasztása helytelen ideológiailag”.

Korszakok, témák – például a magyar őstörténet - kutatása tiltva volt, az emigrációban dilettáns vagy vitatható értékű

művek sorozata született. A legkiválóbbakat is önfékezésre, nem ritkán hamisításra kényszerítették. Sajnálatos, de jellemző ez a háromkötetes Erdély történetére is. Mit lehetett várni, amikor a tudományos munka irányítója az a Köpeczi Béla volt, aki a különböző hivatalos ünnepségeken, kongresszusokon felállt, és felszólította a jelen lévőket, hogy „elvtársak, énekeljünk el az Internacionálét!” A fiatalabb nemzedékek kitől tanulhattak volna, amikor 1945, és 1948 után a régi tanári gárdát, kiváló tudósainkat egyszerűen kirúgták az egyetemekről?

Ezen rövid írásnak nem ez a feladata, hogy számba vegye, listát készítsen arról, akik a súlyos károkat okozták a nemzeti múltunk meghamisításával. A tartás, a nemzeti önbecsülés, valós helyzetfelismerés, értékek, a múlt tiszteletének hiánya jellemzi a generációk sorát. A tatár hódítás azért is járt olyan sikerrel, mert a meghódított törzsek vezéreinek fejére egy különleges állati bőrből készített sapkát

letesztelt, tárgyilagos, a szükséges bírálatot, szembe nézést a múlttal – például, ami a bevonulás idején elkövetett atrocitásokat illeti, természetesen a provokációkat is figyelembe véve – és a kellő pátoszt épp úgy nem mellőző, szakmailag felkészült tudományos műhely terméke.

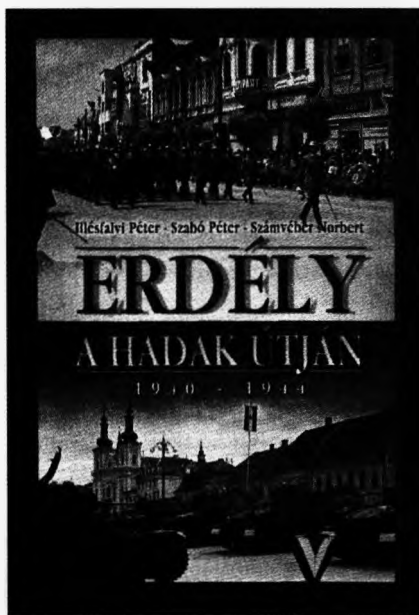
Ezúttal nem a kulturális élet, a hétköznapiak, a politika, a külkapcsolatok világába vezet el a könyv. A korszaknak gazdag a hazai és külföldi forrásanyaga. (Jelen sorok rovója is végigkutatta a magyar Külügyminisztérium (és részben a Belügyminisztérium) levéltárát, ahol több méternyi dokumentumban követhette a magyar-román kapcsolatok alakulását a két világháború között.)

A szerzők munkájukat három fejezetre osztották, amely a következő címet viseli: 1. A Magyar Királyi Honvédség bevonulását Erdélybe, 2. Erdély békés évei a második világháborúban, 3. Az 1944. évi erdélyi hadműveletek.

Megjegyzendő: a kortársak, mint Teleki Pál vagy Teleki Béla, pontosan tudták, milyen árat kell fizetni a részleges revízióért is. Előbbi szándéka, amint jelen kötet szerzői is aláhúzzák: önerőből végrehajtani a revíziót, katonailag kellő felkészültséggel. Utóbbi „pünkösdi királyság”-nak nevezte az Észak-Erdélybe visszatért „kis magyar világ”-ot, de ami nélkül – idézik a szerzők is bevezetőjükben Hámori Pétert – „most semmi sem lenne, de főleg magyar szó nem hallatszana már sem Kolozsváron, sem Bánffyahunyad, sem más városok és falvak utcáin”. Túlzás nélkül mondható: a magyarság mélyen lelkébe zárva őrizte, éltető forrásként a magyar haza négyéves emlékét.

A szerzők méltatják a magyar hírszerzés, a katonai felderítők érdemeit. Bizonysítást nyer részükről az is, hogy a román katonai potenciál fokozatosan nőtt, erőteljesen fegyverkezésük és nem utolsósorban a 320-at megközelítő erődből álló Károly-vonal léte – a könyvet bemutató szerző édesapja is, mint politikailag megbízhatatlan, egyike volt, aki munkatáborban hozzájárult az építéséhez –, valamint a román hadsereg számbeli fölénye miatt. Míg a Magyar Királyi Honvédség 1940 júliusáig 550.000 főt mozgósított a román határon, Erdélyben másfélmillió román hadsereg állomásozott.

A bevonulás bemutatásáról még csak annyit: bennünk, akiknek felmenői részt vettek benne – meghatározó volt a könyv bemutatóján, amikor nyolcvan évükön bő-

húztak, amely a napon fokozatosan összezsugorodott, és ez a folyamat fokozatosan, egyfajta korai agyomosással szorította ki az emlékképeket. Ilyen agyomosást műveltek egyes történészek, társadalomkutatók munkáikkal!

A mai magyar történetírást egyfelől még mindig a régi dogmák továbbélése jellemzi, másfelől egy tisztulási folyamat kezdete. Az „Erdély a hadak útján” ennek az új,

ven túl lévő egykori honvédek és tisztek a mikrofon előtt felelevenítették az élményeiket -, vagy ott várakoztak Erdély kis és nagyvárosainak utcáin díszmagyarban, vírágszőnyeget terítve a lovon érkezők elé, olyan élesek ezek a képek, mint ha magunk is részesei lettünk volna a felemelő eseményeknek. A szerzők különös érzékkel tudták rögzíteni mindezt, a mai kor olvasójának, érdeklődőnek, vagy a hadtudományokban jártasnak, hogy az pátoszmentes, és tárgyilagos maradt.

A második fejezet, amelyben azokról a nehézségekről is szó van, amely Erdélyben katonai, hadművelleti szempontból történő berendezkedéssel kapcsolatos, szakmai szempontból száraznak mondható leírásokban követhető nyomon, a vasútvonal fejlesztése, a műszaki zárák telepítése, a hadtársolgálat kiépítése, a hadapródiskolák létesítése – Erdélyt védhetővé kellett tenni! –, nem megy el szótlanság mellett a tény mellett, hogy Észak-Erdélyben megjelent az anyaországi tisztviselői kar sisere hada, és az „ejtőernyősök” viszonyulása az erdélyi magyarsághoz és románsághoz – Bethlen Béla emlékiratából emlékezhetünk rá – vizsztatetszést váltott ki a helybeliekben.

Természetesen az Erdélyben állomásozó honvédeket is kiküldték a háborús övezetekbe, 1941 novembere és 1944 márciusa között ott jelentős volt a részvételük. Különösen 1944-ben rendeltek el erőteljes mozgósítást.

Az 1944. évi erdélyi hadműveleteket napról napra követik a szerzők, a szovjet, a román előrenyomulást, a magyar-német támadásokat, a visszavonulást, Kolozsvár feladását, amelyet éppen négy évre, Horty bevonulása után, szeptember 11-én szálltak meg szovjet és román csapatok, Észak-Erdély elhagyásával bezárólag.

A hadtörténeti művekre nem jellemző az olvasmányosság. Ez nem vonatkozik az „Erdély a hadak útján” kötetre. A három hadtörténetész rendelkezésére változatos forrásanyag állt, a „higgadt párbeszéd kezdeményezése” is szándékukban áll, hiszen mind ami a bécsi döntést, mind ami Magyarország háborús szereplését illeti, szakadék választja el a hazai és az egykori kisantant országok szakembereit, közgondolkodóit. Kétséges azonban, hogy partnerre találnak bennük.

Kitűnő mellékletek egészítik ki a háromszerzős monográfiát, térképek, a szembenálló hadsereg alakulatainak felsorolása, családi fényképek, amelyeken mintha apáinkat és nagyapáinkat látnánk viszont, baka, hadapród őrmester vagy tiszt ruhában.

Eddig kétségtelen, az erdélyi katonai, katona politikai, hadi eseményeinek legfontosabb kézikönyve az „Erdély a hadak útján”. Minden család könyvespolcán ott a helye. Határon belül és határon kívül.

Lipcsey Ildikó

A pozsonyi csata*

1098 évvel ezelőtt, 907. július 3-7-e között Árpád fejedelem Pozsonynál és környékén a Duna mindkét partján legyőzte „Gyermek” Lajos bajor király kb. 35000 főt kitevő hadseregét és dunai flottáját. Ennek köszönhető a 12 évvel korábbi (895) magyar honfoglalás megszilárdítása, olvasom Magyarórády Szabolcs (Canada, Hunyadi Öregcserkész-csapat vezetőjének) erről szóló cikkét.

Tudom, hogy Árpád győzelmét a szláv történészek a mai napig is nemzeti tragédiaként tanítják iskoláikban és egyetemeiken, mert szerintük „a magyarok miatt” nem tudtak az északi és a déli törzsek közös szláv birodalomban egyesülni. Ezzel kezdődött a mai napig is tartó magyar ellenes gyűlölet szítása. Ezekből a diákokból lesznek felnőtt korukban a döntéshozó, magyar-gyűlölő politikusok. Pedig éppen a magyar győzelemnek köszönhetik nemzeti megmaradásukat. Ugyanis, ha Lajos császár győz, akkor a Kárpát medence németté válik és a szlávokat is elnyelte volna a „germán tenger”. Így csak a szlovének lakta Ausztria vált németté. A pozsonyi csata után a magyar-német határ az Enns folyónál Oberenns-nél („Óperenciás tengeren túl”) volt a 955. évi augsburgi csatavesztésig, amikor a németek a Lajtaig nyomultak előre és itt ezer éven át stabilizálódott a magyar-német határ.

1919-ben a párizsi-versaillesi békekonferencián Masaryk és Benes arra törekedtek, hogy Pozsony-Sopron-Szombathely-Nagykanizsa-Zágráb között valósuljon meg nagy álmuk, a szláv korridor. A franciák európai kontinentális vezetésre törekvése miatt (lásd I. Ferenc, XIV. Lajos, Napóleon) ez nem volt irreális terv; nagy szerencsénkre kizárólag Anglia ellenkezésén bukott el. E szláv kudarcot követően javasolta Benes, hogy Nyugat-Magyarországot („Burgenland”-ot) csatolják Ausztriához, mert így az egykori két szövetségest egymásnak uszíthatja, s ezzel a szerveződő Kisantant erejét növelheti.

A fenti gondolatok nem csak a pozsonyi csata időpontja miatt jutottak eszembe, hanem dr. Lánszky Imre kutatásai és minapi HirTV előadása kapcsán is, hiszen Árpád fejedelem a pozsonyi csatában szerzett sebe miatt rövidesen meghalt és a budakalászi várban, Buda-Fehérvárban Attila hun király mellé vagy közelében temették el.

Buda-Fehérvár stratégiai kiemelkedő jelentőségű hely. Ugyanis a Szentendrei-sziget alsó végén, ahol a Duna két ága egyesül, kedvező folyami átkelőhely volt a múltban és ma is az. (lásd: MO-ás északi autópálya-híd optimális helye). Már a római impérium alatt is azért építettek érte a hegyre őrtornyot, mert innen kitűnő rálátás volt a folyam-menti síkságra és így a népvándorlás fékezése érdekében az aquincumi légión mozgósítására.

A török uralom végéig fenn állt ez a vár, majd Buda visszavétele után a bécsi császár elrendelte, sőt biztatta sváb és rác telepeseit, hogy házépítési célra felmenő falait elhordják. Nem kellett követ bányásszanak, volt elég a vár romjaiból. Az ősi kövek a környező falvak öreg házainak falai-ban még ma is megtalálhatók.

Két év múlva, 2007. nyarán lesz a pozsonyi csata, e nagy győzelmünk 1100. jubileuma, magyar honfoglalás megszilárdításának nagy eseménye. Illő, hogy a kései utódok ne csak szabadságharcok bukásairól és háború-vesztésekről emlékezzenek meg, hanem végre a győzelemről is. A vár maradványait tárják fel, lépték-arányos képét a korabeli metszetek alapján késszítsék el, és állítsanak itt fel egy jelentős emlékművet.

Hábel György
Budapest

*Az írás előző számunkból anyagtorlódás miatt kimaradt.

Tallózás internetes postánkból

A szeptember 26-i parlamenti szavazás, Románia megmagyarázhatatlan, szinte hisztérikus sietséggel, feltétel nélküli „beszavazása” az EU-ba, sokkolta a jobbérzésű magyarokat nemcsak a Kárpát-medencében, hanem szinte a világban. Az Országházban most még csak összesimult az, ami tán titokban összetartozik. (Internetes címünkön változatos írások jelentek meg, amelyek azonban kivétel nélkül elítélően foglaltak állást erről.)

Mivel hazánkban nem csak a posztbolsevik övezetben, hanem az ún. ellenzéki körökben is kökémény cenzúra működik – no nem Recsk, a Gyűjtő vagy Nosztra „politikai eszközeivel”, hanem az agyonhallgatással és kirekesztéssel – így szerkesztőségünk feladatának tekintti, hogy a Postabontásban az ilyen véleményeknek is teret adjon.

Kivétel Lovas István írása, amit azzal a szándékkal adunk közre, hogy akik ezt nem ismerik, lásák, hogy igen is lehetett volna gerincesen politizálni, s lehetne ma is határozottan képviselni a nemzeti érdekeket.

Nem fogadható el olyan dajkamese, hogy hát „a nyugat elvárása”, meg „a nemzetközi tőke nyomása”, meg „a szomszédok érzékenysége”, meg hogy „kényszerpályán vagyunk, nem tehetünk semmit” stb. stb.

Még visszatetszőbb és gyalázatosabb az autonómiát, kettős állampolgárságot kifejezetten akaró nemzetreszek álitólagos óhajával való gyáva takarózás. Ennek bizonyított az ellenkezője.

Ha lenne lelkiismeretes, nemzethű elitünk, akkor ma egy öntudatos, büszke Magyarország határozná meg Közép-Európa politikai és gazdasági irányát. Sajnos, a parlamentben és a közéletben bolsevik emlíőkön nevelkedett és szocializált, fejünkre nőtt karrierista félvezetők uralkodnak, pöffeszkednek. Nem hajlandók, vagy már nem is képesek határozott, tettekben is megnyilvánuló nemzeti érdekképviselőre és emiatt a magyarság sok tekintetben hátrányos helyzetbe szorult.

15 év után még mindig, sőt egyre jobban tetten érhető a nemzeti ügyek elsikkasztása, a silánnyal való behelyettesítése, az asszisztálás, alátámasztás a véget jelentő nemzeti eltanárláshoz.

Atzél Ferenc

Gyáva népnek nincs hazája

Fehér hollónak számít az az újságíró, aki bevallja, hogy valamilyen kapcsolatban kifejtett véleménye téves volt. Az pedig még ritkább, hogy ha azt vallja be, hogy a témában eddig leírt, és saját ideológiai táborának arról kialakított, gyakorlatilag minden véleménye teljes mértékben hibás volt.

Miután mostanában minden megtörténhet: erre is sor került. Az újságíró Edward Lucas-nak hívják, aki a világszerte igen nagy figyelemmel kísért Economist című brit lapnál dolgozik. E hetilap világnézetét minden bizonnyal lényegesen eltér a műsor hallgatóinak a világról vallott felfogásától, és sokkal inkább megegyezik a jelenlegi budapesti kormánynak ki nem mondott, de gyakorlatban érvényesülő neoliberalis filozófiájával. Ez utóbbi egyébként azt jelenti, hogy szereti a globalizmust, a kis államot, a privatizációt, de nem nézi jó szemmel az általa nacionalizmusnak nevezett nemzetállami törekvéseket, ha azok szembemennek a nagy világfolyamatokkal. Mindezt azért kellett hangsúlyozni, hogy a most ismertett vallomásának felérő cikkében arról ír – és ez is cikkének címe –, hogy A balti népeknek nincs szükségük tanácsainkra. Az újságíró a három apró balti állam közül, különösen a másfél milliós Észtország és a Nyugat viszonyával foglalkozik. Másfél millió; ennyien vannak az észtek, vagyis kevesebben, mint Budapest lakói. Lucas azt írja, hogy a Szovjetunió összeomlása előtt az észti függetlenségről csupán egy maroknyi, főleg emigrációban élő nacionalista észti álmodozott. A józan Nyugat ezt gyermekded álmoknak tartotta. Szerencsére az észtek nem figyelték e hangokra, annak ellenére, hogy függetlenségükre annyi esélyük volt, mint hogy a Titanic ónmagától kiemelkedjék a habokból. Ennek ellenére a nacionalista észtek álma lett a valóság. Az észtek ezután állami nyelvként kívánták visszaállítani az észti nyelvet, és csak úgy voltak hajlandók észti állampolgárságot adni az oda betelepített több százezer oroszoknak, ha azok megtanulnak észtiül. A Nyugat végsőülön figyelmeztetett; Bosznia tör ki a Baltikumra, ha ezt megteszik. De ismét az észteknek lett igazuk. Az oroszok megtanultak észtiül, és megkapták az észti állampolgárságot. A Nyugat számtalan ellenőrző csoportot küldött ki Észtországba, hogy megfigyelje az egyébként teljes békében lezajlott folyamatot. A Washingtoni Nemzetközi Pénzügyi Alap a függetlenné vált balti országokat pedig arra akarta rávenni, hogy ne legyen saját pénzüg, hanem olyan, amelyet Tallintól, Észtország fővárosától Taskentig, vagyis Üzbegisztánig mindenhol elfogadnak a szovjet utódállamokban. A balti népek ezt a tanácsot

is elvetették, és azonnal bevezették saját fizetőeszközüket, mégpedig nagy sikerrel. A Nyugat ezután azt tanácsolta, hogy a balti országok ne jelentkezzenek az Európai Unióba, mert ezzel csak felhergelik Moszkvát. A balti országok azóta az Unió tagjai. Lucas cikke végén gúnyosan felteszi a kérdést: vajon nem lenne-e jobb, ha ezután nem a Nyugat adna tanácsokat az észteknek, hanem az észtektől kérne tanácsot?

Annak ellenére, hogy mi hatszor annyian vagyunk, mint az észtek, mi minden nyugati tanácsot elfogadunk. Az elfogadott tanácsok eredményét pedig mindenki mérje le úgy, hogy körülnéz a saját zsebében, és az országban is. Nálunk a Nyugat tanácsait a mai koalíció az 1990 előtti szokásaiból is elfogadja, vagyis hogy egy erős hatalomnak feltétlenül engedelmessé kell. A jobboldal pedig elhitheti magával, hogy ha nem mutatja magát a világ urai barátainak, abból csak rossz keveredhet ki.

És ez a magatartás egy idő után reflexszerűvé válik, automatizálódik. Ugyan mi mással is lehetne különben megmagyarázni azt, hogy a magyar Országgyűlés rohant most támogatni Románia uniós integrációját, egy hónapot sem várva arra, hogy Brüsszel kiadja keleti szomszédunkról, Romániáról szóló jelentését? És ezzel ismét elszalasztott egy soha vissza nem térő alkalmat az Erdélyben élő magyarok sorsának javítására. Sőt, pénteken a román kormány polgárai kiutazását megnehezítette, és szintén tegnapelőtt a bukaresti felsőházban egy szociáldemokrata párti szenátor üdvölte küldte vissza a magyarokat Ázsiába. Nyilván hálából a gyors budapesti ratifikációért. De kedves hallgatóink, önként szerint, ha ired, baszkok, katalánok, vagy tiroliak élnek kisebbbbségben Romániában olyan körülmények között, mint ott magyarok élnek, vajon az ir, a spanyol és az osztrák törvényhozás tagjai ugyanilyen szíven emelték volna fel kezüket? Az észtekről ne is beszéljünk, mert már róluk volt elég szó. Mi most talán ismét elhitettük magunkkal, hogy mit szolt volna a Nyugat, hogyha megvárjuk azt az egy hónapot. Hogy mit szolt volna? Azt, mint az észtek, ired, baszkok, katalánok, és a tiroliak esetében tette. Mor-

gott volna, de lenyelte volna a pirulát. Hogy azonban hosszú távon kik a nyertese, a gyávák, vagy a bátrak, azt döntse el a halál.

Lovas István, Vasárnapi Újság
Elhangzott: 2005. október 2-án

Mit éreznek?!

„Mit éreznek, kedves barátaim, azok a magyarok, akik székellyöldi autonómiát, vagy kettős állampolgárságot szeretnének, de a sajátjaik nem támogatják őket Budapesten?”

(Orbán Viktor évtértékelő beszéde a Magyar Polgári Együttműködés Egyesület rendezvényén 2004-ben.)

Lehullott álarcok

A Fekete Hétfő – 2005 szeptember 26 – bizonyos értelemben még súlyosabb csapás volt a magyar nemzeti érdekekre mint a gyászos 2004 december 5-e, mert míg itt ha színből is, vagy félszívből a legnagyobb ellenzéki párt végül is támogatta a kettős állampolgársági népszavazást – legalább is a kampányt, addig a Fekete Hétfőn mutatott „feles megoldásával” Romániát feltétel nélkül az EU-ba juttatta s így az utolsó adut ütötte ki az anyaországi nemzeti erők kezéből az erdélyi háromszintű autonómia megteremtésére.

Ezzel a nemzeti színben az elmúlt tizenöt évben grasszáló ellenzéki pártok az utolsó árulást követték el a Trianonban és Párizsban szétszabdalt nemzet ellen. Az első és a második az Antall kormány tette. Ugyanis feltűnően semmit sem cselekedett a Szovjetunió felbomlása után az Ukrán állam megteremtésekor a kárpátaljai magyarsággal. Elérhette volna legalább autonómiájukat – ezt szabvány államuk elismeréséül, de nem tette. A második Csehszlovákia felbomlásakor követte el, amikor a szlovákiai magyarság határmenti tömbjének autonómiáját teremthette volna meg, ugyancsak ezt téve a Szlovák állam elismerésének feltételéül. Ám semmit sem tett ezügyben, vagy mert gyáva volt vagy mert nyugatról most is „jóindulatúan” lebeszéltek, hogy majd az EU mindet megold! Mára derült ki, hogy az semmit sem old meg, mert erre nincs is mandátuma.

A harmadik árulás a Fekete Hétfőn történt – mindössze néhány gomb megnyomásával a parlamentben – ilyen egyszerű volt. S ehhez az ellenzék tapsolva járult hozzá, anélkül, hogy feltétlenül szabta volna az erdélyi autonómiát, ami már egyszer létezett! Még a feles szavazásnál is lehetőség lett volna ezt kikényszeríteni, amint ezt aztán kimutatták. Effejeitni azt az alapítelt, hogy a nemzetközi politika a békés kényszerítés eszköze – több mint vétek.

A Román EU tagság megszavazását úgy az uralgó pártok mint az ellenzékiek sajtója szinte elhallgatta, mint valami mellékes eseményt. Amikor szükségük érezték volna erről nyilatkozni, akkor elsőként úgy tűntették fel, mintha Románia EU tagsága elleni szavazatra buzdított volna a nemzeti oldal belülről és külföldről. Erről szó sem volt, csupán arról, hogy akkor szavazzák meg, ha biztosítékot ad Románia az autonómiáira. Napok alatt meg lehetett volna ezt adni és akkor beszavazni Romániát az EU-ba – ha nem is másodikként, hanem harmadikként – még mindig nem lett volna késő. Garanciára pedig azért lett volna szükség, mert tanulni kellett volna 1918 december elsejéből. Amikor is a gyulafelhárvári román „nemzetgyűlés” nagy garra ígérte meg az erdélyi magyarságnak az önrendelkezést s még írásban is adták – amiből aztán nem lett semmi, de lett az erdélyi magyarság szisztematikus, permanens és máig tartó kifosztása. Ha megadták volna akkor, nem kellene most 86 év után ezért harcolni! Horrribile dictu: Sztálin kényszerítette ki a boldogtalan rövidéletű Maros-Magyar Autonóm Tartományt! Ezzel éb benne demokrátiaból volt a mai nagy demokráciánál a határon innen és túl! Erőmes hozzá mérni a maiakat, hogy kitessék hova súly-

ERDÉLYI
MAGYARSÁG

H – 2001 SZENTENDRE
POSTAFIÓK: 154

lyedtek. A másik érv az volt, hogy az RMDSZ vezetője kérte ezt. De mit lehet várni attól aki egyben a román állam miniszterelnök-helyettese is? Ő egyszerűen állami hivatala miatt csak ezt kérhette. Vajon ez magyar érdek volt és nem román? Ő, milyen ügyesen fordítottak egy magyarul is beszélő erdélyi politikussá vedlett írót az ottani magyarok és az anyaországiak átejtésére. Pont úgy mint a szlovákok, ahol a MKP is kormánytényező – ám autonómiáról ott sem lehet szó! További érv volt, hogy az erdélyi magyarság „elsőpró többsége” akarta Románia EU tagsága azonnali meg-szavazását. Ha ez így lenne, vajon nem így volt-e néhány héttel ezelőtt is a tusványosi beszéd idején? Miért hangzott el akkor és ott az autonómia kiharcolásának szükségessége s a vétő várható alkalmazása? Ha az elsőpró többség igénye lett volna, akkor miért jelennek meg a magyar ellenzéklet igencsak elitőlő cikkek az erdélyi magyar sajtóban? Az utolsó érv az volt, hogy a feltételek szabás nem volt az ellenzék külpolitikai „eszköztárában”. Az persze ott volt, csak úgy döntöttek, hogy nem veszik ki onnan, s nem használják. De miért nem? – annak ellenére, hogy ennek bevetését csak néhány héttel előbb biztosra ígérték az ellenzék prominens vezetői. A miérte csak egy magyarázat lehetséges: az, hogy a világpolitika nyugati boszorkánykonyhájának vezetői egyszerűen nem engedték ennek feltételnek az ellenzék által való bevetését.

Ezzel több levelet vélték útni egycsapásra. Mindenekelőtt Romániát gyorsan és véglegesen az EU-ba kebeleznél mert ez a nyugati globális stratégia szerint sürgős, mivel az iraki, iráni helyzet s ezzel az egész muzulmán világ kiszámíthatatlan helyzetbe került. Továbbá: hiteletlenül tenni a véleményük szerint túlságosan megnőtt magyar ellenzéklet saját szavazótáborra előtt; ezzel elősegíteni a jelenlegi kormányzó balliberális koalíció győzelmét a jövő tavaszi választásokon, amelyről remélik az ország további kiárusítását, népének átnevelését egyház és nacionalizmus ellenes-ségre, a kozmopolita ideológiára való átnevelését, az- az elnemzetlenítést; a trianoni és párizsi békediktátumok által szétszabdalt magyarság szétdarabolásának, felőrésének, kicsire szabottságának permanensé téte-lét. Mindezek megvalósításában magyar „quislingek-re” támaszkodnak, amelyek úgy látszik megtalálhatók nemcsak a ma uralkodó hanem még az ellenzéki pár-tok elítéljeiben is. Végül szükség volt erre a gyors sza-vazásra a magyar miniszterelnök és pártja „jímásá-nak” javítására, amely a szégyenteljes december 5-i ellenkampány után alaposan összetört határon innen és túl. Az „jímásjavítás” ugyanis egyik feltétele a jö-vő évi választási győzelmének. Lehetséges, hogy ju-talmul a magyar miniszterelnök Bukarestből a közel-jövőbeli látogatásáról hazajövet, kiszállva a repülőgé-pből egy papírt fog lobogtatni rajta a román aláírással az erdélyi magyar autonómia megadásáról. Azonban nem kell túllelkesedni, mert már láttunk ilyet: egy Ne-vill Chamberlain nevű angol úr, aki történetesen a mi-niszterelnök volt, már eljártozta ezt a jelenetet 1938 őszén a londoni repülőtéren és jól ismerjük a tra-gikus következményeket. Volt státuszörvény is – lelke-sen megszavazva – a papíra még talán megvan va-lahol. *Verba volent, scripta manent* (A szó elrepül, az írás megmarad) – mondja a régi latin, azonban olyan korban élünk ahol nemcsak a szó hanem még az írás is elszokott repülni.

Egyébként az eddigi tapasztalatok alapján megjö-solható, hogy a jelenlegi felállásban a tizenöt éve folyó nemzetárusítás folytatódni fog; hasonló sorsra fog jutni a vajdasági és a kárpátaljai autonómia törekvés is, nem is beszélve a már odajutott felvidékieknek.

Miért viselkedik így az ellenzéknek hitt és vélt el-lenzék? Magyarázatot lehet találni abban, hogy a ti-zenöt éve még fiatal vezetőik túl későn születtek ah-hoz, hogy nemzeti emlékhöz nevedekjenek fel, s tudja-nak egy egészséges defenzív nacionalizmusban hin-ni, mint ahogy megmutatták ezt az egy nemzedékkel előbbiek 1956-ban. Elhelyezték nekik a felnövekvés mi-li-ője a regnáló kommunizmus volt, s ez kitörülhetetlen nyomokat hagyott bennük. Továbbá kiválasztott veze-tőinek nagy része Soros ösztöndíjjal angol egyetem-ken tanult. Mindezek után ezek az SZDSZ-ből váltak ki, akkortájt, amikor az akkori rendszermódosító pár-tból egy radikális rész önállósá vált. Bizonyára ekkor ja-vasolták a nyugati politikai boszorkánykonyha vezetői ezeknek a fiatal politikus-növendékeknek az ellenzéki magatartás felvételét, hívén azt, hogy velük majd az

„...Ami erő vagy hatalom elvesz,
azt idő és kedvező szerencse is-
mét visszaadhatja. De amiről
a nemzet félve a szenvedések-
től, önként lemondott, annak
visszaszerzése mindig nehéz és
mindig kétszeges...”
(Dedk Ferenc)

elfojtott és felszabaduló „veszedelmes” magyar naci-onalizmust kordában lehet tartani, s megőriztetni az igazságtalan *status quot*.

Innen lehet megérteni, hogy más ellenzéki pár-tokat miért vertek szét, s hogy miért szerették vol-na tönkretenni az MVSZ-t – „két dudás nem fér meg egy csárdában”, pláne ha a másik hitelesebben, job-ban játszik!

Az álarc leesett az ellenzékéről, mert nyilvánosan kompromittálódott, de a nyugati politikai kutyaszókról is, sőt az RMDSZ vezetőjéről is. Ez a helyzet hangosan kiált egy valóban magyar érdeket bátran, okosan de megalkuvás nélkül képviselő párt létrehozásáért, par-lamentbe juttatásáért amely nincs semmiféle külföldi hatalom járszalagján, s amely békés eszközökkel va-lósít meg eddigelé elodáztott, elárult jogos és méltá-nyos nemzeti érdekeket, amint az tették és teszik más nemzetek politikuskai mint pl. a körülöttünk élők s a rokon másfélmilliónyi észtek. Ez most fájdalmas lehet az ellenzéknek, mert minden születés az, ám segíthet helyretenni az ellenzék megbillent egyensúlyát és ér-telmes megegyezésre jutni a választások eredményé-nek függvényében.

Dr. Pungur József
Kanada, 2005 szeptember 26.

Szétfoszlott ígéretek

2004. december 5-e folytatásaként szétfoszlottak Or-bán Viktor tusnádfürdői ígéretei. Az egész nemzeti, sőt a polgári tábor is megdöbbenett az a páfordu-lás, hogy a döntő helyzetben a Fidesz egyetlen kép-viselője sem mondott nemet Románia feltétel nélkü-li EU-csatlakozására.

Orbán az Ariel Saron vezette Likudot természe-tes ideológiai partnerének minősítette legutóbbi izra-eli látogatásakor, és az apartheid államot a kisebbsé-gek problémáit megértő országgént jellemezte. A Job-bik Magyarországért Mozgalom már akkor felhívta a fi-gyelmet, hogy a Fidesz elnöke elvesztette azt az erköl-csi-politikai alapot, ami a határon túli magyarság ér-dekeinek képviseletéhez, autonómia-törekvéseinek tá-mogatásához elengedhetetlen.

A Jobbik szerint az ellenzék tudatosan kihátrál a nemzetpolitika – számukra – kényelmetlen kérdésköré-iből, a román állam pedig mától még szigorúbbá tette állampolgárainak Magyarországra utazását, ami újabb pofon az erdélyi magyarságnak. Az itthoni parlamenti pártok egyhangú, a székelyeket cserbenhagyó, nem-zetárusító szavazása után végleg bezabizonyosodott: ami-kor a határozott cselekvésen lenne a sor, a Fidesz le-teszi a fegyvert. Az ellenzék is csak dumál, és közben ráront saját nemzetére.

Molnár Tamás,
a Jobbik alelnöke

Jobbik Magyarországért Mozgalom - az ügy-
nökmentes párt <http://www.jobbik.hu>

Magyar vagyok, nem turista

Hón szeretet, fiataldemokrata magyarországi testvé-reim! Nagyon nehéz megszólalni ezekben a történel-mi percekben. Pedig tudom, érzem, bármennyire is fáj minden szó, fáj minden gondolat, ki kell fejeznem azt, amit ezekben a pillanatokban érezek.

Hát először is, ahogy a viccből székely atyámfia mondá egykor az MTSZ-gyűlésen: Elvtársak, a terme-lő szövetséget vezetőségének fele hűlye. Aztán, miu-tán felelősségre vonták, visszavonta állítását: Elnézést, tévedtem. A vezetőség fele nem hűlye.

Mivel Önök fele arányban mondtak igent Romá-nia uniós csatlakozására, ugyanakkor fele arányban nem támogatták azt, e kényelmetlen kérdést pártjuk elnökségére bízom. De tisztelettel felkérem az érin-tetteket, hogyha már eldöntötték azt, hogy a vezető-ség melyik fele nem beszámítható, faxolják el nekem is az eredményt.

Gondolom, ez a szavazás hosszú elemzések tár-gya lesz majd a közeljövőben. S előbb-utóbb közös nevezőre jutnak majd abban a kérdésben, hogy melyik fél a gyálglyult. A FIDESZ-tagságot pedig nem ké-rem. Pedig gondolkodtam rajta egy időben. A székely ember azonban nem szokott kérni attól, aki egyik ke-zével ad, a másikkal visszavesz.

Persze, minden valószínűség szerint Önök szipor-kázó magyarázatot fognak adni majd arra, hogy mi-ért kellett eképpen cselekedniük. S bizonyára logikus és „realpolitikuss” lesz az érvelésük. Mégis azt érzem, önök úgy adtak nekünk ajándékot, ahogy az okos le-ány adott egykor Mátyás királynak. Mert a madár, amit a lány vitt is, meg nem is a királynak, elrepült, mihelyt a kosár alól kiengedték azt.

De hogy a bennünket elnyomó romániai hatalom-nak és a velük kollaboráló romániai magyaroknak szép ajándékot adtak ezúttal, az holtbiztos. Hiszen elsősor-ban azokat a román politikusokat tették kenyérbe, akik európai parlamenterekként gyarapíthatják majd külön-ben is mesés vagyonukat. És még nagyobb turisták lesznek majd belőlük. Hiszen az Európai Unió főleg ezt a migrációt pályogattja.

Es itt jön az Önök fájó tévedése. Mert a határok átágiesítése és a szabad jöves-menés nekünk nem annyira életbevágó. Mi elsősorban magyarok szeret-nénk maradni, és csak azután akarunk koslórozni Eu-rópában és a nagyvilágban. Mert annak, akinek a fe-neke csoré, a gyermekei éheznek, másodrangú állampol-gár, és nincs pénze útlevelet kiváltani, hiába adják meg a szabad mozgás lehetőségét. Mert úgy jár, mint a cigány lóva, amelyik hiába kapott zöld szemüveget, attól még beledöglött a szalmaevésbe.

Felvidéki, magyarbaroni és nyugatabbra élő magyar testvéreimnek számtalanszor tettem fel ezt a kérdést: Miért jobb egy magyar embernek az, ha tagja az Eu-rópai Uniónak? Egyetlen konkrét dolgot tudtak mon-dani: Azért mert szabadabban utazhat.

Turista nemzet leszünk, testvéreim? Egy olyan nemzeté akartok sülyeszteni minket, amelyik na-gyobbra tartja a migrációt, mint az autonómiát, a megmaradást?

Csak azt nem értem, hogy akkor dél-tiroli baráta-ink miért zagynának össze-vissza?

Mert szerintük most kell kiharcolni az autonómi-át. Utána majd lehetünk turisták.

Csikó Sándor
Európai Idő

Háromszorosan rossz üzlet Orbán Viktornak

Beszéljünk még egy kicsit a szeptember 26-ai or-szágyűlési szavazásról! Miért volt olyan sürgős ne-künk, hogy zokszó nélkül megszavazzuk Románia eu-rópai közösségi tagságát? Hiszen éppenséggel meg-szavazhattuk volna mi ezt a tagállamok közül utolsó-ként is. Valamiért mégis nagyon sürgős lehetett, ha ilyen gyorsan napirendre tűzték ennek a kérdésnek az eldöntését.

Kinek volt sürgős? Romániának? Aligha. Hiszen 2007-ig még elég sok idő van. Ha nem örült volna is neki, kénytelen lett volna elviselni, hogy Magyarország nem rohan az első-k között megszavazni egy olyan or-szág felvételét, amelyik nem engedélyezi magyar ajkú állampolgárainak, hogy saját anyanyelvükön intézhes-sék mindennapi életük ügyes-bajos dolgait.

Tán csak nem ezzel akartunk kedvet csinálni má-soknak, hogy szavazzák meg nyugodtan Románia fel-vételét? Mutatván: hát mi csak tudjuk, milyen jó „kis” ország az, hiszen itt van a szomszédunkban, szá-z-hétezer négyzetkilométernyi része valamikor a mi-enk volt... Ha valóban tudtunk hatni valakinek a Ro-mániához való viszonyulására ezzel az elhamarko-dott igennel, akkor ezzel csakugyan Románia ér-dekeit szolgáltuk.

De elsősorban kinek az érdeke Románia csatlakozása? Első pillantásra úgy tűnik, hogy a romániai politika és gazdasági elitnek, hiszen az ő hazai megfélemlítő bűncselekményeire pörögve zümmögtek nálunk is, hogy „Nyomás az Eu-ba!”.

Az ám, de kinek van ez a gazdasági és politikai elit elkölvezve? A nemzetközi gazdasági és politikai elit ama részének, mely megmondja az Európai Közöség vezetésének, mi, merre és hány lépés. Ez a gazdasági és politikai elit birtokolja azokat az európai vállalatokat is, amelyeknek termékeivel tele vannak nálunk az üzletek, hirdetésekkel pedig a ránk irányított műsorszórás. E vállalatok egyneműen ugyan tősgyökeres európai cégek látszik, ám többségük amerikai tulajdonban van. Ha például valaki megvesz egy tábla Milka csokoládét, akkor annak pénzbeli haszna legvégül a Philip Morris dohánygyár tulajdonosaihoz jut. Ugyanez történik a General Food és a Kraft termékeiből származó haszonnal is. (Csak néhány termék neve az ismertebbek közül: Kaffé Haag, Jacobs Kaffé, Toblerone, Daim, Lindt & Sprüngli, Trumpf, Stollwerck, Reis Fit, Miracoli és még több tucat, mind-mind a Philip Morrisé.) Ennek a gazdasági elitnek az érdeke, hogy mindenütt tönkretehesse a helyi termelést és kisajátíthassa a piacot. Minden valószínűség szerint ez a tőke mondja meg George Bushnak is, mit kell tegyen. Ugyilván azt mondta neki: „Ne fogadd azt a nyikahaj, igazgadj magyarországi mágnást, aki most éppen miniszterelnökséget játszik, és nem is szeretné ezt a játszadozást jövőre abbahagyni – ne fogadd, amíg el nem intézi, hogy a magyar országgyűlés megszavazza Románia európai uniós csatlakozását. Márpedig éppen ide készül hozzád, szeretné, hogy fogadd a Fehér Ház ovális termében. (Az a másik nyikahaj, Orbán is szeretné volna ugyanezt 2002-ben, te már nem emlékszel rá, de mi még igen – és őt nem fogadhatta, mert mi ezt nem engedjük meg neked. Azóta tudja, hol a helye, nem is fog most velünk ellenkezni). Szóval ide készül ez a Gyurcsány, mert megkezdte a magyar pusztán a választási hadjáratot, ő pedig meg szeretné mutatni a magyar népknek, hogy az erő vele van. Szüksége is lesz neki erre a látszatra, mert eléggé rosszul áll a magyarok fizetési mérlege (sokkal csebbebbül, mint a cseheké), de te erről ne beszélj majd. Te csak dicsérd majd Gyurcsányt, hangoztasd, hogy milyen elcsépező gazdasági sikereket ért el az országa az ő kormányzásának ideje alatt. És hangoztasd azt is, hogy személyében olyan embert ismerhetnél meg, aki tisztában van azzal, mi a demokrácia és a szabadság. Mi már megmondtuk neki, hogy addig nem kerülhet a színe elé, ameddig meg nem szavazza a parlamentjük Románia csatlakozását. Nem azért mesterkedtünk már évtizedek óta, vetettünk be mindenféle titkos diplomáciai cseleket, hogy most az egész terünk kudarcba fulladjon azon, hogy a magyarok éppen holmi nemzetiségi szabadságjogokra hivatkozva megakadályozhassák Románia felvételét. Már szólítottuk Márkó Bélának – ő meg az a romániai magyar senki, aki a román miniszterelnökhelyettest játssza –, hogy mondja azt a magyarországi képviselőnek: a romániai magyarság fűtül az autonómiára, és csak szeretné mihamarabb az őt románul beszélni kényszerítő ország nyugati határait nyugat felé ültével nélkül átépíteni.”

Ha nem így lett volna, most tovább mesélhetném ezt a történetet. De pontosan így lett. A magyar országgyűlés megszavazta Románia európai uniós csatlakozását, ezért hát fogadta is George Bush a Fehér Ház ovális termében a jelenlegi magyar miniszterelnököt. Magyarországon pedig sokan érzik úgy, mégiscsak ügyes fűt és fontos ember ez a Gyurcsány: lám, még Bush is fogadta.

Háromszorosan is rossz üzlet volt a szeptember 26-ai szavazás Orbán Viktornak. Először azért, mert ezzel nagyon sokat segített ellenfelének. Másodszor azért, mert bizonyára rengeteg választót és rokon-szenvezőt veszített el is, pártja is a miatt az elhamarkodott igen-szavazat miatt. Harmadszor azért, mert ha mégis ő nyert meg a 2006-os választásokat, akkor sem marad neki igazán sok mozgáster. Egy gazdaságilag és erkölcsileg igencsak lepusztult ország élén kell majd neki valahog megbizonyítania, hogy ő bizony nem csupán közönséges parancsvégrehajtó, nem madzagon rángatott bábu, hanem egy valódi ország valódi miniszterelnöke. Uram, bocssá! – ha csak lelkében is – egy nemzet. De a történetek után ennek még a látszatát is nehéz lesz kelteni, hát még milyen nehéz lesz valószínűsíteni, hogy is viselkedjen. Ha ugyan ki akarja próbálni még ezt egyáltalán.

Maleczki József

Szép szónoklatok

„Nem a jobboldali szavazók vagy a határon túli magyarok előtti szónoklatok, hanem a Parlamentben le adott szavazatok döntik el, hogy milyen politikát folytat egy párt.”

(Kovács Dávid)

Így van, ez világos beszéd. Ha a voksolás elvégzése a politikai nyilatkozatokkal, akkor azok csak rízsának tekinthetők.

S.T.G.

Gyászos szavazás

... talán az sem okoz meglepetést, ha a nemzeti politizálás elleni fellépésként azonosítom be a szeptember 26-i gyászos szavazást, a feltételt nélküli igent Románia EU-csatlakozásáért. Mert mondanék utólag bármit kedvenc pártunk politikuskai, ami történt az nemzet érdekében félreseprése volt választási célzattal. Készséggel elhiszem, hogy nehéz lett volna a „nem” kommunikálni külföldön és belföldön, de épp a megütközés hívta volna fel végre valahára a nemzetközi közösség figyelmét a Székelyföld autonómiájának szükségességére. S azt is elhiszem, hogy a választási kampány kontextusában a „nem” előnytelenné lett volna. No de lehet-e mindent alárendelni a kampánynak?”

Nyilvánvaló, hogy Románia EU-tagságát hosszabb távon nem lehetett volna blokkolni, mivel erőteljes – nemkiszűrésben amerikai ihletettségű – geopolitikai megfontolások állnak mögötte. A zsarolási potenciál tehát mérsékelt volt, ezt a románok is tudják. De talán soha vissza nem tért alkalom lett volna egy kb. féleves hercehurca ahhoz, hogy az elszakított nemzetrészek sorsa bekerüljön az európai köztudatba. A megfelelő magyarizat megadásának kétségtelen kényszerítő oka lehetett volna lehetőségként kiaknázni, erőnyt kovácsolva a szükségből.

A Fidesz ehelyett a kisebb ellenállás útját választotta. Meglehet, rosszul számított, és több szavazatot veszít ilyen módon, mintha vállalta volna a vétővaló járó konfrontációt. És ilyen módon meg azt se mondhatják majd 2006-ban, hogy emelt fővel veszített.

B.Zs.A.

A jéghegy csúcsa

Egyébként meggyőződésem, hogy a morális szempontoktól függetlenül is, pusztán pártpolitikai alapon is árt a Fidesznek, ha nem kap kellő kritikát a nemzeti értelmiségtől. Szeptember 26. csak a jéghegy csúcsa volt, a sorozatos gyávaságok, árulások végpontja. Vajon mi kockázata lett volna, ha a Fidesz tiltakozik a Trianon-film üldözése ellen, a csikszentgyörgyi öreg székyel megverése ellen, Toroczkai László kitalása ellen, az erdélyi magyar folyóiratok támogatásának megvonása ellen, Ján Slotának a HVIM felvidéki vezetőjének a likvidálására vonatkozó felhívása ellen, a temerini magyar fiatalok példátlanul súlyos börtönbüntetése ellen? Merthogy ezekben az ügyekben nem erősen hallottam tiltakozni az állítólag nemzeti Fideszt. Akkor sem hallottam a nemzetközi fórumok előtti tiltakozást, amikor Délvidéken magyar sírokat borogattak föl. Akkor hallottam sírörögölés-ügyben felszólalni a Fideszt, amikor a Kozma utcai zsidó temetőről volt szó. Akkor Orbán rohant eltiltani és elhatárolódni a semmitől, merthogy Zoltay Gusztáv maga jelentette ki határozottan, hogy semmiféle antiszemitizmus nincs a háttérben. A Likud természetes ideológiai szövetséges, de a délvidéki Magyar Polgári Szövetség nem az? Hogy van ez? Miért nem követeli a Fidesz, hogy a magyar külügy hívassa be a rác követet minden egyes magyarellenes támadás esetén? Mi ennek a kockázata? Mi a kockázata annak, ha egy ellenzéki párt azt teszi, ami a dolga?

Az már csak költői kérdés, hogy annak mi a kockázata, ha egy ellenzéki párt eseménykövető magatartást és gesztuspolitikát tanúsít. Ennek a kockázata az, hogy 2006-ban ez a szemétké banda itt marad a nyakunkon. És ezért a legkevésbé sem lehet azokat felelőssé tenni, akik torkig vannak a sorozatos gyávaságokkal és árulással, és ezért más terepet keresnek a saját elveik képviseletére. Mert ha az elpártoló nemzeti érzelmű szavazók veszélyeztetik a Fidesz választási győzelme, akkor a lehető leglogikusabb lépés lenne ennek a rétegnek a kedvére

muzsikálni, nem? Ehelyett a nemzeti vonal lenullázva, Pokorni és Deutsch nyomul. Katasztrófa.

Á. B.

Szajkarate

... mindenki a tettei alapján minősül.

...Bethlen, és pláne Rákóczi a fegyveres harcig is elmentek a nemzeti érdekevédelemben. Ha kötötték is alkukat, azokat mindig nagyon drágán mérték – a nemzeti érdek javára. Orbán ugyan milyen magyar érdekvédelmet tud felmutatni? Országglása alatt ugyan mennyivel csökkent a Mo-ra nehezedő szupranacionális nyomás? Ugyan mennyivel lett jobb a határon túli magyarság helyzete? Ugyan mit kért az Uniónak, és az USA-nak tett szívességeért cserébe? Annak idején átengedte a NATO repülőit Mo. légtérén – kért ezért cserébe BARMIT IS? Nem, nem területi revíziót, akár csak autonómiát a délvidéki magyarságnak?

Nem, nem kért!

Orbán egy szajkarate bajnok. Szépeket mond, olyanokat is kimondott az elmúlt 5-6 évben, amit azelőtt senki sem fogalmazott meg (vagy nem ilyen jól). Történelmi érdemei tagadhatatlanok – VERBÁLIS SZIN-TÉN. De a gyakorlatban jóval a realpolitika szabta határokon belül is számos esetben elmulasztotta érvényesíteni a nemzeti érdeket. És minél jobban elismerjük az Ő jelentőségét, ez annál nagyobb bűnné látszik.

Üdv. BG

Öröm az összefogás

Kedves Polgári Körös Honfitársaim! Politológusként nagyon örülök a MIEP-Jobbik összefogásnak, mert így egy erős segédpártot kaptunk végre mi is, akikre támaszkodhatunk. Úgy ahogyan az MSZP-nek is mindig ott van az SZDSZ, aki lépten-nyomon bebiztosítja! Erre nekünk is nagy szükségünk van. Sokan sajnos félreértelmezik ezt közülnünk is, és ellenségeskedésnek, ami tévedés, mi több hiba! Még vezetőink is furcsán nyilatkoznak az ügyben, ami remélem, mihamarabb megváltozik. Ne higgyünk a tudatos félrevezetésnek, ami ártó szándékkal ömlik a médiából!

Lássuk be, hogy ezzel szavazókat hoznak oldalunknak, a pártunkra egyébként sosem szavazók közül. Tehát nem elveszik a szavazatokat a Fidesztől, hanem összességében épp ellenkezőleg. Ott is okos, felkészült szakemberek vannak, tudják, hogy mit csinálnak.

A második fordulóban biztosan visszalépnek, és szavazóik ránk szavaznak, ahogy tették eddig is mindig. Ami jó, hogy így még töredékszavazatokat is kapunk az első forduló alapján, így tulajdonképpen kétfőt ér az oda húzott íks. Ezért fontos, hogy segítsük őket, hogy elérjék az 5%-ot mert amúgy csak elvesz a voks, így meg duplán jó nekünk. Végül is egy csapatban játszunk. Használjuk ki, hogy mi ésszel tudunk dönteni, csakis a Nemzeti érdekeket szolgálva.

Utólag már látszik, hogy, ebben jobban taktikáztak a „derék” utódpartiak, mert 2002-ben hasonlóan indultak a liberálisokkal, viszont mi a biztos bejövő MDF-el igen, elbukva ezzel a töredékszavazatokat, ami győzelmet hozott volna. Sőt, sok MSZP-s is tudatosan az SZDSZ-re szavazott először, bebiztosítva a partner küszöb feletti eredményét! Ezt a szervezethez kell lemásolni! Ez a magyar választási rendszer sajátossága, amivel élünk kell! Mindenképpen!

Pontosan két jelölt kell a mi oldalunkra is, se több, se kevesebb! Ami fontos, hogy ez a két szövetség a lehető legszélesebb szavazóréteget szólítsa meg. Ez egyedül úgy lehetetlen, a sok kicsi párt meg csak elforgácsolja a szavazatokat, mivel be sem jutnak a Parlamentbe.

Ami az MDF-et illeti, én nem bennük látom a megoldást 2006-ban, a Dávid Ibolya félműveletes vezetés irányítása, és a hasonló szavazótábor miatt sem. Ez a MIEP-Jobbik szövetség lehet a megoldás! Kell egy erős ellensúly, a nemzetre nézve legveszélyesebb, liberális vonal mellé! Nem beolvasztani, hanem nyíltan együttműködni! Ahogyan azt odaát is teszik!

A kormányalakításhoz azonban nekünk is közleldünk kell majd hozzájuk, például véve összefogásukról, és kökeményen ellenállni a nemzetközi elvárásoknak! Ők is derék MAGYAR emberek, akik a mai viszonyoktól mentes országot akarnak, csak másképp! Valljuk be, kritikájuk sokszor jogos és néha mi is az Ő keménységükre vágyunk...

Félre kell tenni az eddigi sérelmeket! Közösek az értekeink, érdekeink és a céljaink!

Sok erőt kívánok Orbán Viktor Miniszterelnök Úrnak, a reá váró nagy feladat elvégzéséhez!

Hajrá MAGYARORSZÁG, Hajrá MAGYAROK!

Dr. Balogh László

Legfőbb butaság

„A FIDESZ legfőbb butasága abban áll, hogy mindent maga alá akar gyűrni, vagy megsemmisíteni, ahelyett, hogy együttműködési fórumot biztosított volna a számtalan szervezetnek a saját szárnyai alatt. Ha elbukja a 2006-os választásokat, akkor azt ennek hozzáállásának köszönheti.”

Igy van, pontosabban ez az első számú butaság. (Id. a Kisgazdapárt megsemmisítését, amely a mai napig tartó úrt hagyott maga után). A második számú ezután következik: miután – álmennetlén – monopóliázták a jobboldalt, ostobán, pókhendien és kontraproduktív módon élnek az így szerzett hatalommal. Alkalmatlan emberekkel, iszonyú rossz hatékonysággal politizálva. Ennyire amatőr módon nem működhet egy korszerű néppárt. Ez még egy kollégiumi diákbizottságnál is csak középszint.

H. T.

Mérhetetlen csalogás

Nos barátim, nem akarom hosszan taglálni a történeteket, de annyit írni, mint inkább figyelő listát (a nemzetpolitika vonatkozásában alapító), hogy reményeim megfoghatók, OVban mérhetetlenül csalogtam, s hogy a FIDESZt nem tartom már nemzeti alternatívának. Gondolkozni kell egy tényleges nemzeti párt felépítésén. OV saját magát tagadta meg, az ellenkezőjét csinálta annak, amit tavaly Tusnádon mondott. Szégyen. Minden esetben amikor valami nagyon rossz történik, érdemes elgondolkozni, hogy lehet-e a kár mellett bármilyen kis nemzetpolitikai haszon. Ezúttal egy esélyt látok erre: ha a valóban nemzetben gondolkodók és tenni akarók észbe kapva egy szervezetbe tömörülve megmutatják magukat. Én a JOBBIKot látom erre a legalkalmasabbnak. De hajlandó vagyok támogatni bármilyen más magasabb szintű nemzeti integrációt.

Üdvözléssel: B. Zs. A.

Szálnalmas magyarózkodás

Orbán V.: Én például személy szerint megszavaztam Románia csatlakozását az Európai Unióhoz, és ezt tettem nemzeti alapon és erkölcsi okokból. Ugyan is hiszek abban, hogy Antall Józsefnek igaza volt az 1990-es évek elején, amikor azt mondta, hogy nem Budapestről kell megmondani, hogy mi jó a határon túli magyaroknak, nem Budapestről kell megmondani, politikusok íróasztala mögül, hogy mi a jó az erdélyi magyaroknak. Meg tudják azt ő mondani maguk is. Az erdélyi magyarság elsősorú többsége minél hamarabb szeretne csatlakozni az Európai Unióhoz. Így tud ugyanis hozzájárulni a csatlakozáshoz. És ha valaki mostanában jár Erdélyben, akkor hallhatja ezeket a hangokat. Valahogy úgy fogalmaznak az ott élők, hogy kedves magyarok! December 5-én megtagadtátok tőlünk, hogy magyarokként csatlakozzunk az Európai Unióhoz, mert nem adtátok meg az állampolgárságot. Most akkor legalább azt ne tagadjátok meg, hogy román állampolgárként csatlakozhassunk hozzátok, mint európai uniós polgárok.”

Ne kenje ránk, Elnök úr!

A szeptember 26-án Románia EU-integrációjáról tartott szavazás alkalmával köztudottan mind a négy magyarországi parlamenti párt igennel szavazott. Kettőről tudjuk, hogy miért, a másik kettőről nem tetteztük fel. A magyar országgyűlési képviselők számos levelet kaptak, hogy az erdélyi autonómiaökök érdekében szavazzanak nemmel. Egyik szocialista képviselő válaszolt is a megkeresésre mondván, ő kénytelen figyelembe venni Markó Béla RMDSZ-elnök kérését. Az Önök legitim szervezetének elnöke arra kért minket, hogy szavazzuk meg Románia EU-integrációját – áll a válaszlévelemben. Ez tiszta és érthető beszéd.

A másik oldal magyarózkodását azonban nem érttem. Orbán Viktor nem Markó Bélára hivatkozott, ő egyenesen az egész erdélyi magyarságra. Merthogy ezek szerint mi annyira vágyunk az EU-ba, hogy mindenki szíve vágya már a kék mezőben sárga csillagokat látni. Lehetőleg most, de ha nem, akkor jövőre, de legkésőbb 2007-ben. Különben elvérzünk. Legutóbb Félix-fürdőn jelentette ki a következőket: „Mi annak a tudatában szavaztunk igennel, hogy az erdélyi magyarság elsősorú többsége azt várja tőlünk, ha már a magyar állampolgárságot nem adtuk meg, legalább kiszabaduljon jelenlegi beszorítottságából.” Ebben az állításában, Elnök úr, egy igazság van. Az, hogy a magyar állampolgárságot nem adták meg. Akkor sem, amikor kormányon voltak, és akkor sem szavaztak mellette, amikor a Gyurcsány-kormány a december 5. után felbredő bűntudata miatt az idén tavasszal a parlament elé vitte az állampolgárságról szóló törvény módosítását (!!).

Nem tudom, hogy van vele Orbán úr, de azt hiszem, hogy ha 85 éve állandóan megalázva, kismizve, megfélemlítve, emberi és kisebbségi jogaitól megfosztva kibírtuk eddig, talán még kibírtunk volna néhány évet, az autonómia érdekében.

Közvélemény-kutatást nálunk tudtommal nem végeztek, ergo nem tudom, hányan lettek volna, akik támogatják az autonómia feltétele nélküli szavazást. Anynyi azonban biztos, Ön sem tudja! Úgyhogy ne kenje ránk, Elnök úr!

S. B.

Favágás fidesz módra

Úgy érzem, hogy a FIDESZ saját maga alatt vágja a fát. Egyrészt a kizárólagosságával, másrészt a döntéseivel. Azzal, hogy nem hajlandó szóba állni, kompromisszumokat kötni fontos szervezetekkel. Én is sajnálom, hogy ez így van, de akkor sem világos, hogy miért teszi, amit tesz. Durván visszautasította a MIEP 2002-es választási javaslatát. Meg akarta semmisíteni az MVSZ-t. Beleszólt, irányítani akarja a külhoni politikát, és ezt nagyon rosszul végzi. Egyes szervezeteket határozottan el akar pusztítani, másokat (és ebben se választott jól) vissza akar hozni a halálból. Nem egy jó húzás Kasza mellett kampányolni, és kiállni. Kettős állampolgárság, EU alkotmány, autonómiák, Románia EU tagságstb.

De nem is sorolom, mert csak ismételném, amit mindenki tud.

A FIDESZ elvesztette a hitelét a jobboldalon. Szerintem azért viselkedik így, mert arra számít, hogy szavazatokat nyerhet az MSZP táborból. Nem hiszem, hogy jó húzás a bizonytalan balos szavazatok reményében kockára tenni, az addig biztos jobboldali támogatást. De ebből következik az is, hogy a jobb oldalon értelmet nyert egy koalíció létrehozása.

Rácz

Magyarózkodás és magyarázat

...A Fidesz megérdemli, hogy eltűnjön a történelem sülyesztőjében – pártajójával együtt. Gyalázat és bődületes ökörség a magyarózkodásuk:

„Az Országgyűlés ezzel az üggyel azért volt kénytelen foglalkozni, mert a kormány előterjesztette.”

Miért, általában ki szokott előterjeszteni? A kormányknak ez a dolga. Az ellenzéknek meg az, hogy keresztbe fektessen, ha kell.

„Az ellenzék sakk-matt helyzetbe került.”

Micsoda?! Sakk-matt helyzetnek nevezni egy előre tudott helyzetet, ahol semmi más nem kellett volna csinálni, csupán az előzetesen megfogalmazott irányelvek szerint kellett volna viselkedni?

„Jó válasz nem volt, csak két rossz.”

Egyik lehetőség: s...get csinálni a szájbukból. Másik lehetőség: úgy szavazni, ahogy azt az elvszerűség és a helyesen értelmezett – politikai racionalitás kívánja. Ez lett volna a két rossz?

...nem a két ország közti viszonyokat mérlegelték, hanem az ellenzékét akarták kényelmében helyzetbe hozni.”

Most sírjak vagy nevessek? Szegény „ellenzék”... (mitől is ellenzék?) Az a csúnya kormány, bántja őket...

„Belpolitikai választási témává degradálták az erdélyi magyar autonómiaökökvesztéseket.”

Micsoda? Degradálás? Az, hogy a magyar (?) parlament, alkotmányos kötelezettségének megfelelően, a határon túli magyarok ügyével foglalkozik, pardon, foglalkozna?

Hova sülyedtél, Jenő?

...minden jóérzésű magyar embernek szól. Vigyázzatok! A szélsőjobb összejátszik a szélsőballal! A csapdát Gyurcsányék állították, és a szélsőjobboldaliak ezáltal próbálják megosztani a polgári táborot!”

Ezen már csak sírva röhögni lehet, szálnalmas és ócska pártpolitikai propaganda, annak is a leggyengébbje...

Ez már a Szabad Nép szintje

Ez már a lejtő alja. Vagy lesz még ennél lejjebb is?

H. T.

Fidesz üzenet Európának

Az igazi megdöbbenést a Fidesz igen szavazata jelentette, legalábbis azok számára, akik eddig azt gondolták, hogy a párt vezetői kökeményen képviselik a magyar érdekeket. Nos, most bebizonyosodott: ez egy szép legenda volt csupán. A Fidesz úgy szavazott, mint az általa lebecsült MDF, amely ismét bebizonyította puhaságát. Egyikük sem alkalmazta pl. az autonómia-zsarolás lehetőségét. A magyar politikai elit kollektíven nem ismerte fel a legújabb komoly, történelmi lehetőséget a megszállt területeinken élő magyar-ság helyzetének javítására.

A döntés a Fidesz kezében volt: ha nemmel szavaz, jelzés lett volna az egész Európa számára arról, hogy a magyar-román viszonyban súlyos, megoldandó tehertertelek vannak. A Fidesz igen-szavazás azt üzent Európának és a románoknak: tehertertelek nincsenek a kapcsolatainkban, mehet minden tovább úgy, ahogy eddig.

Megítélés szerint ez a parlament a magyar nép szemében elvesztette legitimitását.

R. E.

Ha a Fidesz bukik

Ha a Fidesz bukik, annak csakis és kizárólag a Fidesz magatartása az oka. Amellyel módszeresen elűzi a saját potenciális szavazóbázisának nem jelentéktelen részét. Elfogadhatatlan és arcátlan gondolkodás a Fidesz részéről, hogy „igaz, hogy nem képviselem a te mar-káns nemzeti vonalat, igaz, hogy folyamatosan leköpök és elhatárolódom tőled, igaz, hogy ott teszek be neked, ahol tudok, de azért szavaz rám, különben miattad marad itt Gyurcsány!”

Nekem teljesen mindegy, melyik párt NEM képviseli határozottan a magyar érdekeket. És mert így van, akkor inkább megpróbálom a remény megőrzésében közreműködni.

Á. B.

Alapítványunk kuratóriuma ezúton mond köszönetet dr. Lipcsey Ildikónak, lapunk felkért főszerkesztőjének, aki anyagi ellenszolgáltatás nélkül, egy évtizedes időt, fáradságot, és költséget nem kímélő áldozatos, önzetlen munkájával nagymértékben járult hozzá lapunk fennmaradásához.

Az Erdélyi
Magyarságért Alapítvány

ADOMÁNYOK (Ft)

Belföld:

Fábián Tibor dr.	Bp.	6.000.-
Gerey Tamásné dr.	Bp.	7.000.-
Horváth Jánosné	Nagykanizsa	500.-
Kálmán Győző	Szombathely	5.000.-
Kovács Ilma dr.	Bp.	1.500.-

Lukács Anikó

Makay Mihályné	Bp.	5.000.-
Pántik Katalin dr.	Bp.	10.000.-
Végh László	Baktalórántháza	2.000.-
	Létavértes	2.000.-

KÖSZÖNJÜK

Rendkívüli tájékoztató

A szokásos, un. 1%-os APEH igazolásokat az év végén folyamatosan postázzuk azoknak, akik adószáma már szerepel nyilvántartásunkban. Ha valaki 2006. január első néhány napjáig bármilyen oknál fogva mégsem kapná kézhez azt, de arra igényt tart, úgy kérjük, hogy azt felénk valamilyen módon jelezze, a befizetés dátumának egyidejű közlésével. A kiállított igazolásokról az APEH felé ugyanis legkésőbb **január 31-ig** jelentést kell adnunk. Tehát ez után már nem tudunk igazolást kiállítani, mert ezen határidő betartásának elmulasztása jogvesztő hatályú.

Ezúton is tájékoztatjuk támogatóinkat, hogy 2003-ban az s-ja 1%-ából befolyt 743.944.- Ft, és 2004-ben 788.460.- Ft. Ezekből 2004. október 31-ig elköltöttünk 238.720.- Ft-ot, és a maradékot átvittük a következő évre, amit az idén a lap kiadásával kapcsolatos költségekre fordítottunk. Az idei évben – a tavalyi felajánlásokból befolyt összeg 460.626.-Ft. volt.

Mint azt már korábban is írtuk (Történelmi lecke fiúktól – Erdélyi Magyarország 2001/49. p.), a **239745/2001. (XII.18.) Korm. hat.** értelmében (Megjelent: Határozatok Tára, A Magyar Köztársaság Kormányának Hivatalos Lapja, Bp., 2001. dec. 18. – 55. szám.) kormánydöntés született (az Orbán kormány!) alapítványunk támogatásáról. Ez biztosította volna az alapítványnak,

ill. a lapnak nem csak a túlélést, hanem hosszú éveken át az anyagi biztonságot is. Ezt azonban bizonyos fideszes erők egész egyszerűen elszabotálták. Hiszen mi is várható pl. egy olyan néhány éve még Erdélyben élő Ferencz I. Szabolcstól, a Fidesz oszlopos kegyeltjétől, aki a Népszabadságot tekinti etalonnak, s aki a kormányrendelet elsinkofálásában kulcsszerepet játszott. Az, aki a Fidesz kormány bukása után, mint korábbi kabinetfőnök rövidesen megtalálta újabb, még a korábbinál is zsírosabb állását – no, mondanunk sem kell, nem korábbi „párttársai” között, hanem annál a „magyar” cégnél, amelynek bukaresti irodájában tilos magyarul beszélni. Nem kell nagy fantázia ahhoz, hogy bárki világosan lássa, az ilyeneknek és hasonlóknak mennyire fontos a nemzeti ügy. Alapítványunk másik ilyen kedvence ez ügyben – a külügyminiszteri posztra ácsingózó – Németh Zsolt, a Fidesz mindenkor ügyeletes külpolitikai géniusza...

A nemrégiben kirobbant „kémügy”, – a Mucuska-gate – de főként a szeptember 26.-i parlamenti árusítás óta az ilyesmi is minden bizonnyal érthetőbbé, világosabbá váltak az eddig elaltatottak, vagy kételkedők számára. Az évek óta folytatott határon túli „nemzeti” dumaszövegek ettől a naptól kezdve a maguk meztelen valóságában nyertek tragikus bizonyyságot.

Alapítványunk természetesen pert indított. Jelenleg ott tartunk, hogy felülviz-

gálati kérelmet nyújtottunk be a Legfelsőbb Bírósághoz. A kérelem elbírálása még folyamatban van.

Itt a következő döntések szülehetnek:

- 1., A bíróság a felülvizsgálati kérelemnek helyt ad, és új határozatot hozva keresetünket javunkra megítéli.
- 2., A jogerős ítéletet hatályon kívül helyezi és az ügyben eljárt I. és II. fokú bíróságot új eljárásra és új határozat hozatalára utasítja.
- 3., A jogerős határozatot hatályában fenntartja.

Az első esetben is hónapokig tarthat, míg alapítványunk ismét a régi kerékvágásba kerül. A másodikban az évek óta húzódó ügy kezdődik előlöl.

Az harmadik és utolsó esetben alapítványunk a srashbourgi emberjogi bírósághoz fordul, hogy érvényt szerezzen egy jogerős, a hivatalos közlönyben is megjelent kormánydöntésnek.

Szomorú szívvel, tényként kell megállapítanunk, hogy a Fidesz – ahol is egyesek időnként úgy viselkednek mint a bolsevikok – amennyiben valaki a nemzeti oldalról kritikát, ellenvéleményt merészel megfogalmazni vele szemben, vagy nem hajlandó végrehajtani az „elvárásokat”, „beállni a sorba” – sokszor nagyobb vehemenciával, esetenként gyűlölettel fordul szembe még a saját sorai-ban lévőekkel is, mint a valódi ellenséggel. Teszi ezt még akkor is, ha valaki vagy valakik nyilvánvalóan az általuk deklarált oldalon állnak, csak csupán önállóságukat, függetlenségüket nem hajlandók feladni. Ezen nincs is mit csodálkozni, hiszen „azokkal” sok a közös pontjuk, esetenként az „átfedés”. Éppen ezért alapítványunknak is ez lett a sorsa.

Az un. rendszerváltás óta alapítványunk, lapunk következetesen, megalkuvás nélkül kiállt a magyarság érdekei mellett, nem volt hajlandó a legkisebb kompromisszumra sem. Meg is lett az eredménye. Nem az ellenségtől, saját sorainkból kaptuk a törődést.

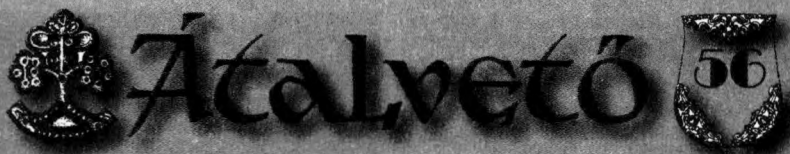
Hogy ez halálos lesz e vagy sem, előlöl a következő időben.

Persze nem hallgathatjuk el, hogy egy ilyen lapot, mint az Erdélyi Magyarország néhány ezer olvasó, néhány támogató – ha szerényen is – minden gond nélkül fenntarthatna, csak hát erre csupán kevés áldozatos személynél található meg a szándék, akik anyagi ereje viszont szerény. Viszont a szívesen fogadott nagyszámú ajándékpéldányokért kapott dícséretekből egy lapot sem lehet életben tartani.

Fájdalmas, de olvasóink között elvélve akad fiatal. A lap korábbi támogatói lassan kiöregedtek, meghaltak. S a december 5-i gyalázatos népszavazás után a még meglévő támogatóink/előfizetőink száma drasztikusan visszaesett. Ezek a tényekhez tartoznak – nincs szándékunkban másokra hárítani a felelősséget, hiszen minden áskálódás, ellenségeskedés ellenére egy ilyen lapot még ilyen körülmények között is fenn lehetne tartani.

Kérjük hűséges olvasóinkat, hogy a fentiek figyelembevételével támogatásukat annak tudatában nyújtsák a jövőben, hogy az is előfordulhat, hogy ezzel utolsó lapszámunkat tartják kezükben.

Az Erdélyi Magyarságért Alapítvány

Az Átalvető 2005. decemberi, 56. számának tartalmából:

- Adventi levél
- Búcsú Nitsch Árpádtól
- Levelek Európából
- Dátumok nyomdokain
- Fekete hétfő
- Romániai kitekintő

A lap előfizetési díja egy évre **1400,-Ft.**, külföldről **10 EUR**, tengeren túlról **20 USD**. Az előfizetéseket postai utalványon a következő címre kell küldeni: **EKOSZ, 7101 Szekszárd 1. Pf. 480.**

az arányban kell a különböző nemzetiségű állampolgárokkal betölteni, amilyen arányban az illető nemzetiségek annak a területnek lakosságában képviselve vannak, melyre a hatóság illetékessége kiterjed.

A miniszterek közt s az egyes minisztériumokban ez az arány az egyes nemzetiségek országos arányszáma, amennyiben ez az arányszám az 5%-ot eléri.

Az arányszámot az egyes alkalmazott kategóriákra és fizetési csoportokra tekintettel kell megállapítani.

12.§ A nemzetiségi minisztérium teljes jogú önálló minisztériumként működik a miniszter mellett egy alminiszterrel.

13.§ A törvények, törvényrendeletek és rendeletek szövegei a román szöveghez egyidejűleg a Monitorul Oficial mellékletként azon a nyelven is közzeleendő, amely a lakosság legalább 5%-ának anyanyelve.

14.§ Azok a szomszédos megyék, amelyekben a lakosságnak legalább 65%-a ugyanazon nyelvű nem román nemzetiséghez tartozik, 1929. évi közigazgatási törvény 300. és következő szakaszai értelmében közös szervezetet alkothatnak, s e megyékre nézve ez a közös szervezet gyakorolja a kormány által kinevezett, s a prefektusnál magasabb tisztviselői állások hatáskörébe utalt teendőket is.

A közös szervezetbe egyesült megyék területén e területre vonatkozó illetékeséggel külön Tábla működik.

Azok a járások, amelyekben a lakosságnak legalább 65%-a ugyanazon nyelvű, nem román nemzetiséghez tartozik, ahhoz a szomszédos megyéhez csatolandó, amelyben a lakosságnak legalább 65%-a ugyanilyen nemzetiségű, feltéve, hogy az átszatolandó járás nem ilyen megye területén fekszik.

Ugyanilyen módon azok a községek, amelyekben a lakosság legalább 65%-a ugyanazon nyelvű, nem román nemzetiséghez tartozik, ahhoz a szomszédos járáshoz csatolandó, melyben a lakosság legalább 65%-a ugyanilyen nemzetiségű, feltéve, hogy az átszatolandó község nem ilyen járás területén fekszik.

Ha az előző pontokban foglalt rendelkezések alapján több szomszédos járás és község volna más megyéhez csatolandó át, ezek területéből új megye alakítható.

15.§ A nem román anyanyelvű állampolgárok katonai szolgálatuk alatt a magánérinkezésben anyanyelvüket szabadon használhatják, s kiképzésüknél anyanyelvükre figyelemmel kell lenni.

III. FEJEZET

16.§ A nemzetgyűlés magyar anyanyelvű tagjai Magyar Közművelődési Tanácsot alkothatnak. Ez a tanács maga választja meg elnökét és egyéb szerveit.

17.§ A magyarság közművelődési és közoktatási ügyeit a Magyar Közművelődési Tanács intézi. A Magyar Közművelődési Tanács e célból szabályrendeleteket alkot, melyeket a minisztertanácshoz terjeszt fel tudomásulvétel végett.

18.§ Az állami köztestületek és közalapítványok részéről közművelődési célokra fordított összegeknek annyi százaléka, ahány százaléka Románia lakosságának magyar anyanyelvűnek vallja magát, magyar közművelődési, közoktatási célokra fordítandó. Ezen összeg mikénti felhasználására vonatkozó költségvetést a Magyar Közművelődési Tanács állapítja meg.

19.§ A magyar vallási, közművelődési és közoktatásiügyekben a végrehajtó hatalmat a nemzetnevelésügyi minisztérium gyakorolja, magyar közművelődési ügyosztálya útján. Ez ügyosztály tisztviselői csak magyar anyanyelvűek lehetnek.

20.§ A magyar közművelődési és közoktatás ügyekben az alsó- és középfokú köznevelés elkötelezve, magyar anyanyelvű tisztviselők által foganatosítandó.

21.§ Minden községben, illetőleg megyében a tanintézetek helyiségeinek és felszerelésének annyi százaléka biztosítandó a magyar állami iskolára, ahány százaléka az illető terület lakosságának magyar anyanyelvű.

22.§ Míg a nemzetgyűlés meg nem alakul, a Magyar Közművelődési Tanács hatáskörét a Bolyai Tudományegyetem rektorának elnöklete alatt a magyar tankerületi főigazgatókból álló bizottság gyakorolja.

A már megalakult Magyar Közművelődési Tanács működését a nemzetgyűlés feloszlata után is tovább gyakorolja az új nemzetgyűlési tagok megválasztásáig.

23.§ A magyarság kulturális kérdésekben szabadon érintkezhetik a magyarországi magyarsággal. E célból a határátlépés elé akadályok nem górdíthatók.

24.§ A nem román nyelvű sajtótermékek – politikai kiadványok, napi és időszaki lapok, irodalmi és tudományos kiadványok – előállítása nem korlátozható.

Minden nemzetiségnek sajtócélokra annyi utalandó ki az államilag elosztott papirokból és sajtócélokot szolgáló egyéb nyersanyagokból, amennyi a nemzetiséget a lakosságban elfoglalt számaránya szerint megilleti.

IV. FEJEZET

25.§ Ha a fél az öt érintő hatósági intézkedést a jelen törvény rendelkezéseivel ellentétben állónak tartja, jogosítva van az ellen, amennyiben helyi hatóságok intézkedéseiről van szó, a megyei nemzetiségi bizottsághoz, amennyiben pedig az intézkedés olyan hatóságtól ered, amelynek illetékessége egy megyénél nagyobb területre terjed ki, a nemzetiségi minisztérium kebelében megszervezett Nemzetiségi Tanácshoz panasszal élni.

26.§ A megyei nemzetiségi bizottság három tagból áll, kik közül legalább egynek magyar anyanyelvűnek kell lennie. A megyei nemzetiségi bizottság tagjait a nemzetiségi minisztérium kebelében működő Nemzetiségi Tanács nevezi ki.

A Nemzetiségi Tanács a nemzetiségi miniszternek vagy helyettesének elnöklete alatt 4 román és 6 nem román anyanyelvű tagból áll, kiket a minisztertanács nevez ki

az állammal szolgálati viszonyban nem álló egyének sorából, a Magyar Közművelődési Tanács javaslata alapján.

A Nemzetiségi Tanács a megyei nemzetiségi bizottságok határozataival szemben a félre nézve fellebbviteli fórum.

27.§ A panasznak a hatósági intézkedés végrehajtását illetően felfüggesztő hatálya van.

28.§ A megyei nemzeti bizottság és a Nemzetiségi Tanács az ügyet az érdekelt fél meghallgatásával nyilvánosan tárgyalja, s ha megállapítja, hogy a panasz tárgyává tett hatósági intézkedés a törvényt közvetve vagy közvetlenül megsértette, ezt írásban közli azzal a hatósággal, amelytől az intézkedés ered.

Ha az illető hatóságok a kifogásolt intézkedést írásban továbbra is fenntartják, az intézkedés a Táblák kebelében megszerzett Nemzetiségi Tanácshoz keresettel támadható meg. A Táblák Nemzetiségi Tanácsainak ítéletei ellen a Semmitőszék kebelében működő Nemzetiségi Tanácshoz van felülvizsgálatnak helye. Ez utóbbi ítélete ellen további jogorvoslatnak helye nincs.

29.§ Ha akár a magyar nemzetiségi bizottság, akár a Nemzetiségi Tanács, akár a Tábla, illetőleg a Semmitőszék kebelében megszervezett Nemzetiségi Tanács megállapította, hogy a jogorvoslat tárgyává tett hatósági intézkedés megsértette a jelen törvény rendelkezéseit, határoz az iránt is, hogy a törvényt nem rosszhiszeműen sértette-e meg.

Ha a rosszhiszeműséget megállapítja, erről az illetékes miniszternek jelentést tesz. A miniszter köteles a rosszhiszeműen eljáró tisztviselőt haladéktalanul áthelyezni.

Az ily módon áthelyezett tisztviselő többé közhivatalt olyan községben, járásban vagy megyében nem viselhet, ahol a lakosságnak több mint 15%-a nem román anyanyelvű.

Az áthelyezés az illető köztisztviselő esetleges büntetőjogi felelősségét nem szünteti meg.

30.§ Ha a fél az öt közvetlenül érintő ügyben hozott, általa jogorvoslattal megtámadott ítéletet a jelen törvény rendelkezéseivel ellentétben állónak tartja, igényelheti, hogy az ítélet végső fellebbviteli fórumként a Tábla, illetőleg a Semmitőszék kebelében megszervezett Nemzetiségi Tanács elé terjesztessék. A Nemzetiségi Tanács ítéletében köteles kifejezetten nyilatkozni az iránt, hogy a jogorvoslattal megtámadott ítélet megsértette-e vagy sem a jelen törvény rendelkezéseit s állásfoglalását részletesen megindokolni tartozik.

31.§ A jelen fejezetben szabályozott jogorvoslati eljárás azokkal a hatósági intézkedésekkel szemben is igényelhető, melyek a jelen törvény hatályba lépése előtt tettettek.

32.§ A Táblánál és a Semmitőszéknél működő Nemzetiségi Tanács szervezetét külön törvény állapítja meg.

33.§ A nemzetiségi jogok védelméről, jelenleg hatályban levő büntetőjogi rendelkezések megfelelő módosításáról és kiegészítéséről külön törvény rendelkezik.

ELÉG!

(Az „ellenzéki” párt(ok) figyelmébe!)

Az Alföldön a halál árnyéka jár,
Egyre több és mélyebb lesz a sír.
Nem szalad meg a halál a szótól,
Fegyver kell itt, nem szónok és papír!
Hogy ki a bűnös, vagy ki nem bűnös:
Vak csámcsogás a véres múlt felett.

**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Bitangoktól zsúfolt lett a fórum.
Az áruló had hűségéről morog.
Becsületről tolvajok mesélnek,
És szeretetről nemzetgyilkosok.
Megbocsátást az hirdet előtted,
Ki törvényt ült az ártatlan felett:
**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Nem érdekel, hogy jaj ki lesz a vezér,
A neve sem, csak egy a fő, a mersz!
Csak hadnagy-e, vagy generális úr,
De tenni merjen, hogyha jó a perc!
A szíve, lelke nyitott könyv legyen
Ne leselkedjen a gőg a szó megett:
**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Legyen apja álmainknak hittél.
A büszke gőg már rég nem kell nekünk.
Száz öncsinálta vak vezérnek vége,
Hisz senki előtt többet nem megyünk!
De mondja azt, hogy: utánam, fiúk,
Előttünk menjen, hogy: kövessetek.
**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Harcra szólít a Tisza s a Kárpát.
Fegyvert a kézbe, aki még mozog!
Hadd szülessenek a Tisza táján
Szent új legendák, hősi époszok!
Jelszavakban rothadt meg a sorsunk,
Az életünk a szólam ölte meg!
**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Itt a perc, ma mindent jóvátenni.
Ha elbuktál, ma itt a vissza-út.
A harc tisztító, forró szent tűzében
Keress magadnak mentő, tíz tanút!
Tíz ellenség, ki nem tapossa többet
Az ősi, áldott véres földeket:
**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Ne hazudja senki álnok szóval,
Hogy hallgatás kell, – mi fáj a Tiszán.
Legyen vége már az ámitásnak,
A Hortobágy ma tetteket kíván!
Nem kell másé, de a mienk vissza!
A hegyeket, a gazdag völgyeket:
**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Éltre föl, akit az úr megáldott,
Vezetni tudjon új jövőnk felé!
Adja ki a szent parancsot bátran,
Gyerünk, fiúk, mi álljunk csak megé!
Egy akarat, egy a hit s a célunk,
Akit magyarnak az ősi rög vettet:
**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Forrjon össze Gráztól Afrikáig,
Amerikától minden magyar!
Csodákat az isten lelke tesz csak,
S ha minden magyar egy jövőt akar.
S egy a jövőnk; ősi szent határok,
A régi címer régi hon felett:
**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Aki pedig kiállna a sorból,
Mert fél, remeg, hogy jaj, mit is tegyen,
Ne nevezze magát magyarnak,
Legyen nekünk, mint furcsa idegen.
Maradunk százan? Annyi baj legyen!
Csak szívetekbe hitet öntsetek:
**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Magyar anyák jajától sír az éjjel.
Magyar sóhajtól zúg mesét a szél.
Álljt kiáltunk gyáva kishitűek,
S az alku szóból nekünk épp elég!
Bajtárs vagyunk, de hódolók soha!
A hízélgés még nem törött jeget:
**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Hát ez vagyunk! Az Isten így teremtet.
Ha bajtárs kell, hát bajtárs, az vagyunk,
De szánkon nem volt soha még lakat,
S nem is lesz, hogyha mind meg is halunk.
Életünk a Kárpát-fonta földért,
Egy ezred év hitünk nem törte meg:
**Elég már a sok üres beszédből,
Szavak helyett a tettek jöjjenek!**

Alföldi Géza
(1908-1991)